

บทที่ 2

แนวคิดและวิธีการปลูกฝังอัคลากในอิสลาม

การศึกษาแนวคิดและวิธีการปลูกฝังอัคลากในอิสลาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การศึกษา
ข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาอัลกุรอาน อัลหะดีษ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแต่ละประเด็น โดย
นำเสนอตามลำดับสาระสำคัญดังนี้

- 2.1 อัคลากในอิสลาม
- 2.2 การปลูกฝังอัคลากในอิสลาม
- 2.3 คุณลักษณะพิเศษของการปลูกฝังอัคลากในอิสลาม
- 2.4 องค์ประกอบแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน
- 2.5 การสังเคราะห์กรอบแนวคิดการปลูกฝังอัคลากในอิสลาม

2.1 อัคลากในอิสลาม

อัคลาก หรือ **أَخْلَاقٌ** เป็นพหูพจน์ของคำว่า อัคลุก (الخلق) ใต้สระฎอมมะฮฺลาม หรือ
สุกูน ในการนิยามเชิงภาษาอาหรับ หมายถึง ศาสนา อุปนิสัย หรือสันดาน เป็นลักษณะเฉพาะตัว
ของแต่ละบุคคลแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมดีและไม่ดี (Khālid ibn Hāmid
al-Hāzimiy, 2000:136; Miqdād Yāljin, 2007:79-81) Ḥamīd Tāhā al-Sāmīrā'iy
(1993:129) กล่าวว่า “อัคลาก คือ คำที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเชิงวิชาการไว้ว่า
หมายถึง ภาพพจน์ ความดีงาม และความบริสุทธิ์ใจ สามารถมองเห็นได้จากภายนอก และคือ
คุณลักษณะที่เกิดจากความซัจจริง และความปรารถนาดี ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ
ความคิดและจิตใจสำนึกของบุคคล ไม่ว่าจะเป็คำพูดหรือการกระทำก็ตาม”

Khālid ibn Hāmid al-Hāzimiy (2000:136) กล่าวว่า อัลหาฟิซ อิบนุ ะหฺญูร อัลอัศ
เกาะลานีย์ ได้กล่าวไว้ใน ฟิตหุลบารีย์ (10/456) ว่า “ อัคลาก หมายถึง ลักษณะนิสัยของมนุษย์ที่
แสดงออกต่อบุคคลอื่น เป็นลักษณะที่มีทั้งน่าชื่นชมและที่น่ารังเกียจ ซึ่งลักษณะนิสัยที่น่าชื่นชม
ได้แก่ ลักษณะนิสัยที่ดีงามต่อตนเองและบุคคลอื่น เช่น การให้อภัย การสุภาพอ่อนโยน ความ
อดทน ความมีเมตตา การให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ การมีจิตใจโอบอ้อมอารี การมี
สัมพันธไมตรีต่อเพื่อนมนุษย์ การไม่ประทุษร้ายสร้างความลำบากให้บุคคลอื่น และลักษณะนิสัย
อื่นๆ เช่นเดียวกันนี้ ส่วนลักษณะนิสัยที่น่ารังเกียจ และน่าตำหนิ ได้แก่ลักษณะที่ไม่ดีงาม หมายถึง
ลักษณะนิสัยที่มีความตรงกันข้ามกับลักษณะนิสัยที่ดีงาม”

อัครากุ ในอิสลามเป็นคำที่แสดงถึงรากฐาน หรือหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยเรียนรู้ผ่านบรรดาอายะฮ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ทั้งโลกนี้และโลกหน้า อิสลามให้ความสำคัญเรื่องอัครากุเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าแก่นแท้ของศาสนา คือ การมีอัครากุดีงาม ('Abdu al-Qādir Sālim, 2009) เป็นผลให้คนรอบข้างเกิดความรักและความรู้สึกดีต่อผู้ที่มีอัครากุดีงาม (Muṣṭāfa Muḥammad al-Tiḥān, 2002:97) อัครากุของมุสลิมจึงมีแหล่งที่มาจากอัลกุรอานและแบบฉบับดีงามของท่านเราะสุล ﷺ

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَأَنْتَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ (القلم : 4)

ความว่า “และแท้จริงเจ้า (มุฮัมมัด) คือ ผู้มีอัครากุสูงส่ง” (อัลเกาะลัม: 4)

และด้วยเหตุผลที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงแต่งตั้งท่านเราะสุล ﷺ เป็นศาสนทูต ก็เพื่อให้ท่านเป็นแบบอย่างแก่บ่าวของพระองค์ และยืนยันถึงการเป็นสื่อการศึกษาที่ดีที่สุดในด้านอัครากุ ท่านเราะสุล ﷺ กล่าวว่า

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ))²⁹

ความว่า “แท้จริงแล้วข้าได้ถูกส่งมา เพื่อเสริมสร้างอัครากุดีงามให้มีความสมบูรณ์”

จุดประสงค์ของการแต่งตั้งท่านเราะสุล ﷻ เป็นศาสนทูตนอกจากจะเป็นผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาแล้ว ท่านยังมีหน้าที่อบรม และปลูกฝังอัครากุแก่ประชาชาติของท่าน ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ถูกต้องทั้งในด้านคำพูด การกระทำ การยอมรับ และบุคลิกต่างๆ ในการดำเนินชีวิตของท่าน ('Abd al-Rahmān al-Nahlāwiy, 2003:24; Zāhīr Muḥammad Sharīf Kuḥālah, 1982:179) เพื่อแสดงให้เห็นว่าแก่นแท้ของศาสนา คือ การมีอัครากุดีงาม เช่นเดียวกับเป้าหมายของการประทานบรรดาคัมภีร์ของอัลลอฮ์ ﷻ ก่อนหน้านี้

Ḥamīd Tāhā al-Sāmīrā'iy (1993:130) กล่าวว่า “อัครากุอันประเสริฐของท่านเราะสุล ﷻ นั้น มีมาก่อนที่ท่านจะได้ได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสนทูต ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า ท่านเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ และเป็นที่น่าไว้วางใจของทุกคน ท่านมีความอ่อนโยน มีจิตใจโอบอ้อมอารี และชอบช่วยเหลือผู้อื่น”

²⁹ อ้างแล้ว, หน้า 11

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾

(آل عمران: 104)

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮฺ ﷻ นั้นเอง เจ้า (มุฮัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขาและถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤดิหยาบช้า และมีใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่อนพวกเขาที่ย่อมแยกตัวออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้ว”
(อาลิ อิมรอน: 159)

อัครากเป็นนามธรรมที่มนุษย์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นเกณฑ์ในการประเมินระหว่างความดีและความชั่ว เป็นข้อตัดสินการดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคม ระหว่างความสวยงามและความน่ารังเกียจ หลักการใช้ชีวิตของมนุษย์จึงต้องยึดการมีอัครากที่ดีงาม เพื่อเป็นสื่อนำไปสู่ความสุขของบุคคลและสังคมทั้งในโลกนี้และโลกหน้า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของอิสลามพบว่า การก่อตั้งอาณาจักรอิสลามในยุคแรกๆ ยึดหลักการบริหารและการจัดการบ้านเมืองตามหลักการที่ได้จากอัลกุรอานและอัลหะดีษ ภายใต้ร่มเงาการปกครองที่มีหลักอัครากเป็นฐาน พวกเขาได้รับการอบรม การปลูกฝัง และแบบอย่างอัครากดีงามจากท่านเราะสูล ﷺ มาใช้ เราจะพบการบันทึกทางประวัติศาสตร์อิสลามว่า มุสลิมในยุคหนึ่ง สามารถพิชิตหัวเมืองต่างๆ ได้ แต่ไม่มีการบันทึกว่าพวกเขาได้คิดอัครากใดๆ ขึ้นมาใหม่ (Muhammad Khaṭīb Sūwīdān, 2009) นอกจากพวกเขาได้รับการปลูกฝังอัครากดีงามจากท่านเราะสูล ﷺ ผู้ซึ่งได้ชื่อว่า อัครากของท่าน คือ อัลกุรอาน (Zahīr Muḥammad Sharīf Kuhālah, 1982:196; Muṣṭāfa Muḥammad al-Tiḥān, 2002:107; ‘Abd al-Rahmān al-Nahlāwiy, 2003:21) ดังที่ท่านหญิงอาอิชะฮฺ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) เคยตอบคำถามเสาะหาบะฮฺ ﷺ เกี่ยวกับอัครากของท่านเราะสูล ﷺ ว่า

قَالَتْ : ((كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ))³⁰

ความว่า ท่านหญิงได้กล่าววว่า : “อุปนิสัยของท่าน (เราะสูล ﷺ) คือ อัลกุรอาน”

ท่านหญิงอาอิชะฮฺ (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) ได้ชี้ให้เราเห็นว่า อุปนิสัยของท่านเราะสูล ﷺ ได้มาจากการยึดมั่นปฏิบัติตามอัลกุรอาน และดำเนินชีวิตด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ และห่างไกลจากคำสั่ง

³⁰ อ้างแล้ว, หน้า 11

ห้าม ซึ่งเป็นไปตามที่อัลกุรอานได้ยกย่องและให้เกียรติอัลลาคของท่านเราะฮูฎ ﷺ ด้วยเหตุนี้ผลจากการยึดมั่นต่อการมีอัลลาคูติงามของประชาชาติมุสลิมในยุคแรกไม่ว่าจะในด้านการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์ทำให้พวกเขาได้รับความไว้วางใจจากประชาชาติอื่น และมีผู้สนใจเข้ารับอิสลามเป็นจำนวนมาก สังคมอิสลามจึงเป็นสังคมแบบอย่างแก่สังคมอื่นๆ

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْتُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شِحْحَ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ (الحشر : 9)

ความว่า “และบรรดาผู้ที่ได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นครมะดีนะฮ.(ชาวอันศอร)และพวกเขาศรัทธาก่อนหน้าการอพยพของพวกเขา(ชาวมุฮานญิริน) พวกเขารักใคร่ผู้ที่อพยพมายังพวกเขา และจะไม่พบความต้องการหรือความอิจฉาอยู่ในทรวงอกของพวกเขาในสิ่งที่ได้ถูกประทานให้ และให้สิทธิผู้อื่นก่อนตัวของพวกเขาเอง ถึงแม้ว่าพวกเขายังมีความต้องการอยู่มากก็ตาม และผู้ใดปกป้องการตระหนี่ที่อยู่ในตัวของเขา จนเหล่านั้นพวกเขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ” (อัลหฺษฺร : 9)

อัลลาค ในทัศนะของนักวิชาการอิสลามมีสองลักษณะ ได้แก่ ลักษณะนิสัยที่คิดตัวมาอยู่แล้ว และลักษณะนิสัยที่ได้จากการปลูกฝังหรือการแสวงหาขึ้นมา สามารถแบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ อัลลาค (พฤตินกรรม) ที่น่าสรรเสริญ หรือ خُلُقٌ مَحْمُودٌ (คุณุค มะหฺมุด) เป็นคุณลักษณะ มารยาทดีงาม นำให้การสรรเสริญ แสดงออกมาจากคำพูด และการกระทำที่ดีงาม เป็นไปตามหลักการของศาสนา และสติปัญญายอมรับว่าดี และประเภทที่สอง คือ อัลลาค (พฤตินกรรม) ที่น่าตำหนิ หรือ خُلُقٌ مَذْمُومٌ (คุณุค มัซมุุม) เป็นคุณลักษณะที่ไม่ดีงาม แสดงออกมาจากคำพูดและการกระทำที่เป็นไปตามอารมณ์ใฝ่ต่ำ คุณลักษณะดังกล่าวเป็นที่น่ารังเกียจของสังคม โดยมีความขัดแย้งต่อการยอมรับของสติปัญญา และหลักการของศาสนา (‘Abd al-Rahmān Ḥasan Ḥanbākah al-Mīdāniy, 1999:16)

Khālid ibn Hāmid al-Hāzimiy (2000:137-139) กล่าวว่า “อัลลาคที่น่าชื่นชม หมายถึง คุณลักษณะนิสัยที่ศาสนาอนุญาต มีความถูกต้องและสอดคล้องตามหลักการของศาสนา เป็นคุณลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับเจตนาดีงาม และความบริสุทธิ์ใจ แสวงหาผลตอบแทนความดี” ซึ่งท่านเราะฮูฎ ﷺ ได้เคยเตือนประชาชาติของท่าน ให้ตระหนักอยู่เสมอว่า ทุกการกระทำขึ้นอยู่กับเจตนา ท่านเราะฮูฎ ﷻ กล่าวว่า

((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهَجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهَجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ))³¹

ความว่า “แท้จริงทุกๆ การงานจะขึ้นอยู่กับที่ตั้งเจตนา และแท้จริงทุกๆ คนจะได้รับ (การตอบแทน) ตามที่เขาได้เจตนาไว้ ดังนั้นผู้ใดที่การอพยพของเขามีเจตนาเพื่อ (แสวงหาความโปรดปรานจาก) อัลลอฮ์ ﷻ และเราะสุลของพระองค์ การอพยพของเขาก็จะกลับไปสู่ (ความโปรดปรานของ) อัลลอฮ์ ﷻ และเราะสุลของพระองค์ และผู้ใดที่การอพยพของเขามีเจตนาเพื่อ (ผลประโยชน์) ทางโลกที่เขาจะได้รับ หรือเพื่อหญิงนางหนึ่งที่เขาหวังจะแต่งงานด้วย การอพยพของเขาก็จะกลับคืนสู่สิ่งที่เขาได้อพยพไป (จะถูกพิจารณาตามที่เขาได้ตั้งเจตนาไว้)”

ดังนั้นบุคคลใดมีอศลากุดีงาม เขาจะได้รับความสำเร็จด้วยการเป็นที่รักและได้อยู่ใกล้ชิดท่านเราะสุล ﷺ ในวันกิยามะฮ์ (วันแห่งการพิพากษา) ท่านเราะสุล ﷺ กล่าวว่า

((إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا))³²

ความว่า “แท้จริงบุคคลที่เป็นที่รัก และมีตำแหน่งใกล้ชิดฉันมากกว่าพวกท่านทั้งหลายในวันแห่งการพิพากษา คือ บุคคลที่มีอศลากุสูงที่สุดจากพวกท่าน”

อัลกุรอาน กล่าวถึง อศลากุและการสนับสนุนการมีอศลากุที่ดีงาม ทั้งในด้านความคิดและการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ ปรากฏถึง 1,504 อายะฮ์ บนฐานของการทำตนให้มีจิตใจและร่างกายบริสุทธิ์ (الْعِفَّةُ) การสุขุมคิด (الْحِكْمَةُ) ความยุติธรรม (الْعَدَالَةُ) ความกล้าหาญ (الشَّجَاعَةُ) ความพอดี (الْوَعْدَالُ) การสนับสนุนกันทำความดีและการปราชญ์จากพฤติกรรมที่ไม่ดีงามทั้งหลาย (الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ) (Miqdād Yāljin, 2007:83) รวมถึงการมีความเมตตา ความสงสาร ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความบริสุทธิ์ใจ ความอดทน ความเสียสละ และอศลากุดีงามอื่นๆ ตามที่อิสลามสนับสนุน (‘Ishāq ‘Aḥmad Farḥān, 1982:70-71) ตัวอย่างเช่น อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสใช้ให้ผู้ศรัทธามีความอดทน ว่า

³¹ อังแล้ว, หน้า 12

³² อังแล้ว, หน้า 12

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴾ (البقرة: 153)

ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอาศัยความอดทนและการละหมาดเถิด แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงอยู่ร่วมกับผู้อดทนทั้งหลาย” (อัลบะเกาะเราะฮ์ : 153)

เรื่องความยุติธรรม อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَإِذَا حَكَّمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴾ (النساء: 58)

ความว่า “และเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าก็จะต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงแนะนำพวกเจ้าด้วยสิ่งดีจริงๆ แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงได้ยินและได้เห็น” (อันนิสาอ์ : 58)

และเรื่องการให้อภัยและการประนีประนอมกัน อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ﴾ (البقرة: 109)

ความว่า “ดังนั้น พวกเจ้าจงให้อภัยและเบือนหน้าเสีย³³ จนกว่าอัลลอฮ์ ﷻ จะประทานคำสั่งของพระองค์มา” (อัลบะเกาะเราะฮ์ : 109)

นอกจากนี้ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ได้สอนผู้ศรัทธาในเรื่องการมีอัคลากที่ดีงามมากมาย ส่วนหนึ่งได้แก่เรื่องความซื่อสัตย์ ความจริงจัง ซึ่งเป็นอัคลากที่ทำให้ได้รับความดีงาม ดังที่ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ กล่าวว่า

((عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْحَنَّةِ))³⁴

ความว่า “ท่านทั้งหลายจงมีความซื่อสัตย์ ดังนั้นแท้จริงความซื่อสัตย์จะนำพาสู่ความดีงาม และแท้จริงความดีงามจะนำพาสู่สรวงสวรรค์”

³³ ทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น

³⁴ หะดีษบันทึกโดย Muslim หะดีษหมายเลข 4721

อัลลาฮ์ (พฤติกรรม) ที่น่าตำหนิ หรือจริยธรรมที่ไม่ดีงาม หมายถึง คุณลักษณะนิสัยต่างๆที่มีความขัดแย้งกับกับหลักการของศาสนา และรูปแบบดีงาม อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงกำหนดแก่นำของพระองค์ มีทั้งลักษณะที่เป็นนิสัยส่วนบุคคล และลักษณะนิสัยที่แสวงหาขึ้นมา ส่วนหนึ่งได้แก่บรรดาคุณลักษณะที่อัลกุรอาน และอัลหะดีษได้เตือนให้ระวังการลงโทษจากการมีพฤติกรรมดังกล่าว เช่น การอธรรมผู้อื่น การเป็นพยานเท็จ การหน้าไหว้หลังหลอก การโกหก การเป็นศัตรูกัน การโอ้อวด การเหยียดหยังจองหอง การอิจฉาริษยา การคดโกง การเกลียดชังกัน และการลอบทำร้ายกัน และคุณลักษณะอื่นๆที่ไม่ดีงามซึ่งมีระบุในอัลกุรอาน ส่วนหนึ่ง ได้แก่ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสห้ามการอธรรม การทำร้ายผู้อื่น ในซูเราะฮ์ อัจซุอะรอฮ์ อายะฮ์ ที่ 227 ว่า

﴿ وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴾ (الشعراء: 227)

ความว่า “และบรรดาผู้อธรรมจะรู้ว่าทางกลับอันใดที่พวกเขาจะกลับคืนสู่”³⁵

(อัจซุอะรอฮ์: 227)

และได้ตรัสในเรื่องโทษของบรรดามุนาฟิก (ผู้มีนิสัยหน้าไหว้หลังหลอก) และปฏิเสธศรัทธาว่า

﴿ وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴾ (التوبة: 68)

ความว่า “อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสัญญาไว้แก่บรรดามุนาฟิกชาย และบรรดามุนาฟิกหญิง และผู้ปฏิเสธศรัทธาทั้งหลาย ซึ่งไฟนรกจะอันนัมโดยที่พวกเขาจะอยู่ในนั้นตลอดกาล มันเป็นสิ่งที่พอเพียงแก่พวกเขาแล้ว และอัลลอฮ์ ﷻ ก็ได้ทรงให้พวกเขาห่างไกลจากความเอ็นดูเมตตาของพระองค์ และสำหรับพวกเขานั้นคือ การลงโทษอันจีรังยั่งยืน” (อัตเตาบะฮ์: 68)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสห้ามการรุกราน และการผิดสัญญาระหว่างคู่ตกลงกัน ว่า

﴿ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴾ (البقرة: 190)

³⁵ คือพวกอธรรมที่เป็นศัตรูกับอิสลาม และพวกกวีที่หลงคิดจะได้อำนาจกลับของพวกเขานั้น คือการลงโทษด้วยไฟนรกจะอันนัมมันคือทางกลับที่ชั่วร้ายและทาส

ความว่า “และจงอย่ารุกรานแท้จริง อัลลอฮ์ ﷻ ไม่ทรงชอบบรรดาผู้รุกราน”³⁶
(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 190)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสถึงการละอุนะฮ์ (การสาปแช่ง) แก่บรรดาผู้ชอบการโกหก ว่า

﴿فَنَجْعَلُ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾ (آل عمران: 61)

ความว่า “ดังนั้นเราจะขอให้ละอุนะฮ์³⁷ ของอัลลอฮ์ ﷻ พึงประสบแก่บรรดาผู้ที่พูดโกหก” (อาลี อิมรอน 61)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสห้ามการเหยอหยิ่งจองหอง ว่า

﴿وَلَا تَمَسَّ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَكَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا﴾ (الاسراء: 37)

ความว่า “และอย่าเดินบนแผ่นดินอย่างเหยอหยิ่ง แท้จริงเจ้าจะแยกแผ่นดินไม่ได้เลย และจะไม่บรรลุความสูงของเขา”³⁸ (อัลอิสรอฮ์ : 37)

นอกจากนี้ ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ได้เตือนผู้ศรัทธาให้ห่างไกลจากการอิจญาริยะฮ์ อันเป็นลักษณะที่สามารถนำพาสังคมเสื่อมเสียได้ ท่านกล่าวว่า

((يَا أَيُّكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ))³⁹

ความว่า “เจ้าจงห่างไกล การอิจญาริยะฮ์ เพราะการอิจญาริยะฮ์จะกินความดี เหมือนกับไฟที่ลุกไหม้กินไม้ฟืน”

และได้เตือนมุสลิมให้ห่างไกลจากอัครากุที่ไมดี เช่น การพูดให้ร้าย การกล่าวเสียดสี การกระทำความชั่ว และการผิดสัญญา ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้เป็นบุคคลหน้าไหว้หลังหลอก ดังที่ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ กล่าวว่า

³⁶ ขณะที่บรรดามุฮัมมิดจะเข้ามัสกิดจะได้ตามที่ตั้งกลงไว้แก่ชาวกูเรซนั้น พวกเขาเกรงว่าจะถูกขัดขวางจากชาวกูเรซ เพราะไม่แน่ใจว่าพวกกูเรซจะรักษาสัญญาที่ได้กระทำกันไว้ ณ ตำบลหุคัยมิยะฮ์ ซึ่งฝ่ายมุฮัมมิดไม่ปรารถนาที่จะทำการต่อสู้ขณะที่อยู่ในอิหฺรอม และในเดือนอัล-ฮะรออม ซึ่งเป็นเดือนต้องห้ามในการสู้รบกัน แล้วอัลลอฮ์ ﷻ ก็ทรงอนุญาตให้พวกเขากระทำได้อีกฝ่ายกูเรซรุกราน

³⁷ คือการขับไล่ให้ห่างไกลจากเราะหุมะฮ์ของอัลลอฮ์ ﷻ

³⁸ ความหมายคือ โอ้มนุษย์เอ๋ย ! เจ้านั้นอ่อนแอน่าสงสารไม่สมควรที่เจ้าจะแสดงความเหยอหยิ่งยะโส เพราะเจ้านั้นต่ำต้อยและอ่อนแอยิ่งกว่าแผ่นดินและภูเขาเสียอีก

³⁹ หะดีษบันทึกโดย 'Abū Dāwūd หะดีษหมายเลข 4905, 4257

((آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُؤْتِيَ خَانَ))⁴⁰

ความว่า “เครื่องหมายของคน منافิก มีสามประการ เมื่อเขาพูด เขาโกหก เมื่อเขาสัญญา เขาบิดพลิ้ว เมื่อเขาได้รับความไว้วางใจ เขาทุจริต”

อิสลามเป็นศาสนาที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยินดี และสั่งใช้ให้บ่าวของพระองค์ศรัทธาและปฏิบัติ ตามหลักการศาสนาในการดำเนินชีวิต สังคมใดๆก็ตามจะไม่มีความสำเร็จ ความสงบสุข และความ สันติได้ นอกจากสังคมนั้นจะต้องยึดและนำหลักการของอิสลามมาใช้ 'Ibrāhīm Yāsīn al-Khatīb (2000:11) กล่าวว่า “อิสลามถือว่า อักลาฏและศาสนา มีความสัมพันธ์กัน โดยไม่สามารถแยกจาก กันได้ กล่าวคือ อักลาฏ เป็นพฤติกรรมที่งามตามเกณฑ์ที่อิสลามได้กำหนด และเป็นเครื่องหมายของ ความห้วนกล้าว และยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ เนื่องจากพฤติกรรมที่แสดงออกสู่ภายนอกของบุคคล เป็นผลมาจากความรู้สึกภายใน โดยมีหลักการศาสนาเป็นตัวชี้วัดว่าสิ่งใดดีและสิ่งใดไม่ดี” Ahmad Fu'ād al-'Ahwāniy (1967:111) กล่าวว่า “ทั้งสองสิ่งมีความเกี่ยวพันกันในทุกด้าน และแสดงให้เห็น ความแตกต่างของอิสลามจากศาสนาอื่นที่มีพื้นฐานความศรัทธามาจากความเชื่อ ประเพณี และ ความคิด เหตุนี้อิสลามจึงเป็นศาสนาแห่งความสันติ และความปลอดภัย เอาใจใส่ทุกการกระทำและ การปฏิบัติของผู้ศรัทธา ด้วยการกำหนดแบบการดำเนินชีวิตจากอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่ง ดังนั้นพฤติกรรมของบุคคลจะส่งผลต่อสังคม ซึ่งสังคมจะดีต้องมีสมาชิกในสังคมที่ดีด้วย”

ความสัมพันธ์ของอักลาฏกับหลักการของศาสนาได้ปรากฏอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้าน การศรัทธาและด้านศาสนบัญญัติ ทำให้ผู้ศรัทธาตระหนกอยู่เสมอว่า ชีวิตของเขาได้พ้นจากการเข้า กับอำนาจสูงสุดของผู้ทรงสร้างโลก ในทุกสถานภาพของเขาจะมีจิตศรัทธามั่นคง รำลึกถึงพระผู้ เป็นเจ้า และมอบหมายตนเองให้อยู่ภายใต้การคุ้มครองของพระองค์ตลอดเวลา (Mustāfā Hilmīy, 2004:102) ดังจะเห็นได้จากอัลกุรอานและอัลหะดีษ ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ด้านการศรัทธา หรือ إِيمَانٌ (อัลอีมาน) กับ การมีอักลาฏที่ดีงาม หรือ حُسْنُ الْخُلُقِ (หุสนุลคุลุฎ) ไว้หลายที่ ส่วนหนึ่ง จากหะดีษของท่านเราะฮะฮ์ ﷺ ได้ตอบคำถามเศาะหาบะฮ์ ﷺ เกี่ยวกับผู้ศรัทธาคนใดมีการศรัทธา หนักแน่นที่สุด ? ท่านเราะฮะฮ์ ﷺ กล่าวว่า

((أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا))⁴¹

ความว่า “ผู้มีศรัทธาสมบูรณ์ที่สุด คือผู้มีอักลาฏมากที่สุดในหมู่พวกเขา”

⁴⁰ หะดีษบันทึกโดย Al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 33, 2459, 2682, 2749; Muslim : 220,221

⁴¹ อ้างแล้ว, หน้า 13

การศรัทธาดังกล่าว หมายถึง การมีคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะหนึ่งของการมีอศลากุ และ เป็นชื่อรวมของบรรดากิจการงานดีทั้งหลาย

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ
بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا
وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ (البقرة : 177)

ความว่า “หาใช่คุณธรรมไม่ การที่พวกเขาผินหน้าของพวกเขาไปทางทิศตะวันออก และทิศตะวันตก แต่ทว่าคุณธรรมนั้นคือผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และวันปรโลก และศรัทธาต่อมลาอิกะฮ์ ต่อบรรดาคัมภีร์ และนะบีทั้งหลาย และบริจาจาคทรัพย์ ทั้งๆ ที่มีความรักในทรัพย์นั้น แก่บรรดาญาติที่สนิทและบรรดาเด็กกำพร้า และแก่ บรรดาผู้ยากจน และผู้ที่อยู่ในการเดินทาง และบรรดาผู้ที่มาขอ และบริจาจาคในการ ไล่ทาส และเขาได้ดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และชำระซะกาต และ(คุณธรรมนั้น) คือบรรดาผู้ที่รักษาสัญญาของพวกเขา โดยครบถ้วนเมื่อพวกเขาได้สัญญาไว้ และ บรรดาผู้ที่อดทนในความทุกข์ยาก และในความเดือดร้อน และขณะต่อสู้ใน สมรภูมิ ชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่พุดจริง และชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่มีความขำเกรง” (อัลบะเกาะเราะฮ์ : 177)

และท่านเราะฮ์ฎูล ﷺ ได้อธิบายคุณธรรมดังกล่าวไว้ว่า

((الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ))⁴²

ความว่า “คุณธรรม คือ อศลากุที่ดีงาม (หุสนุลกุลุก)”

นอกจากนี้อศลากุ มีความสัมพันธ์กับด้านศาสนบัญญัติ เนื่องจากการศรัทธาที่มั่นคงเป็นผล ทำให้เกิดพฤติกรรมและอศลากุที่ดี 'Abū 'Abdullāh (1997:16) กล่าวว่า “ความประเสริฐที่ ยิ่งใหญ่ และการตอบแทนความดีจากอัลลอฮ์ ﷻ แก่บ่าวของพระองค์ คือ บ่าวปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อ

⁴² อ้างแล้ว, หน้า 11

แสวงหาความใกล้ชิดต่อพระองค์ และดำเนินการเชื่อมสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยการมีอิคลาเกุติงามตามที่อิสลามได้ยืนยันไว้” ส่วนหนึ่งจากความสัมพันธ์ระหว่างอิคลาเกุกับบทบัญญัติของศาสนา ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرَبُ الخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ))⁴³

ความว่า “ผู้ทำซินาจะไม่กระทำซินาขณะที่เขาเป็นผู้ศรัทธา และผู้ที่ดื่มเหล้าจะไม่ดื่ม ขณะที่เขาเป็นผู้ศรัทธา และขโมยจะไม่ขโมยของผู้อื่นขณะที่เขาเป็นผู้ศรัทธา”

จากความสัมพันธ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าผู้ที่กระทำความผิดต่อบทบัญญัติศาสนาไม่ว่าจะเรื่องการทำซินา การดื่มเหล้า และการลักขโมยทรัพย์สินหรือของมีค่าของผู้อื่น เกิดจากบุคคลที่ขาดการศรัทธา และขาดการมีอิคลาเกุติงาม ทำให้เขาสามารถกระทำในสิ่งที่ไม่ดีได้ ด้วยเหตุนี้ปัจจัยในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสมานฉันท์ จึงต้องเริ่มจากการขัดเกลาจิตใจภายในออกมาสู่ความประพฤติภายนอก สังคมใดก็ตามหากสมาชิกในสังคมขาดการยึดมั่นในหลักอิคลาเกุ สมาชิกในสังคมจะแตกแยก ขาดความรัก ขาดความสามัคคี และขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

Hamīd Tāhā al-Sāmīrā'iy (1993:134-135) และ Zāhīr Muḥammad Sharīf Kuḥālah (1982:180-181) กล่าวว่า “อิคลาเกุมีความผูกพันกับหลักการของศาสนาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องอิบาดะฮ์ต่างๆ การมีอิคลาเกุติงามจึงมีผลต่ออิบาดะฮ์ของผู้ศรัทธาอย่างยิ่ง” เช่น การละหมาดสามารถยับยั้งจากการกระทำที่ไม่ดี และน่ารังเกียจ ดังที่อัลลอฮุ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ اٰتِلْ مَا اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتٰبِ وَاَقِمِ الصَّلٰةَ اِنَّ الصَّلٰةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ ﴾
(العنكبوت: 45)

ความว่า “เจ้าจงอ่านสิ่งที่ถูกวะฮีย์แก่เจ้าจากคัมภีร์⁴⁴ และจงดำรงการละหมาด (เพราะ) แท้จริงการละหมาดนั้นจะยับยั้งการทำลามก และความชั่ว” (อัลอันกะบุต: 45)

และในเรื่องการบริจาคทาน (ซะกาต) เพื่อทำความสะอาดหัวใจให้เกิดความบริสุทธิ์จาก ความตระหนี่ และความเห็นแก่ตัว

⁴³ อ้างแล้ว, หน้า 12

⁴⁴ คือจงอ่านคัมภีร์อัลกุรอานเถิด(นุหัมมัด)ที่พระเจ้าของเจ้าได้ประทานให้แก่เจ้า และจงแสวงหาความใกล้ชิดพระองค์ด้วยการอ่านมัน และทบทวนมัน เพราะในคัมภีร์นั้นมีบทเกี่ยวกับมารยาทที่ดีงาม

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا ﴾ (التوبة: 103)

ความว่า “(มุฮัมมัด) เจ้าจงเอาส่วนหนึ่งจากทรัพย์สินสมบัติของพวกเขาเป็นทาน เพื่อทำให้พวกเขาบริสุทธิ์ และล้างมลทินของพวกเขาด้วยส่วนตัวที่เป็นทานนั้น” (อัลเตาบะฮฺ: 103)

และในเรื่องการถือศีลอด เพื่อให้เกิดความอดทน และการระมัดระวังตนเองจากการพูดสิ่งไร้สาระ จากท่านอนู สุร็อยเราะฮฺ ﷺ จากท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

45 ((مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ))

ความว่า “ผู้ใดที่ไม่ละทิ้งการพูดเท็จและยังปฏิบัติอยู่อีก (ในขณะที่ถือศีลอด) ดังนั้น ไม่ใช่ความจำเป็นเลยสำหรับอัลลอฮฺ ﷻ ที่เขาผู้นั้นต้องละทิ้งอาหาร และการดื่มกินของเขา”

และในเรื่องการประกอบฮัจญ์ซึ่งหักห้ามผู้ประกอบฮัจญ์จากการพูดจาหยาบคาย การทำ ความผิด และการทะเลาะวิวาท อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ﴾ (البقرة: 197)

ความว่า “(เวลา) การทำฮัจญ์นั้นมีหลายเดือนอันเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ดังนั้นผู้ใดที่ได้ให้การทำฮัจญ์จำเป็นแก่เขาในเดือนเหล่านั้น แล้วก็ต้องไม่มีการสมสู่ และไม่มีการละเมิด และไม่มีการวิวาทใด ๆ ใน (เวลา) การทำฮัจญ์ และความดีใดๆ ที่พวกเขากระทำนั้น อัลลอฮฺ ﷻ ทรงรู้ดี และพวกเขาจงเตรียมเสบียงเถิด แท้จริงเสบียงที่ดีที่สุดนั้นคือความยำเกรง และพวกเขาจงยำเกรงข้าเถิด โอ้ผู้มีปัญญาทั้งหลาย!” (อัลบะเกาะเราะฮฺ:197)

45 หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 1770, 2523

ดังนั้นเป็นการสมควรที่จะกล่าวว่อาบิดะฮ์ต่างๆ จะสมบูรณ์ ผู้ศรัทธาจะต้องยึดการปฏิบัติตนอย่างมีอ้คลากุ ในทางตรงกันข้ามหากขาดการมีอ้คลากุแล้ว อาบิดะฮ์ที่ทำก็ไม่เกิดประโยชน์และกลายเป็นเรื่องสูญเปล่า

นอกจากนี้หลักการของอิสลามในเรื่องของบทลงโทษ ได้แสดงให้เห็นถึงหิกมะฮ์ (วิทย์ปัญญา) โดยสามารถสร้างอ้คลากุแก่บรรดาผู้ศรัทธา ดังที่ Ḥamīd Ṭāhā al-Sāmīrā'iy (1993:136 -140) กล่าวถึงตัวอย่างบทลงโทษต่างๆ ในอิสลามที่กำหนดขึ้นเพื่อรักษาอ้คลากุ และความดีงามในสังคม ดังนี้

ก. อิสลามให้การปกป้องเกียรติและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ด้วยการให้รักษาความซื่อสัตย์ และดำรงตนให้เป็นผู้นำไว้วางใจได้ (อะมานะฮ์) จึงกำหนดโทษของการลักขโมยด้วยการตัดมือ อ้ลลฮ์ ﷺ ตรัสว่า

﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

(المائدة:38)

ความว่า “และขโมยชายและขโมยหญิงนั้น ท่านทั้งหลายจงตัดมือของเขาทั้งสองคน ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบแทนในสิ่งที่ทั้งสองนั้นได้แสวงหาไว้ (และ) เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างการลงโทษ⁴⁶ จากอ้ลลฮ์ ﷺ และอ้ลลฮ์ ﷺ นั้นทรงเดชานุภาพ ทรงปรีชาญาณ” (อ้ลมาอิดะฮ์:38)

ข. อิสลามกำหนดโทษแก่ผู้กระทำซินา (ผิดประเวณี) เพื่อรักษาความละอายห่างไกลจากกิเลสตัณหา โดยมีเป้าหมายให้ผู้ศรัทธาทำตนเองให้มีจิตใจบริสุทธิ์ ละทิ้งจากการตกเป็นทาสของอารมณ์ใฝ่ต่ำ จึงได้กำหนดโทษแก่ผู้กระทำซินาไว้ว่า

﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْسَ هَذَا عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾

(النور:2)

ความว่า “หญิงมีชู้และชายมีชู้ พวกเขาจ้งโบยแต่ละคนในสองคนนั้นคนละหนึ่งร้อยที และอย่าให้ความสงสารยับยั้งการกระทำของพวกเขาเจ้าต่อคนทั้งสองนั้น ในบัญญัติของอ้ลลฮ์ ﷺ เป็นอันขาด หากพวกเขาศรัทธาต่ออ้ลลฮ์ ﷺ และวัน

⁴⁶ คือเป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่นๆ เพื่อจะได้ไม่ประพฤดิเช่นเดียวกับเขา

ปรโลก และจงให้กลุ่มหนึ่งของบรรดาผู้ศรัทธาเป็นพยานในการลงโทษเขาทั้งสอง” (อันนุร: 2)

และเพื่อป้องกันการใส่ร้ายผู้อื่น ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเสียเกียรติ และชื่อเสียง อิสลามจึงได้กำหนดบทลงโทษแก่บรรดาผู้ที่กล่าวใส่ร้ายผู้อื่นว่ากระทำชญา

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ. إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (النور: 5-4)

ความว่า “และบรรดาผู้กล่าวโทษบรรดาหญิงบริสุทธิ์ แล้วพวกเขามิได้นำพยานสี่คนมา พวกเขาจึงโบยพวกเขาแปดสิบที และพวกเขาอย่ารับการเป็นพยานของพวกเขาเป็นอันขาด คนเหล่านั้นพวกเขาเป็นผู้ฝ่าฝืน นอกจากบรรดาผู้แก้โทษหลังจากนั้น และพวกเขาปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นเป็นผู้ทรงอภัยผู้ทรงเมตตาเสมอ” (อันนุร: 4-5)

ค. อิสลามเป็นศาสนาที่รักษาความยุติธรรม และความเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในสังคมด้วยการกำหนดโทษการกีดกัน (ประหารชีวิต) กับฆาตกรที่ฆ่าชีวิตผู้อื่นโดยเจตนา เพื่อให้ความสำคัญแก่ชีวิตที่สูญหายไป อีกทั้งเป็นการรักษาจิตใจ และความรู้สึกของญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิต การกำหนดโทษลักษณะนี้ ทำให้ผู้ที่มีความประสงค์ฆ่าชีวิตผู้อื่น กลัวว่าตนเองจะถูกประหารชีวิต หากเขาได้กระทำตามเจตนา นั้น ในขณะที่เดียวกันหากเขาไม่ฆ่าชีวิตผู้อื่น ก็เท่ากับเขารักษาชีวิตของตัวเอง ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ. وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ﴾ (البقرة: 179-178)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! การประหารฆาตกรให้ตายตามในกรณีที่มีผู้ถูกฆ่าตายนั้น ได้ถูกกำหนดแก่พวกเขาแล้ว คือ ชายอิสระต่อชายอิสระ และทาสต่อทาส และหญิงต่อหญิง แล้วผู้ใดที่สิ่งหนึ่งจากพี่น้องของเขาถูกอภัยให้แก่เขาแล้ว ก็ให้

ปฏิบัติไปตามนั้นโดยชอบ และให้ชำระแก่เขาโดยดี นั่นคือการผ่อนปรนจากพระเจ้าของพวกเจ้า และคือการเอ็นดูเมตตาด้วย แล้วผู้ใดละเมิดหลังจากนั้นเขาก็จะได้รับการลงโทษอันเจ็บแสบ และในการประหารฆาตกรให้ตายตามนั้น คือการชำระไว้ซึ่งชีวิตสำหรับพวกเจ้า⁴⁷ โอ้ผู้มีสติปัญญาทั้งหลาย! เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้ยำเกรง ” (อัลบะเกาะเราะฮะฮ์: 178-179)

ง. อิสลามรักษาความปลอดภัยและความสงบสุขของสังคม ด้วยการกำหนดให้ผู้ศรัทธาตัดการช่วยเหลือและการให้ความสนับสนุนศัตรูในยามศึกสงคราม ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ . إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ (المائدة: 33-34)

ความว่า “แท้จริงการตอบแทนแก่บรรดาผู้ที่ทำสงครามต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเราะฮ์ฮะฮ์ของพระองค์ และพยายามบ่อนทำลายในแผ่นดิน นั่นก็คือการที่พวกเขาจะถูกฆ่าหรือถูกตรึงบนไม้กางเขน หรือมือของพวกเขาและเท้าของพวกเขาจะถูกตัดสลัดข้าง หรือถูกเนรเทศออกไปจากแผ่นดิน นั่นก็คือพวกเขาจะได้รับความอับยศในโลกนี้ และจะได้รับการลงโทษอันใหญ่หลวงในปรโลก นอกจากบรรดาผู้ที่สำนึกผิดกลับเนื้อกลับตัว ก่อนจากที่พวกเจ้าจะสามารถลงโทษพวกเขา ฟังรู้เถิดว่า แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นเป็นผู้ทรงภัยโทษ ผู้ทรงเอ็นดูเมตตา” (อัลมาอิดะฮ์: 33-34)

จ. อิสลามรักษาสติปัญญาและอัครากุด้วยการห้ามการดื่ม หรือเสพของมึนเมา รวมทั้งสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชีวิต การพนัน และการเสพยาทั้งหลาย อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ . إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنتَهُونَ ﴾ (المائدة: 90-91)

⁴⁷ คือการรักษาและคุ้มครองชีวิตไว้ กล่าวคือ เมื่อทุกคนรู้ว่าเมื่อฆ่าคนอื่นแล้วตนจะต้องถูกฆ่า แน่นนอนย่อมไม่มีใครที่จะฆ่าคนอื่นเพราะการกระทำดังกล่าวเท่ากับเป็นฆ่าตัวเองในการนี้จึงเป็นการชำระไว้ซึ่งชีวิตมนุษย์

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! ที่จริงสุราและการพนันและแท่นหินสำหรับเชือดสัตว์บูชายัญ และการเล็งตัวนั้นเป็นสิ่งโสมมอันเกิดจากการกระทำของชัยฏอน ดังนั้นพวกเจ้าจงห่างไกลจากมันเสียเพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับความสำเร็จ ที่จริงชัยฏอนนั้นเพียงต้องการที่จะให้เกิดการเป็นศัตรูกันและการเกลียดชังกันระหว่างพวกเจ้าในสุราและการพนัน⁴⁸ เท่านั้น และมันจะหันเหพวกเจ้าออกจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ และการละหมาด⁴⁹ แล้วพวกเจ้าจะยุติไหม?” (อัลมาอิดะฮ์: 90-91)

จ. อิสลามกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ออกนอกศาสนาเพื่อรักษาเกียรติของศาสนา และระเบียบของสังคม อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ (النحل: 106)

ความว่า “ผู้ใดปฏิเสธศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ หลังจากที่เขาได้รับศรัทธาแล้ว (เขาจะได้รับความกริ้วจากอัลลอฮ์ ﷻ) เว้นแต่ผู้ที่ถูกบังคับทุกอย่างที่หัวใจของเขาเปี่ยมไปด้วยศรัทธา⁵¹ แต่ผู้ใดเปิดหัวใจของเขาด้วยการปฏิเสธศรัทธา พวกเขาก็จะได้รับความกริ้วจากอัลลอฮ์ ﷻ และสำหรับพวกเขาจะได้รับการลงโทษอย่างมหันต์” (อันนะหุล: 106)

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติของอิสลามมีความครอบคลุมในเรื่องอศลาทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศรัทธา ด้านอิบาดะฮ์ การปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์ และการกำหนดบทลงโทษเพื่อรักษาอศลาทุกด้านของบุคคลและความสงบสุขของสังคม เนื่องจากสังคมจะเกิดความวุ่นวาย หากสมาชิกในสังคมขาดอศลา ความอธรรมและสิ่งชั่วร้ายย่อมเกิดขึ้น ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

⁴⁸ คือในการดื่มสุราและการเล่นการพนัน เพราะทั้งสองนั้นก่อให้เกิดการวิวาทกันและผูกใจเจ็บกัน

⁴⁹ เพราะผู้ที่มิมีเมานั่นง่ายแก่การที่ชัยฏอนจะจูงเขาให้ไปทางไหนก็ได้ เฉพาะอย่างยิ่งในการหันเหออกจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ และการละหมาด ส่วนการพนันนั้นก็ทำให้ผู้เล่นมุ่งที่จะได้รับกำไร จึงไม่มีช่องที่รำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ และมีเวลาไปทำละหมาด

⁵⁰ เป็นคำถามในเชิงปรามให้มีการยุติในการดื่มสุราและการพนัน

⁵¹ ผู้ใดกล่าวคำปฏิเสธศรัทธาโดยถูกบังคับ ทุกๆที่หัวใจของเขาเต็มเปี่ยมไปด้วยการอีมาน นักตีฟซริกกล่าวว่า อายะฮ์นี้ถูกประทานลงมาเนื่องเพราะอัมมาร อิบ นุยษริร ถูกพวก มุชริกุนนำไปทรมาน จนกระทั่งเขายอมทำตามที่พวกมุชริกุนต้องการ โดยถูกบังคับมหาชนพากันกล่าวว่า อัมมารปฏิเสธศรัทธาแล้ว ท่านเราะฮูล ﷺ กล่าวว่า แท้จริงอัมมารยังมีอีมานอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ศรัทธาครั้งแรกของเขา การอีมานเข้าไปปะปนอยู่กับเลือดและเนื้อของเขา อัมมารได้มาหาท่านเราะฮูล ﷺ โดยที่เขาร้องไห้ ท่านเราะฮูล ﷺ ได้ถามเขาว่า ท่านพบหัวใจของท่านเป็นอย่างไร? อัมมารตอบว่ามันคงด้วยการอีมาน ท่านเราะฮูล ﷺ กล่าวว่า ถ้าพวกเขากลับมาทำอีก ท่านก็จงทำเช่นนั้น

﴿وَكَذَلِكَ نُؤَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (الأنعام: 129)

ความว่า “ในทำนองนั้นแหละเราจะให้บางส่วน⁵² ของผู้ธรรมทั้งหลายเป็นสหายนับอีกบางส่วน เนื่องจากสิ่งที่พวกเขาขวนขวายกัน” (อัลอันอาม: 129)

2.2 การปลูกฝังอัคลากในอิสลาม

อัคลากเป็นฐานสำคัญของสังคม และมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม การปลูกฝังอัคลากในอิสลามจึงมีเป้าหมายเพื่อปกป้องเกียรติของศาสนา และรักษาความเข้าใจเกี่ยวกับอัคลากให้ปลอดภัยจากสื่อภายนอกที่ไม่ดีต่างๆ ด้วยการกำหนดให้เป็นแผนการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะชัดเจน ซึ่งทุกคนจะต้องดำเนินชีวิตให้สอดคล้องตามความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ﷻ ‘Abd al-Ghāniy ‘Ubūd (1985:110) กล่าวว่า “การปลูกฝังอัคลากในอิสลาม มีความหมายครอบคลุมทุกด้านของชีวิต เริ่มตั้งแต่พัฒนาทางร่างกาย สติปัญญา ความรู้สึก จิตวิญญาณ และคุณธรรม จริยธรรม ความสมบูรณ์ดังกล่าวไม่จำกัดว่าเป็นความรับผิดชอบของใคร แต่ทุกคนต้องร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน โรงเรียน หรือแม้แต่ตามถนนหนทาง”

การปลูกฝัง หรือ التَّربِيَّةُ (อัคร์บียะฮฺ) ตามคำนิยามทางภาษา เป็นคำภาษาอาหรับ มาจากคำว่า رَبَّ (เราะบา) يَرْبُو (ยรรบู) رَبُّوا (รบบูวัน) หมายถึง การเติบโตที่ละน้อย การเพิ่ม และการยกระดับ เช่น คนหนึ่งกล่าวว่าฉันได้ปลูกฝัง (อัคลาก) คนหนึ่ง ก็หมายความว่า เขาได้ยกระดับคนหนึ่ง (Majd al-Dīn Muḥammad ibn y‘aqūb al-Fayrūs al-‘Aābādiy, 1996:1659; Miqdād Yāljin, 2007:17) Muḥammad ‘Abd al-‘Alīm Mursiy (2000:1-28) กล่าวว่า “التَّربِيَّةُ” (อัคร์บียะฮฺ) ตามรากศัพท์ของคำนี้ มีที่มาจาก 3 ความหมาย ได้แก่

- 1) رَبَّوْا رَبًّا (เติบโต และเพิ่มขึ้น)
- 2) رَبُّوا رَبًّا (ฟื้นฟู หรือปรับปรุง)
- 3) رَبُّوا رَبًّا (เติบโต)”

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายคำว่า อัคร์บียะฮฺ (التَّربِيَّةُ) หรือการปลูกฝังไว้อีกว่ามีความหมายเหมือนคำดังต่อไปนี้ ได้แก่

- 1) อัลอิศลาหฺ (الإصلاح) หมายถึง การฟื้นฟู หรือการปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งมีลักษณะตรงข้ามกับการทำลายให้เกิดความเสียหาย

⁵² คือให้พวกธรรมเป็นสหายนับกันและกัน เนื่องจากมีเป้าหมายอย่างเดียวกันในการประพฤติตน

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ﴾ (الأعراف : 56)

ความว่า “และพวกเจ้าอย่าก่อความเสียหายในแผ่นดิน หลังจากได้มีการปรับปรุงแก้ไขมันแล้ว⁵³” (อัลอะอฺรอฟ: 56)

2) อัดตะอ์ดีบ (التَّأْدِيبُ) หมายถึง การขัดเกลาคิดใจ และการบ่มเพาะนิสัยของบุคคลให้มีความปรารถนาแต่เรื่องที่ดีงาม และออกห่างจากเรื่องที่ไม่ดีทั้งหลาย

3) อัดตะฮฺยิบ (التَّهْدِيبُ) หมายถึง การคัดกรอง หรือการฟอกให้บริสุทธิ์

4) อัดตฺฏะฮฺร (التَّطْهِيرُ) หมายถึง การทำให้เกิดความสะอาด และเป็นการป้องกันจากสิ่งที่ไม่ดีและไม่สวยงามทั้งหลาย

อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَ كُمْ تَطْهِيرًا ﴾ (الأحزاب: 33)

ความว่า “อัลลอฮฺ ﷻ เพียงแต่ต้องการที่จะขจัดความโสโครกออกไปจากพวกเจ้า โอ้อัสมะฮิกของวงศ์ตระกูล (นะบี) เอ๊ย และทรง(ประสงค์)ที่จะขัดเกลพวกเจ้าให้สะอาดบริสุทธิ์” (อัลอะหฺซาบ: 33)

5) อัดตฺซกียะฮฺ (التَّزْكِيَّةُ) หมายถึง การกระทำที่ทำให้เกิดความสะอาดบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴾ (البقرة : 151)

ความว่า “ดังที่เราได้ส่งเราะซูลผู้หนึ่ง⁵⁴ จากพวกเจ้าเองมาในหมู่พวกเจ้า ซึ่งเขาจะอ่านบรรดาอายะฮฺของเราให้พวกเจ้าฟัง และจะทำให้พวกเจ้าสะอาดบริสุทธิ์ และ

⁵³ หมายถึงปรับปรุงแก้ไขความประพฤติของมนุษย์จากชั่วให้เป็นดี ทั้งนี้ด้วยคำสอนของอัลลอฮฺ ﷻ และแบบอย่างของท่านนะบีมุฮัมมัด ﷺ การที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า “ปรับปรุงแก้ไขแผ่นดิน” นั้นเป็นการแจ้งให้ทราบถึงผลงานอันชั่วที่เกิดจากน้ำมือของมนุษย์ ดังนั้นการแก้ไขความเสียหายของแผ่นดิน จึงหมายถึงการแก้ไขและปรับปรุงความประพฤติของมนุษย์

⁵⁴ ท่านนะบีมุฮัมมัด ﷺ

จะสอนคัมภีร์ และความรู้เกี่ยวกับข้อปฏิบัติให้แก่พวกเจ้า และจะสอนพวกเจ้าในสิ่งที่พวกเจ้าไม่เคยรู้มาก่อน” (อัลบะเกาะเราะฮ์: 151)

6) อัดตันซิชะฮ์ (التَّنْشِئَةُ) หมายถึง การเพิ่มพูนทีละน้อย หรือการอบรมเลี้ยงดู

นอกจากนี้ยังได้มีการให้คำนิยามในอัลกุรอานเกี่ยวกับการปลูกฝัง หรือ อัดตัมบียะฮ์ (التَّرْبِيَةُ) อยู่ภายใต้การฟื้นฟู การส่งเสริม การเอาใจใส่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ซึ่งเมื่อพิจารณาในอัลกุรอานแล้วจะพบว่า อัดตัมบียะฮ์ มีความหมายใกล้เคียงกับคำในอัลกุรอานดังนี้ (Khālid ibn Hāmid al-Hāzimiy, 2000:17-24)

หนึ่ง อัลหิกมะฮ์ (الْحِكْمَةُ) หมายถึง วิทยาปัญญา, อัลอิลมฺ (الْعِلْمُ) หมายถึง ความรู้ และ อัดตะอิลิม (التَّعْلِيمُ) หมายถึง การสอน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ว่า

﴿ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلَّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ ﴾
(آل عمران: 79)

ความว่า “หากแต่เขา (ท่านนบีมูฮัมมัด) ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ที่ผูกพันกับพระเจ้าเถิด เนื่องจากการที่พวกท่านเคยสอนคัมภีร์⁵⁵ และเคยศึกษาคัมภีร์มาก่อน”

(อาลีอิมรอน: 79)

จากอายะฮ์นี้ อิบญะฮ์ร ก่อลาในศัฟฮ์ อัลกุรอาน อัลอะซีม (385/1) ว่า “رَبَّانِيِّينَ” หมายถึง หุกะมาอฺ (حُكَمَاءُ) หมายถึง นักปรัชญา, อุละมาอฺ (عُلَمَاءُ) หมายถึง นักวิชาการ และหุละมาอฺ (حُلَمَاءُ) หมายถึง ผู้ที่มีความสุภาพอ่อนโยน (‘Abū al-Fidā’ Ismā‘īl ibn Kathīr, n.d.:385)

สอง อัลร็อยะฮ์ (الرَّعَايَةُ) หมายถึง การเลี้ยงดูเอาใจใส่ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلْمِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا ﴾
(الإسراء : 24)

ความว่า “และจงนอบน้อมแก่ท่านทั้งสอง ซึ่งการถ่อมตนเนื่องจากความเมตตา และจง กล่าวว่ “ข้าแต่พระเจ้าของฉัน ทรงโปรดเมตตาแก่ท่านทั้งสองเช่นที่ทั้งสองได้เลี้ยงดูฉันเมื่อเยาว์วัย⁵⁶” (อัลอิสรอฮ์: 24)

⁵⁵ คือเคยสอนคัมภีร์เตารอต และศึกษาคัมภีร์นั้นมาก่อนในฐานะที่เลขศรัทธาต่อท่านนบีมูฮัมมัด

Sayyid Qutub ได้กล่าวในหนังสือตีฟฮิร ฟิสิลาต อัลกุรอาน (22/14) กล่าวว่า “การขอคู่ออ์นนี่ในที่นี้เป็นการรำลึกถึงการเลี้ยงดูเอาใจใส่ (الرَّعَايَةَ) ของพ่อแม่ในช่วงเวลาที่เขายังเป็นเด็กอ่อนแอ เช่นเดียวกับวันที่พ่อแม่ต้องการการเลี้ยงดูและการเอาใจใส่ โดยการขอคู่ออ์นนี่มุ่งหวังความเมตตา และการตอบแทนผลบุญจากอัลลอฮฺ ﷻ แก่ท่านทั้งสองเช่นเดียวกับที่ได้รับการเลี้ยงดูในวัยเยาว์”

นอกจากนี้ Muḥammad Munīr Mursiy (1993:53) กล่าวว่า “การใช้คำว่า التَّزْيِيَةُ (อัตรบียะฮฺ) ในการสอนหรือการปลูกฝังนี้ เป็นคำใหม่ที่เริ่มใช้เมื่อปีอิหฺเราะฮฺศักราช ที่ 250 ซึ่งแต่เดิม จะใช้คำว่า อัตรอะอฺลิม (التَّعْلِيمَ) หมายถึง การสอน, อัตรอะอฺดีบ (التَّزْيِيَةَ) หมายถึง การอบรมนิสัย และอัตรอะฮฺยิบ (التَّهْنِيَةَ) หมายถึง การขัดเกลาจิตใจ”

อัตรบียะฮฺ ตามหลักวิชาการ หมายถึง การปลูกฝัง และการฟื้นฟูให้มนุษย์เกิดการพัฒนาขึ้นทีละน้อยในทุกๆด้าน สอดคล้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม กล่าวคือ เป็นการส่งเสริมคุณลักษณะด้านต่างๆของมนุษย์ ผ่านวิธีการอิสลาม (‘Ibrāhīm Ibn Ṣāliḥ ibn ‘Abdullāh al-Hāmīdiy, 2009) เช่น การขัดเกลาจิตใจ การสอน การอบรม และการใช้ความต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์ มีความสุขที่แท้จริงทั้งในโลกนี้และโลกหน้า Miqdād Yāljin (2007:92) กล่าวว่า “การปลูกฝังอัครากุในอิสลาม คือ การปลูกฝังเยาวชนมุสลิมให้เป็นผู้มีศรัทธาที่มีอัครากุดีงาม และละทิ้งจากพฤติกรรมที่ชั่วร้ายต่างๆ ในทุกสภาพ”

การหล่อหลอมให้ลูกหลานมุสลิม มีความเข้มแข็งต่ออัลลอฮฺ ﷻ บนหลักการศรัทธาและดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับบัญญัติศาสนาทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม (‘Ishāq ‘Aḥmad Farhān ,1982:5) เป็นเป้าหมายของการปลูกฝังอัครากุในอิสลาม เพื่อขัดเกลาหัวใจของมนุษย์ให้บริสุทธิ์ ปลูกฝังอุปนิสัยที่ดีงาม และขจัดจิตวิญญาณที่ไม่ดีทั้งหลาย แสวงหาความโปรดปรานและการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮฺ ﷻ และเราะฮฺลุลของพระองค์ รวมถึงการทะนุบำรุงสังคม トラบใดที่พวกเขายังยึดมั่นอยู่บนคุณงามความดี และตักเตือนซึ่งกันและกัน อันเป็นผลทำให้เกิดความรัก ความปรองดองและให้การเกียรติซึ่งกันและกัน เกิดความผูกพันระหว่างบ่าวกับผู้สร้าง ผู้ปกครองกับบุตร สมาชิกในครอบครัว เครือญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน เพื่อนสนิท และบุคคลทั่วไปในสังคม

ดังนั้นการปลูกฝังอัครากุในอิสลาม มีรากฐานและแหล่งที่มาจากอัลกุรอานและแบบฉบับของท่านเราะฮฺลุล ﷺ มีลักษณะชัดเจน ไม่ได้มาจากความคิดหรือความรู้สึกใคร่ตรงว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี ทุกฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือและดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายด้วยกัน

⁵⁶ จงกระทำทุกอย่างเป็นการแสดงถึงความรักต่อท่านทั้งสอง เป็นต้นว่า การเอาอกเอาใจ การให้เกียรติ และยกย่องท่านทั้งสองต่อหน้าคนอื่น และจงขอพรคู่ออ์นนี่แก่ท่านทั้งสองอยู่เสมอ โดยขอให้อัลลอฮฺ ﷻ ทรงอภัยโทษและโปรดปรานและเมตตาแก่ท่านทั้งสอง เสมือนกับที่ท่านทั้งสองได้เลี้ยงดูท่านจนอมรามาเมื่อเรายังเป็นเด็กๆ

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยืนยันแบบอย่างของท่านเราะสูล ﷺ ว่ามาจากพระองค์ ในอัลกุรอาน
 สุเราะฮ์ อันนัจญุม อายะฮ์ ที่ 3-4 ไว้ว่า

﴿ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ . إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴾ (النجم: 3-4)

ความว่า “และเขามิได้พูดตามอารมณ์”⁵⁷ หากแต่คืออัลกุรอานที่มีใช้อื่นใดนอกจาก
 เป็นวะฮยูที่ถูกประทานลงมา” (อันนัจญุม: 3-4)

และตัวอย่างหนึ่งที่อัลกุรอานได้นำเสนอวิธีการปลุกฝังอัคลากแก่เด็กๆ และเยาวชน ในการ
 ปลุกฝังอัคลากแก่ลูกของท่านลูกมมาน (ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงเมตตาเขา) ได้แก่ ในสุเราะฮ์ลูกมมาน
 อายะฮ์ที่ 13 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾

(لقمان : 13)

ความว่า “และจงรำลึกเมื่อลูกมมานได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า “โอ้
 ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใดๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็น
 ความผิดอย่างมหันต์ โดยแน่นอน” (ลูกมมาน: 13)

และในอายะฮ์ที่ 16 – 19 ว่า

﴿ يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ حَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي
 الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ . يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ
 الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ . وَلَا تُصْعِرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا
 تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرْحًا إِنَّ اللَّهَ لَأُجِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ . وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ
 مِن صَوْتِكَ إِنْ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴾ (لقمان : 16-19)

ความว่า “โอ้ลูกเอ๋ย แท้จริง (หากว่าความผิดนั้น) มันจะหนักเท่าเมล็ดผักกาดเมล็ด
 หนึ่ง มันจะซ่อนอยู่ในหิน หรืออยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลาย หรืออยู่ในแผ่นดิน อัลลอฮ์
 ﷻ ก็จะทรงนำมันออกมา แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงเมตตา ผู้ทรงรอบรู้อย่าง . โอ้

⁵⁷ ตั้งแต่อายะฮ์ ที่หนึ่งถึงอายะฮ์สุดท้ายในอัลกุรอาน อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยืนยันถึงการเป็นนะบีของมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นบ่าวและเราะสูลของพระองค์ พระองค์
 ทรงสาบานด้วยดวงดาวเมื่อมันกลิ้งตกลงลงมาว่า มุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวกุเรซตั้งแต่เกิดมา จนกระทั่งมีอายุได้ 40 ปี เขามิได้เป็นคนหลงคิดซึ่งพวก
 เขารู้กันดี

ลูกเอ๋ย เจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงใช้กันให้กระทำความดี และจงห้ามปรามกันให้ละเว้นการทำความชั่ว และจงอดทนต่อสิ่งที่ประสบกับเจ้า แท้จริง นั่นคือส่วนหนึ่งจากกิจการที่หนักแน่น มั่นคง. และเจ้าอย่าหั่นแก้ม (ใบหน้า)ของเจ้า ให้แก่ผู้คนอย่างยโส และอย่าเดินไปตามแผ่นดินอย่างไร้มรรยาท แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ มิทรงชอบทุกผู้หิยังจงหอง และผู้คุยโวโอ้อวด. และเจ้าจงก้าวเท้าของเจ้า พอประมาณ และจงลดเสียงของเจ้าลง แท้จริง เสียงที่น่าเกลียดยิ่งคือเสียง(ร้อง) ของลา” (ลูกมาน:16-19)

อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงแจ้งให้เราทราบว่า การปลูกฝังอัลลากุ ต้องเริ่มจากการสอนเด็กให้รู้จักความเป็นเอกภาพ และสิทธิของพระองค์ โดยสั่งใช้ให้มีความบริสุทธิ์ใจในการทำอิบาดะฮฺต่อพระองค์ และห้ามการตั้งภาคีใดๆ เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นบาปใหญ่ ต่อมาพระองค์ได้ทรงกำชับให้เอาใจใส่เลี้ยงดูลูกๆ ในทุกอิริยาบถ เนื่องจากการกระทำต่างๆ อยู่ภายใต้การมองเห็น การได้ยิน และการสอดส่องดูแลของพระองค์ พระองค์ทรงสั่งใช้ให้บ่าวของพระองค์เจริญชวนกันทำความดี ยึดมั่นในความดี มีความนอบน้อมและมีมารยาทต่อเพื่อนมนุษย์ อดทนต่อการชักจูงไปในทางที่หลงผิด และสั่งใช้ให้ตัดเตือนกันจากการทำความผิดทั้งหลาย เช่น การอิจฉาริษยา การเหยียดหยาม และการโอ้อวด

การปลูกฝังอัลลากุแก่เด็กและเยาวชน ถือเป็นงานหนึ่งในการดำเนินชีวิตตามแบบฉบับอิสลามที่สมบูรณ์ เพื่อคุ้มครองและป้องกันให้พวกเขาห่างไกลสิ่งที่ไม่ดี หรือสิ่งที่จะทำให้พวกเขา ออกจากหลักการของศาสนา ดังในประวัติศาสตร์อิสลามที่ครั้งหนึ่งมีชนมังกะฮุกกลุ่มหนึ่ง ประสงค์จะอพยพไปสู่เมืองมะดีนะฮฺพร้อมกับท่านเราะฮฺฎูล ﷺ แต่พวกเขากลับถูกภรรยาและลูกๆ ของพวกเขาขัดขวางไม่ให้อพยพ พวกเขาเหล่านั้นจึงเกิดความรู้สึกเสียใจกับการกระทำของภรรยา และลูกๆ ของพวกเขา (Khālid ibn Hāmid al-Hāzimiyy, 2000: 35) อัลลอฮฺ ﷻ จึงได้ทรงกำชับให้พวกเขาตระหนักในเรื่องการขัดเกลาจิตใจ และให้ระมัดระวังในเรื่องที่เกิดขึ้น

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنِّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوٌّ لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِن تَعَفَوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفَرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ (التغابن : 14)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย แท้จริงในหมู่คู่ครองของพวกเจ้าและลูกหลานของพวกเจ้านั้นมีบางคนเป็นศัตรูแก่พวกเจ้า ฉะนั้นจงระวังต่อพวกเขา แต่ถ้าพวก

เจ้าอภัยและยกโทษ (แก่พวกเขา)⁵⁸ แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นเป็นผู้ทรงอภัย ผู้เมตตาเสมอ” (อัตตะฆอบูน: 14)

จากอายะฮฺ จะเห็นได้ว่า อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงเตือนป่าวผู้ศรัทธาให้ระมัดระวังภรรยาและลูกๆของพวกเขา ขูยหรือชักชวนไปในทางที่ไม่ดี และฝ่าฝืนคำสั่งใช้ของพระองค์ ซึ่งหมายความว่า ขณะที่ภรรยาและลูกๆของพวกเขาต้องการให้ฝ่าฝืนต่อแนวทางของอัลลอฮ์ ﷻ ป่าวทั้งหลายก็มีหน้าที่ที่จะต้องตักเตือนบุคคลซึ่งเป็นที่รักของเขาให้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง และเดินตามทางนำของอิสลาม

Haṣṣah bint Muḥammad ibn Fālih al-Saghīr (2008:181-190) ได้เสนอคุณลักษณะที่น่าสนใจของผู้ปลูกฝังอัลลาฮ์ในอิสลามที่จะประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่ปลูกฝังอัลลาฮ์ในหนังสือชื่อ “مَعَ الْأَطْفَالِ تَرْبِيًّا” (การปฏิบัติตนของท่านเราะฮ์สูล ﷺ ในการ تربียะฮ์แก่เยาวชน) ไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1) ความบริสุทธิ์ใจ (إِلْخِلَاصًا)

ความบริสุทธิ์ใจ เป็นคุณลักษณะแรกของผู้ศรัทธาทุกคนต้องมีในทุกกิจการงานที่ดี ผู้ปลูกฝังอัลลาฮ์จะต้องใช้ความบริสุทธิ์ใจในการสอน และการเป็นแบบอย่าง เนื่องจากเป็นหลักสำคัญที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสั่งใช้ผู้ศรัทธา ในการประกอบความดีงาม เพื่อแสวงหาการตอบแทนความดีงามจากพระองค์

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ (البينة: 5)

ความว่า “และพวกเขามีได้ถูกบัญชาให้กระทำอื่นใดนอกจากเพื่อเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้มีเจตนาบริสุทธิ์ในการภักดีต่อพระองค์” (อัลบัยยีนะฮฺ: 5)

⁵⁸ โอ้บรรดามุอมีนเอ๋ย แท้จริงบางคนในหมู่ภรรยาของพวกเขา และลูกหลานของพวกเขาเป็นศัตรูแก่พวกเขาคือขัดขวางพวกเขาให้ดำเนินตามแนวทางของอัลลอฮ์ ﷻ และจงรักภักดีต่อพระองค์ ฉะนั้นจงระวังที่จะโอบอ้อมหรือเชื่อฟังพวกเขา บรรดานักศัฟิร กล่าวว่า มีมุขมนตรีคนหนึ่งเข้ารับนับถืออิสลามและประสงค์ที่จะอพยพไปนครอัลมะดีนะฮ์แต่บรรดาภรรยาและลูกหลานได้ขัดขวางมิให้อพยพไป อย่างไรก็ตามเขาก็ได้อพยพไปหลังจากนั้นระยะหนึ่ง ครั้นเมื่อพวกเขาได้มาท่านเราะฮ์สูล ﷻ ได้พบเห็นบรรดาผู้อพยพรุ่นแรกมีความรู้เข้าใจในเรื่องศาสนาดี จึงพากันเสียใจและตั้งใจจะลงโทษบรรดาภรรยาและลูกหลานของพวกเขาที่เป็นต้นเหตุเช่นนั้น อายะฮฺนี้จึงถูกประทานลงมา และมองข้าม (ข้อบกพร่อง)

2) ความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ (التَّقْوَى)

อัลกุรอาน และ อัลหะดีษ เป็นจำนวนมากได้เน้นย้ำให้ผู้ศรัทธาทุกคนมีความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งใช้และห่างไกลจากคำสั่งห้าม โดยเฉพาะความยำเกรงเป็นคุณลักษณะสำคัญในการสอนและการเตือนผู้อื่น ซึ่งบุคคลที่มีความยำเกรงมากที่สุดคือผู้ที่มีเกียรติสูงสุดในหมู่ผู้ศรัทธา

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴾ (الأحزاب: 70)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย ! จงยำเกรงอัลลอฮฺ ﷻ⁵⁹ และจงกล่าวถ้อยคำที่เที่ยงธรรมเถิด⁶⁰” (อัลอะหฺซาบ: 70)

และจากท่านอนูรูอัยเราะฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า ท่านเราะฮฺสูล ﷺ กล่าวว่า

((قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَكْرَمُ النَّاسِ قَالَ أَنْفَاهُمْ))⁶¹

ความว่า “ได้มีผู้หนึ่งกล่าวว่า โอ้ท่านเราะฮฺสูลของอัลลอฮฺ ﷻ บุคคลใดที่มีเกียรติมากที่สุดในกลุ่มมนุษย์ ท่านกล่าวว่า ผู้ที่มีความยำเกรงมากที่สุดในกลุ่มพวกเขา ”

3) ความรอบรู้ (الْعِلْمُ)

ผู้ปลูกฝังอัคลาภจะต้องแสวงหาความรู้ให้รอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่สำคัญในสองด้าน ได้แก่ หนึ่ง ความรู้เรื่องหลักการสอนและการปลูกฝังอัคลาภ และสอง ความรู้เรื่องหะลาล (حَالٍ) สิ่งที่ศาสนานอนุมัติ และหะรอม (حَرَامٍ) สิ่งที่ศาสนาห้าม ซึ่งเป็นเรื่องที่ทราบแน่นอนว่าผู้มีความรอบรู้กับผู้ที่ขาดความรู้ไม่มีความเท่าเทียมกัน

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ (الزمر: 9)

ความว่า “จงกล่าวเถิดมุฮัมมัด บรรดาผู้รู้และบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกันหรือไม่?⁶² แท้จริงบรรดาผู้มีสติปัญญาเท่านั้นที่จะใคร่ครวญ” (อัลซุมัร: 9)

⁵⁹ จงยำเกรงอัลลอฮฺ ﷻ ในทุกคำพูดและการกระทำของพวกเขา

⁶⁰ คือ ถ้อยคำที่เป็นที่โปรดปรานแก่อัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้น

⁶¹ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 3353,3490

4) ความสุภาพ (الْحِلْمُ)

ความสุภาพเป็นคุณลักษณะสำคัญซึ่งช่วยให้ผู้ปลูกฝังอัลลากุได้รับความดีความน่าสนใจ การยอมรับ และการปฏิบัติตาม ยิ่งไปกว่านั้น จะเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ปลูกฝังอัลลากุ ซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงใช้ให้ท่านเราะสูล ﷺ ตอบโต้ผู้ปฏิเสธด้วยความสุภาพ และการใช้หลักเหตุผลในการเชิญชวนพวกเขาสู่ศาสนาของพระองค์

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ اذْفَعِ بِأَلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ﴾ (فصلت: 34)

ความว่า “เจ้าจงขับไล่ (ความชั่ว) ด้วยสิ่งที่ดีกว่า” (พุศุศัลต์: 34)

และท่านเราะสูล ﷺ ได้เคยกล่าวแก่ ท่านอับดุลก็อยซฺ ﷺ เกี่ยวกับคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวของเขาว่า

﴿ إِنَّ فِيكَ خَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللَّهُ الْحِلْمُ وَالْأَنَاةُ ﴾⁶³

ความว่า “แท้จริงในตัวของท่านนั้น มีสองสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงรัก คือ ความสุภาพและความอดทน”

5) ความรู้สึกรับผิดชอบ (الْإِسْتِشْعَارُ بِالْمَسْئُولِيَّةِ)

คุณลักษณะของผู้ปลูกฝังอัลลากุในอิสลาม นอกจากผู้ปลูกฝังจะมีความบริสุทธิ์ใจ ความยำเกรง ความสุขุม และเข้าใจวิธีการและแนวทางการปลูกฝังแล้ว ผู้ปลูกฝังมีความตระหนักรู้เสมอว่า เป็นหน้าที่ที่ได้รับการตอบแทนความดีงาม และจะต้องถูกสอบสวนใน โลกหน้า

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَتَسْأَلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ (النحل: 93)

⁶² คือวันเกรงการลงโทษในวันอาคิเราะฮฺ และหวังความเมตตาคือหวังการตอบแทนด้วยสวนสวรรค์แน่นอน สภาพของบุคคลสองจำพวกนั้นย่อมไม่เท่าเทียมกัน อิมามอัลฟิครกล่าวไว้ในหนังสืออัลดัจซีร อัลกะบิร ว่า ฟิงทราบเกิดว่าอาอะฮฺนี้เป็นการบ่งชี้ถึงเคล็ดลับที่ประหลาด ประการแรก ก็คือพระองค์ทรงเริ่มด้วยการกล่าวถึงการกระทำ และจบลงด้วยการกล่าวถึงวิชาความรู้ส่วนที่ว่าการกระทำนั้นก็คือ การกักดี การสุญูด และการยื่นละหมาดส่วนที่ว่าวิชาความรู้ก็คือคำตรัสของพระองค์ที่ว่า “บรรดาผู้รู้กับบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกันหรือ” อันนี้เป็นการชี้บ่งว่าความสมบูรณ์ของมนุษย์นั้น อยู่ที่เป้าหมายทั้งสองคือการกระทำและความรู้

⁶³ หะดีษบันทึกโดย Muslim หะดีษหมายเลข 126

ความว่า “และแน่นอนพวกเจ้าจะถูกสอบสวนถึงสิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไว้”
(อันนะหุล: 93)

และท่านเราะฮ์ลุล ได้กล่าวถึงการตอบแทนความดีงาม ส่วนหนึ่งได้แก่การได้รับผลบุญ เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติความดีงามนั้น

ท่านเราะฮ์ลุล กล่าวว่

((مَنْ دَلَّ عَلَىٰ خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أُجْرٍ فَاعِلِهِ))⁶⁴

ความว่า “ใครก็ตามที่ชี้แนะความดี (ให้ผู้อื่น) สำหรับเขาจะได้รับผลตอบแทนความดี เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติความดีนั้น”

โดยสรุปแล้วการปลูกฝังอัคลากในอิสลามมีความสมบูรณ์ และครอบคลุมทุกมิติของชีวิต บนเป้าหมายเพื่อปกป้องเกียรติของศาสนา และเป็นแนวทางดำเนินชีวิตแก่บุคคลปฏิบัติต่อตนเอง และสังคม ผ่านวิธีการขัดเกลาจิตใจและการบ่มเพาะนิสัยของบุคคลให้มีความปรารถนาแต่เรื่องที่ดี งามและออกห่างจากเรื่องที่ไม่ดีทั้งหลาย ด้วยลักษณะการเพิ่มพูนทีละน้อย การอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝังแบบต่อเนื่อง การฟื้นฟู หรือการปรับปรุงให้ดีขึ้น และการฟื้นฟูให้มนุษย์เกิดการพัฒนาขึ้น ทีละน้อยในทุกๆด้าน ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม สอดคล้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ความรอบรู้ ความสุภาพ และความรู้สึกรับผิดชอบ ต่อหน้าที่อยู่ตลอดเวลา

2.3 คุณลักษณะพิเศษของการปลูกฝังอัคลากในอิสลาม

การปลูกฝังอัคลากในอิสลาม มีโครงสร้างการเปลี่ยนแปลง การอบรม การสนับสนุนให้ เกิดกระบวนการฝึกฝนจนเกิดเป็นอุปนิสัยดีงาม ซึ่งหลักการการปลูกฝัง ได้แก่ การปลูกฝังแบบ ลำดับขั้น การแสดงตัวอย่างที่เหมาะสมกับบุคคลและเวลา การใช้วิธีการที่สอดคล้องตัวบุคคล การ ควบคุมเป็นระบบ การชี้แนะและการเปลี่ยนแปลง การยกระดับคุณภาพ และการสร้างจิตพิสัย ซึ่งผู้ ปลูกฝังอัคลากต้องใช้สื่อในการปลูกฝังที่หลากหลาย เช่น การขัดเกลาจิตใจและการฝึกฝนการ ปฏิบัติ การสร้างตัวอย่างที่ดี การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี และการสร้างสังคมอิสลาม (‘Abd al-Rahmān Ḥasan Ḥanbākah al-Mīdāniy, 1999:195) ดังกล่าว ถือเป็นการทำอิบาดะฮ์

⁶⁴ หะดีษบันทึกโดย Muslim หะดีษหมายเลข 5007

ต่ออัลลอฮ์ ﷺ ผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังอัลลากุจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีความเป็นแบบอย่าง สามารถให้การอบรม และสอนเด็กให้รู้จักแยกแยะระหว่างความดีและความชั่ว ซึ่งส่วนหนึ่งจากบรรดาลักษณะพิเศษของการปลูกฝังอัลลากุในอิสลาม มีดังนี้ ('Aḥmad 'abū Sayyid , 2000; 'Aḥmad 'Abd al-'Azīz 'abū Samak, 2000; Khālid ibn Hāmid al-Hāzimiyy, 2000; Muṣṭafa Muḥammad al-Tihān, 2002; 'Abd al-Raḥmān ibn 'Abdullāh al-Mālikiy, 2005)

2.3.1 การปลูกฝังหลักการศรัทธา

การศรัทธาเป็นพื้นฐานสำคัญของการมีจิตใจและพฤติกรรมที่ดีงาม การปลูกฝังอัลลากุด้วยหลักการศรัทธาจะทำให้หัวใจมีความศรัทธามั่นคง และยึดมั่นในการทำมาการดีงาม เห็นได้จากความทุ่มเทของบรรดานบี (ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดประทานความสันติแก่พวกเขาทั้งหลาย) ที่ได้เผยแผ่หลักการศรัทธาก่อนหลักการปฏิบัติ เช่นเดียวกับท่านเราะสูล ﷺ ที่ได้ใช้เวลาการเผยแผ่เรื่องหลักการศรัทธา และเรื่องอัลลากุในอิสลาม ณ นครมักกะห์ เป็นเวลา 13ปี ก่อนการอพยพสู่นครมะดีนะฮ์ และสร้างอาณาจักรอิสลามขึ้นในเวลาต่อมา

การศรัทธาที่มั่นคง จึงเป็นรากฐานของการปลูกฝังอัลลากุที่ดีงาม และเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างมนุษย์กับผู้สร้าง และมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَلًا فَخُورًا﴾ (النساء: 36)

ความว่า “และจงเคารพสักการะอัลลอฮ์ ﷻ เถิด และอย่าให้มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นภาคีกับพระองค์ และจงทำดีต่อผู้บังเกิดเกล้าทั้งสองและต่อผู้เป็นญาติที่ใกล้ชิด และเด็กกำพร้าและผู้ขัดสน และเพื่อนบ้านใกล้เคียงและเพื่อนที่ห่างไกล และเพื่อนเคียงข้าง และผู้เดินทาง และผู้ที่มีมือขวาของพวกเขาเจ้าครอบครองแท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ไม่ทรงชอบผู้ยะโส ผู้โอ้อวด” (อันนิสาฮ์: 36)

และพระองค์ตรัสว่า

﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (البقرة: 195)

ความว่า “และจงทำดีเถิด แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงชอบผู้กระทำดีทั้งหลาย” (อัลบะเกาะเราะฮ์: 195)

และพระองค์ตรัสว่า

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ ﴾ (النساء: 58)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้พวกเจ้าให้มอบคืนบรรดาของฝากแก่เจ้าของของมัน และเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าก็จะต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม” (อันนิสาอ์: 58)

และพระองค์ทรงใช้ให้ผู้ศรัทธาช่วยเหลือกันในการทำความดีงาม และยับยั้งกันจากการกระทำความผิด และการเป็นศัตรูระหว่างกัน ว่า

﴿ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾ (المائدة: 2)

ความว่า “และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรงและจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป และเป็นศัตรูกัน” (อัลมาอิดะฮ์ : 2)

จากอายะฮ์ต่างๆ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสั่งใช้ให้ทำความดี และตรัสว่า พฤติกรรมอัครลาภที่ดีงามมีความสัมพันธ์กับหลักการศรัทธาของบุคคล การอิมานะฮ์ต่อพระองค์ การทำความดีต่อพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เด็กกำพร้า และคนยากจน ทั้งหมดเป็นการงานที่ล้วนอยู่ภายใต้ความโปรดปรานจากพระองค์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ได้เคยสอน อับดุลลอฮ์ อิบน์ อับบาส ว่า

((كُنْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا قَالَ يَا غُلَامُ، إِنِّي أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ، احْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظَكَ ، احْفَظِ اللَّهَ تَحُدُّهُ تُجَاهَكَ، وَإِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ ، وَإِذَا اسْتَعْنَيْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، وَأَعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَىٰ أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ ، لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وَإِنْ اجْتَمَعُوا عَلَىٰ أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ ، (رُفِعَتِ الصُّحُفُ وَجَفَّتِ الْأَقْلَامُ))⁶⁵

ความว่า “ฉันเคยอยู่ข้างหลังท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ในวันหนึ่ง ท่านได้กล่าวว่า โอ้เด็กน้อย ฉันจะสอนเจ้าหลายเรื่องด้วยกัน : เจ้าจงปกป้องเกียรติของอัลลอฮ์ ﷻ แล้ว

⁶⁵ หะดีษบันทึกโดย al- Tirmidhiy หะดีษหมายเลข 2516

พระองค์จะทรงปกป้องเจ้า และจงปกป้องเกียรติของพระองค์ พระองค์จะทรงคุ้มครองเจ้า เมื่อเจ้าวิงวอนขอ จงขอจากอัลลอฮฺ ﷻ เมื่อเจ้าขอความช่วยเหลือ ก็จงขอความช่วยเหลือจากพระองค์ เพียงทราบเถิดว่า แท้จริงประชาชาติหนึ่งถึงแม้ได้รวมตัวกันเพื่อจะให้คุณประโยชน์ใดแก่เจ้า พวกเขาจะไม่สามารถให้ประโยชน์ใดแก่เจ้าได้ แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ ได้บันทึกไว้แก่เจ้าแล้ว และหากพวกเขาได้รวมตัวกันเพื่อประทุษร้ายใดๆแก่เจ้า พวกเขาก็ไม่สามารถที่จะให้เกิดสิ่งร้ายใดๆแก่เจ้าได้ แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงบันทึกไว้แก่เจ้าแล้ว (ปากกาได้ถูกยกขึ้น และหมึกได้แห้งแล้ว) ”

การสังเขปของท่านเราะฮูล ﷺ ชี้ให้เห็นว่า เมื่อบ่าวของอัลลอฮฺ ﷻ มีความศรัทธา และมีความยำเกรง จะเป็นแรงผลักดันภายในสู่การมีพฤติกรรมที่ดีภายนอก ทำให้บ่าวมีอัคลากุดีงาม ซึ่งสิ่งดังกล่าวจะช่วยคุ้มครองเขาให้พ้นจากพฤติกรรมที่ชั่วร้ายทั้งหลาย

นอกจากนี้ท่านเราะฮูล ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكَلِّمْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ))⁶⁶

ความว่า “บุคคลใดศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ และวันอาคิเราะฮฺแล้ว ดังนั้นเขาจงพูดในสิ่งที่ดี หรือให้เงียบ⁶⁷”

และในเรื่องการแสดงความรักต่อพี่น้องมุสลิมด้วยกัน ท่านเราะฮูล ﷻ ได้กล่าวไว้ว่า

((لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ))⁶⁸

ความว่า “คนหนึ่งจะยังไม่ถือเป็นผู้ศรัทธา จนกว่าเขาจะรักพี่น้องมุสลิมของเขา ดังที่เขารักตัวเขาเอง”

จากคุณลักษณะพิเศษนี้เอง กล่าวได้ว่าอิสลามให้ความสำคัญเรื่องหลักการศรัทธาอย่างมาก โดยเฉพาะการศรัทธาที่มั่นคง เป็นรากฐานของการมีอัคลากุดีงาม การสร้างความผูกพันระหว่างมนุษย์กับผู้สร้าง และมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน อัคลากุดีงามจึงเป็นแรงผลักดันภายในสู่การมี

⁶⁶ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 6018; Muslim: 182, 4610

⁶⁷ เลี่ยงจากการพูดไร้สาระและไม่มีประโยชน์

⁶⁸ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 13

พฤติกรรมที่ดีภายนอก บนความสัมพันธ์หลักการศรัทธา หลักการอิบาอะฮ์ของบุคคล และการทำความดี เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากพระองค์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

2.3.2 การปลูกฝังแบบองค์รวม

อิสลามให้ความสำคัญต่อโครงสร้างของมนุษย์ในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา และร่างกาย โดยไม่ได้ละเลยส่วนใด (‘Abd al-Rahmān ibn ‘Abdullāh al-Mālikīy, 2005:33) โดยเฉพาะการปลูกฝังอศลาทุกด้านจิตวิญญาณ และร่างกายของมนุษย์นั้นไม่สามารถแยกจากกัน และเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับสัตว์ (Nabīl al-Samālūtiy, 1986:180-181) ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองด้านมีกล่าวไว้ในอัลกุรอานอยู่เสมอ เช่น ตัวอย่างการกล่าวถึงการสร้างจิตวิญญาณ และร่างกายตามลำดับ

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ ذَٰلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ . الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَانِ مِنْ طِينٍ . ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ . ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُّوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴾ (السجدة: 6-9)

ความว่า “นั่นคือพระผู้ทรงรอบรู้สิ่งเร้นลับ และเปิดเผย เป็นผู้ทรงอำนาจ ผู้ทรงเมตตาเสมอ . ผู้ทรงทำให้ทุกสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างมันให้ดีงาม และพระองค์ทรงเริ่มการสร้างมนุษย์จากดิน. แล้วทรงให้การสืบตระกูล ของมนุษย์มาจากน้ำ (อสุจิ) อันไร้ค่า . แล้วทรงทำให้เขามีสัดส่วนที่สมบูรณ์ และทรงเป่ารูลุ (วิญญาณ) ของพระองค์เข้าไปในเขาและทรงให้พวกเขาเข้าได้ยินและได้เห็นและให้มีจิตใจ (สติปัญญา) ส่วนน้อยเท่านั้นที่พวกเขาขอบคุณ” (อัลสะฮะอะฮะฮ์: 6-9)

จิตวิญญาณเป็นแก่นแท้ของมนุษย์ การปลูกฝังอศลาจะไม่ประสบความสำเร็จ หากขาดการเอาใจใส่ และการขัดเกลาจิตวิญญาณให้บริสุทธิ์ ซึ่งจะพื้นฐานให้จิตใจและความคิดดีไปพร้อมๆกัน ประคองหัวใจที่ดี มีผลต่อสุขภาพร่างกายของมนุษย์ในทุกส่วน

ท่านเราะฮ์ลุ ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ))⁶⁹

⁶⁹ อังแล้ว, หน้า 13

ความว่า “แท้จริงในร่างกายนั้นมีเนื้อก้อนหนึ่ง เมื่อมันดี ร่างกายนั้นก็ดีด้วย แต่เมื่อมันเสีย ร่างกายทุกส่วนก็จะเสียไปด้วย จงจำไว้ว่า ก้อนเนื้อนั้น คือ หัวใจ”

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงแจ้งให้ข่าวของพระองค์ทราบว่าหนทางสู่การประสบความสำเร็จในโลกนี้และโลกหน้า คือ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ดังในสุเราะฮ์อซซัมสุ อายะฮ์ที่ 9-10 ว่า:

﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا . وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا﴾ (الشمس : 9-10)

ความว่า : “แน่นอนผู้ขัดเกลาชีวิตย่อมได้รับความสำเร็จ และแน่นอนผู้หมกมุ่น (ด้วยการทำชั่ว) ย่อมล้มเหลว” (อซซัมสุ: 9-10)

นอกจากนี้ การปลูกฝังอัคลากในอิสลามจะมีความครอบคลุมความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เวลา และสถานที่ โดยไม่ได้แยกระหว่างเรื่องศาสนา หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ (Hassah bint Muhammad ibn Fālih al-Saghīr, 2008:66) เนื่องจากบทบัญญัติที่สนองต่อธรรมชาติ อุปนิสัย และสันดานของมนุษย์ โดยไม่มีการจำกัดบุคคลหรือเลือกปฏิบัติ เฉพาะ ตอบรับต่อความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงกำหนดศาสนาอันเที่ยงธรรม (Khālid ibn Hāmid al-Hāzimiyy, 2000: 46-50) พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿فُطِرَ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ﴾ (الروم: 30)

ความว่า “ธรรมชาติของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งพระองค์ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมา⁷⁰ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในการสร้างของอัลลอฮ์ ﷻ นั่นคือศาสนาอันเที่ยงตรง” (อรรูม: 30)

ดังนั้นอิสลามไม่ละเลยการเอาใจใส่ต่อความต้องการของร่างกาย และสติปัญญาของมนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้น อิสลามสนับสนุนให้ผู้ศรัทธาแสวงหาปัจจัยยังชีพที่ดี และระมัดระวังการสร้างความเสี่ยงหายต่างๆ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ (القصص : 77)

⁷⁰ โดยให้อยู่ในธรรมชาติ คือการให้ความเป็นเอกภาพแก่อัลลอฮ์ ﷻ องค์เดียว

ความว่า “และจงแสวงหาสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ประทานแก่เจ้าเพื่อปรโลก⁷¹ และอย่าลืมส่วนของเจ้าแห่งโลกนี้⁷² และจงทำความดี⁷³ เสมือนกับที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงทำความดีแก่เจ้า และอย่าแสวงหาความเสียหายในแผ่นดิน⁷⁴ แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ไม่ทรงโปรดบรรดาผู้บ่อนทำลาย” (อัลเกาะศอส: 77)

และพระองค์ได้ตรัสเกี่ยวกับการมีคู่ครองเป็นการสร้างความสงบสุขทางจิตใจ ว่า

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾
(الرอม: 21)

ความว่า “และหนึ่งจากสัญญาณทั้งหลายของพระองค์ คือทรงสร้างคู่ครองให้แก่พวกเจ้าจากตัวของพวกเจ้า เพื่อพวกเจ้าจะได้มีความสุขอยู่กับนาง และทรงมีความรักใคร่และความเมตตาระหว่างพวกเจ้า” (อิรรูม: 21)

’Ahmad ‘Abd al-‘Azīz ‘abū Samak (2000:8) กล่าวว่า “การพักผ่อนร่างกายและจิตใจก็ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เมื่อใดที่มีการปฏิบัติศาสนกิจ หรือกิจการงานใดๆ ซึ่งโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้ว ถึงแม้จะมีการทุ่มเทอุตสาหะ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องมีการผ่อนคลาย เมื่อมีการเคลื่อนไหวก็มีการหยุดพัก มีการเดินก็มีการนั่ง การยืน การลุกขึ้น การนอน การถือศีลอด การละศีลอด และคุณลักษณะอื่นๆ ที่เกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์อยู่ตลอดเวลา”

นอกจากนี้การปลุกฝังอัคลากุในอิสลาม เป็นการปลุกฝังสติปัญญาซึ่งสนับสนุนให้มนุษย์ใช้ความคิดไปในเรื่องที่ดีงาม ไม่ขัดต่อหลักศาสนา การแสวงหาความจริง และการศึกษาหาความรู้ เพื่อให้ผู้ศรัทธามีการวิเคราะห์ และการไตร่ตรองพฤติกรรมที่แสดงออกมา (‘Abd al-Rahmān ibn ‘Abdullāh al-Mālikiy, 2005:34)

จากการให้ความสำคัญจิตวิญญาณ สติปัญญา และร่างกาย สามารถสรุปได้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของศาสนาที่มาจากผู้ทรงอภิบาล และเราะซูลของพระองค์ ผู้ใดปฏิบัติตามจะประสบความสำเร็จในชีวิต หากแต่ยังครอบคลุมทั้งโลกนี้และโลกหน้า ซึ่งเราต่างขอคู่ออ้อยู่ตลอดเวลา ว่า

⁷¹ คือทรัพย์สินสมบัติ โดยหวังความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งนี้ด้วยการทำความดีต่าง ๆ และการบริจาคด้วยความจงรักภักดี

⁷² และอย่าให้ส่วนได้ของเจ้าสูญเสียไปจากคุณของเจ้า ในการแสวงหาผลประโยชน์โดยทางทะเล (เป็นที่อนุมัติ)

⁷³ คำบ่าวของอัลลอฮ์ ﷻ

⁷⁴ ศัพท์สมบัตินี้ในทางที่ผิดและทำร้ายเพื่อนมนุษย์ หรือก่อความเสียหายในแผ่นดิน

﴿ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴾ (البقرة: 201)

ความว่า “โอ้พระเจ้าของเราโปรดประทานให้แก่พวกเรา สิ่งดีงามในโลกนี้และสิ่งดีงามในปรโลกและโปรดคุ้มครองพวกเราให้พ้นจากลงโทษแห่งไฟนรกด้วยเถิด” (อัลบะเกาะเราะฮฺ : 201)

2.3.3 การปลูกฝังแบบต่อเนื่อง

อิสลามสนับสนุนการปฏิบัติอิบาอะฮ์ด้วยความสม่ำเสมอ ถึงแม้จะทำน้อย ย่อมดีกว่าการทำเพียงครั้งเดียว การปลูกฝังอักลาคุในอิสลามจึงไม่ได้จำกัดเพียงช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่เป็นการปลูกฝังตลอดชีวิตตั้งแต่ในเปลจนถึงหลุมฝังศพ (Muhammad Munir Mursiy, 1993:74) ซึ่งมีความมั่นคง และเหมาะสมทุกกาลสมัย ไม่มีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ พ่อแม่จะเป็นผู้ปลูกฝังในวัยเด็ก เมื่อเติบโตขึ้นก็จะเรียนรู้จากโรงเรียน และสังคมตามลำดับ เช่นเดียวกับการแสวงหาความรู้และการทำความเข้าใจศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่เหนือมุสลิมทุกคน เพื่อตรวจสอบและฝึกฝนตนเองให้มีจิตใจบริสุทธิ์ออกจากสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย สามารถคิดและปฏิบัติสิ่งดีงาม

Khālid ibn Hāmid al-Hāzimiyy (2000:17-35) กล่าวว่า “การปลูกฝังอักลาคุเป็นงานที่จะต้องมีการปฏิบัติด้วยความต่อเนื่องและเป็นประจำ ซึ่งทุกฝ่ายต้องรับผิดชอบ และต้องมีบทบาทในการดำเนินงานอย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดอะมานะฮ์ และความรับผิดชอบต่อสมบูรณ์” ดังที่ท่านเราะฮ์ลุล ได้เตือนผู้ศรัทธาในเรื่องนี้ไว้ว่า

((أَلَا كَلُّكُمْ رَاعٍ ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، فَالْأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ ، وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ))⁷⁵

ความว่า “พึงทราบเถิดว่า ท่านทุกคนมีหน้าที่ และทุกท่านจะต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพวกเขา ผู้นำก็มีหน้าที่ และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบต่อเขา และผู้ปกครองก็มีหน้าที่ต่อครอบครัวของเขา และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัวเช่นเดียวกัน”

การให้การศึกษ และส่งเสริมให้เด็กแสวงหาความรู้ ยังไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตของพวกเขา หากแต่ผู้ปกครองจำเป็นต้องปลูกฝังและขัดเกลาจิตใจให้เขาเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ในทุกด้าน สามารถปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ และห่างไกลจากคำสั่งห้ามต่างๆ ด้วยสื่อและ

⁷⁵ อังแล้ว, หน้า 13

วิธีการปลูกฝังอัลลากุหลากหลายรูปแบบ เนื่องจากอัลลากุมีความสำคัญมากต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล กล่าวคือ เป็นการตอบรับความเป็นบ่าวและการอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮฺ ﷻ ทำให้สามารถสร้างความสงบทางจิตใจ แสวงหาความสุขและความใกล้ชิดจากอัลลอฮฺ ﷻ

ดังนั้นการปลูกฝังอัลลากุจึงเป็นงานที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะแก่เยาวชนในวันนี้ เพื่อให้พวกเขาเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านอุปนิสัย การศรัทธา การปฏิบัติตน และสังคม รวมทั้งด้านอื่นๆ ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกฝ่าย ต้องร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง และมุ่งหวังว่าพระองค์จะทรงเปลี่ยนแปลงสิ่งไม่ดียังสิ่งดีทั้งหลาย

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ﴾ (الرعد: 11)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ จะมิทรงเปลี่ยนแปลงสภาพของชนกลุ่มใดจนกว่าพวกเขาจะเปลี่ยนแปลงสภาพของพวกเขาเอง” (ฮัรเราะฮุดดู: 11)

2.3.4 การปลูกฝังแบบมีส่วนร่วม

การปลูกฝังอัลลากุในอิสลามไม่มีการจำกัดว่าเป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และไม่ใช่น้ำที่เฉพาะของผู้ปกครอง สถานศึกษา และมัศยิด (Khālid 'Ahmad al-Shāntūt, 1996:78; Mustāfa Muḥammad al-Tiḥān, 2002:313) แต่เป็นหน้าที่ที่ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือกัน

2.3.4.1 ครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังอัลลากุของเด็กๆ หน้าที่ของผู้ปกครอง คือ ต้องเอาใจใส่เลี้ยงดูพวกเขาตั้งแต่พวกเขาอายุน้อยๆ ด้วยการอบรม และเป็นแบบอย่างที่ดี เนื่องจากเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ สามารถจดจำ และเลียนแบบพฤติกรรมจากสภาพแวดล้อมรอบตัวได้ดี

ท่านเราะฮะฮูลุ ﷺ ได้อธิบายถึงความจำเป็นที่ผู้ปกครองต้องเอาใจใส่ลูกหลานของตนเองไว้ว่า

((كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يَنْصَرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ ⁷⁶))

ความว่า “เด็กทุกคนเกิดมาบนกมลสันดานอันบริสุทธิ์ แต่แล้วผู้เป็นพ่อแม่ นั่นเองที่ทำให้เขาเป็นยิว หรือเป็นคริสต์ หรือเป็นมะญซีฮ์”

⁷⁶ อังแล้ว, หน้า 14

พ่อแม่ที่มีอีมานจะไม่เผอเรอ และละเลยการพึ่งพาอัลลอฮฺ ﷻ หลังจากที่ได้ทุ่มเท อุทิศอย่างเต็มที่ในการดูแลบุตรแล้ว สิ่งที่ต้องไม่ลืม คือ การตะวักกัล(มอบหมาย)ต่ออัลลอฮฺ ﷻ พ่อแม่ต้องหมั่นขอคู่อ้อต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพื่อให้บุตรหลานเป็นคนดี ขอให้พระองค์ประทานความ สำราญใจแก่บุตรหลาน (ซูฟอัม อุษมาน .2009, Muhammad Nūr ibn ‘Abd al-Hāfīz Suwīd, 2004:102) และได้มีระบุเป็นตัวอย่างมากมายในอัลกุรอาน เช่น ท่านนบีอิบรอฮีม عليه السلام ขอคู่อ้อว่า

﴿ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَلِ دُعَاءَنَا ﴾ (ابراهيم : 40)

ความว่า “โอ้ พระผู้อภิบาลของข้าพระองค์ ขอพระองค์ทรงให้ข้าพระองค์และจาก ลูกหลานของข้าพระองค์เป็นผู้ดำรงการละหมาด โอ้ พระผู้อภิบาลของเรา ขอ พระองค์ทรงตอบรับการวิงวอนของข้าพระองค์ด้วยเทอญ”⁷⁷ (อิบรอฮีม : 40)

และท่านนบีชะกะรียา عليه السلام ก็เคยขอคู่อ้อว่า

﴿ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴾ (آل عمران : 38)

ความว่า “ข้าแต่พระผู้อภิบาลแห่งข้าพระองค์ โปรดได้ทรงประทานแก่ข้าจาก พระองค์ซึ่งบุตรผู้สืบทอดวงศตระกูลที่ดี แท้จริงพระองค์เป็นผู้ทรงได้ยินคำ วิงวอน” (อาลี อิมรอน : 38)

เพราะฉะนั้นอย่างน้อยๆ พ่อแม่ทุกคนไม่ควรลืมอ่านคู่อ้อที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสถึง บรรดาป่าวผู้เป็น “อิบาดุรเราะหฺมาน” ของพระองค์ ซึ่งพวกเขาจะขอคู่อ้อ อยู่เสมอว่า

﴿ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴾ (الفرقان: 74)

ความว่า “ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าของเรา ขอพระองค์โปรดประทานแก่เรา ซึ่งคู่ครอง ของเราและลูกหลานของเรา⁷⁸ ให้เป็นที่รื่นรมย์แก่สายตาของเรา และทรงทำให้เรา เป็นแบบอย่างแก่บรรดาผู้ยำเกรง” (อัล-ฟุรกออน : 74)

⁷⁷ นี่คือการขอพร (คู่อ้อ) ที่ดี ที่มอมีนควรใช้ขอพรให้แก่ลูกหลานของเขา

⁷⁸ คำขอที่มั่นคงในการจงรักภักดีต่อพระองค์ และกระทำความดี เพื่อความโปรดปรานต่อพระองค์

อิสลามให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่า รากฐานของสังคมอิสลาม คือ ครอบครัว ส่วนหนึ่งจากตัวอย่างการให้ความสำคัญของอิสลาม ได้แก่ อิสลามให้ความสำคัญต่อเรื่องหน้าที่และสิทธิของพ่อและแม่ โดยถือว่าเป็นองค์ประกอบหลัก และเป็นตัวกำกับประกันความรักและความกลมเกลียวกันระหว่างสมาชิกในสังคม อิสลามได้สั่งใช้ให้พ่อแม่มีความเอาใจใส่ต่อลูกๆ ด้วยความรัก ความเอ็นดู และความอ่อนโยนต่อพวกเขา ('Ibrāhīm Yāsīn al-Khaṭīb, 2000:9) ดังที่ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ได้เคยปฏิบัติต่อลูกๆ ของท่าน ตามรายงานที่เคยปรากฏไว้ว่า ครั้งหนึ่ง ในช่วงที่ท่านหะสันและหุสัยน์ยังเยาว์วัย ทั้งสองได้เข้ามาหาท่านเราะฮ์สูล ﷺ ขณะที่ท่านกำลังละหมาด มีคนหนึ่งได้ขึ้นจีหลังท่าน ช่วงที่ท่านกำลังสญูดอยู่ ท่านเราะฮ์สูล ﷺ จึงคงการสญูดไว้ จนกระทั่งเด็กคนนั้นได้ลงจากหลังของท่าน

จุดประสงค์ของการปลูกฝังอัคลากที่แท้จริง คือ ผู้ปกครองจำเป็นจะต้องเริ่มเอาใจใส่และการขัดเกลาพฤติกรรมทางอัคลากของเด็ก ตั้งแต่พวกเขาอยู่ในวัยเล็กๆ จนกระทั่งเติบโตเป็นวัยหนุ่มสาว (Maḥmūd Muḥammad 'Umārah, 2000:21-22) ผู้ปกครองต้องให้การอบรมเรื่องหลักการศรัทธาอันดับแรก เพราะหลักการศรัทธาที่มั่นคงจะเป็นผลให้เกิดพฤติกรรมดีงาม ขณะเดียวกันถ้าเด็กห่างไกลเรื่องศาสนา ก็จะมีผลทำให้เด็กกลายเป็นคนไม่ดีและมีพฤติกรรมหลงผิด ดังนั้นอิสลามจึงได้เตือนให้ผู้ปกครองทั้งหลายเลี้ยงดูเอาใจใส่เด็กๆ โดยระมัดระวังเด็กจากเรื่องดังต่อไปนี้ ('Ibrāhīm Yāsīn al-Khaṭīb, 2000:96-97)

- 1) การเล่นสนุกสนานของพวกเขา
- 2) การลอกเลียนแบบและการปฏิบัติตามแบบอย่าง
- 3) การฟังเพลงและการเพลินเพลินกับการชมโทรทัศน์
- 4) การประพาดตัวเลียนแบบเพศตรงข้าม
- 5) การเที่ยวและการหลงระเริงกับสิ่งอบายมุข

ดังนั้นผู้ปกครองจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องเอาใจใส่ และระมัดระวังให้บุตรหลานห่างไกลจากสิ่งไม่ดีทั้งหลายให้ได้ เพราะจะเป็นฐานแรกของการปลูกฝังอัคลากดีงาม ทำให้อัคลากมีความผูกพันกับการดำเนินชีวิตของเด็ก จนกระทั่งพวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี สามารถเป็นแบบอย่างแก่สังคม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน จิตใจดีงาม และสัมพันธ์ไมตรีต่อบุคคลรอบข้าง ซึ่งครอบครัวผู้ศรัทธาไม่เพียงจะมีความสุขในโลกนี้เท่านั้น หากแต่ในอาคิเราะฮ์ อัลลอฮ์ ﷻ จะทรงให้พวกเขาได้มีความสุขร่วมกันอีกในสวนสวรรค์อันนิรันดร์

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِّنْ عَمَلِهِمْ مِّنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴾ (الطور : 21)

ความว่า “และบรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย ที่ลูกหลานของพวกเขาได้ดำเนินตามพวกเขาด้วยการศรัทธา เราจะให้ลูกหลานของพวกเขาอยู่ร่วมกับพวกเขา (ในสวนสวรรค์) และเราจะไม่ให้งานของพวกเขาลดหย่อนลงจากพวกเขาแต่อย่างใด แต่ละคนย่อมได้รับการค้ำประกันในสิ่งที่เขาขวนขวายไว้”⁷⁹ (อัลกุฎุบ : 21)

การเป็นตัวอย่างที่ดีของพ่อและแม่ ในการปลูกฝังอัลลาฮฺในอิสลามแก่ลูก ไม่ใช่พร่ำสอนลูก แต่ตนเองห่างไกลจากศรัทธา พ่อแม่ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ในการเลี้ยงลูก และไม่สอนลูกในทางที่ผิด เพราะในที่สุดแล้ว พ่อแม่คือตัวแปรสำคัญที่สุดที่จะบอกได้ว่าลูกจะออกมาเป็นเช่นใด การเลี้ยงลูกให้เป็นคนดีมีศรัทธาและเป็นลูกที่ศอลิหุนั้น ถึงแม้จะเป็นภาระที่หนักหน่วงและเหน็ดเหนื่อย แต่ก็ต้องส่งผลตอบแทนที่คุ้มค่าแก่ผู้เป็นบิดามารดา ไม่เพียงเฉพาะในโลกนี้ แต่ทว่าในโลกแห่งหลุมฝังศพอีกด้วย ในช่วงเวลาที่มนุษย์ทุกคนเรียกหาความเมตตาจากอัลลอฮฺ ﷻ ณ สถานที่ที่ไม่มีใครอยู่เป็นเพื่อน นอกจากมีลูกที่ศอลิหฺช่วยขอให้อ้อให้ (ซูฟอัม อุษมาน, 2009)

ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ: إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ))⁸⁰

ความว่า “เมื่อมนุษย์เสียชีวิตลง การงานของเขาก็ตัดขาด เว้นแต่สามอย่างเท่านั้น คือ เศาะดะเกาะสุญญาริยะฮฺ (การจ่ายทานที่มีประโยชน์ต่อเนื่อง) หรือความรู้ที่ให้ประโยชน์ หรือลูกที่ศอลิหฺที่ขอให้อ้อให้แก่เขา”

⁷⁹ บรรดาผู้ศรัทธานั้น ลูกหลานของพวกเขาจะดำเนินงานตามร่องรอยของพวกเขาด้วยการเป็นผู้ศรัทธาเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เราจะให้ลูกหลานของพวกเขาอยู่ร่วมกับพวกเขาด้วยการเป็นผู้ศรัทธาเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เราจะให้ลูกหลานของพวกเขาลดหย่อนลงแต่อย่างใด เพราะทุกๆ คนในวันกิยามะฮฺ นั้นจะได้รับการตอบแทนผลงานของเขา หากแต่ว่าอัลลอฮฺ ﷻ จะทรงให้บรรดาลูกหลานได้รับเกียรติสูงชั้น

⁸⁰ หะดีษบันทึกโดย Muslim หะดีษหมายเลข 3084, 4310

การปลูกฝังอัลลาคแก่สมาชิกในครอบครัวนั้น เป็นการเน้นความสำคัญของหน้าที่การปลูกฝังอัลลาคของครอบครัว เนื่องจากสังคมประกอบมาจากการรวมตัวกันหลายๆ ครอบครัว เมื่อใดที่ครอบครัวตั้งมั่นบนศรัทธา และการมีอัลลาค แน่นอนสังคมนั้นก็就会有ความสงบสุข

2.3.4.2 โรงเรียน คือสถาบันสำคัญในการปลูกฝังอัลลาคให้แก่เยาวชน เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในภาคหน้า(‘Ahmad ‘Abd al-‘Azīz ‘abū Samak,2000:193) และเป็นบ้านหลังที่สองที่หล่อหลอมลักษณะนิสัย และอัลลาคให้ติดตัวนักเรียนไป ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนจึงไม่เพียงแต่สอนให้เด็กมีความรู้เพียงอย่างเดียว การมุ่งปลูกฝังอัลลาคให้พวกเขาอย่างสม่ำเสมอ (Yūsūf al-Qardawiy ,2001:29) ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน รวมถึงการประพฤติเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้บริหารและครูผู้สอน นอกจากนี้ควรสอดแทรกอัลลาคเข้าไปในการสอน และการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียน เพื่อให้พวกเขาสามารถแยกแยะสิ่งที่ดีงามตามหลักศาสนา ออกจากสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย

‘Ahmad Fu’ād al-‘Ahwāniy (1967:120-136) กล่าวว่า “โรงเรียนในมุมมองของอิสลาม คือ สถาบันสำคัญของสังคม มีอิทธิพลในการสร้างและหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็ก โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูเด็ก หลังจากการเลี้ยงดูเอาใจใส่ของครอบครัว เพราะโรงเรียนเปรียบเสมือนดังสังคมเล็กๆของเด็กและเยาวชน ซึ่งพวกเขามีโอกาสเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยผ่านพัฒนาการเจริญเติบโตทางสมอง ความคิด และร่างกายที่ละน้อยๆจนกระทั่งเข้าสู่วัยหนุ่มสาว” มีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นแบบอย่างแก่พวกเขา นับตั้งแต่ช่วงเวลาเช้าจนถึงเวลาเย็น บุคลิกของครูจึงมีความสำคัญมากต่อความคิด พฤติกรรม และจิตใจของเด็ก โดยเฉพาะครูจะต้องนำเสนอ และชี้้นำให้เด็กมีความสนใจในการปฏิบัติตัวตามหลักการของศาสนา และตามแนวทางที่ดี ด้วยการขัดเกลาจิตใจ สร้างจิตวิญญาณ ความคิด และร่างกายของพวกเขาให้เป็นบุคคลที่มีอัลลาค มีอุปนิสัยดี สามารถแยกแยะและออกห่างจากสิ่งที่ไม่ดีที่อิสลามห้ามไม่ให้กระทำ

‘Abd al-Rahmān al-Nahlāwiyy (2003:142-143) กล่าวว่า “เราสังเกตได้ว่าในช่วงแรกเด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมจากครอบครัวและสิ่งแวดล้อมรอบตัว พวกเขาหาวิธีการหรือแบบแผนที่มีความชัดเจน การลอกเลียนและการสังเกตนี้เอง ทำให้พวกเขามีความรู้สึกว่าสิ่งนั้นเป็นการปฏิบัติที่ดีงาม”

วิธีการปลูกฝังอัลลาคในระหว่างการสอนของครูสามารถกระทำได้ทั้งในและนอกห้องเรียน Khālid ibn Hāmid al-Hāzimiyy (2000:19) กล่าวว่า “ส่วนหนึ่งจากวิธีการปลูกฝังอัลลาคแก่นักเรียน คือ การนำเสนอความประเสริฐของการมีอัลลาคที่ดีงาม ด้วยการอธิบายให้เห็นผลการตอบแทนความดีงามและประโยชน์ที่ได้รับกับตนเองและสังคมโดยรวม การอธิบายให้นักเรียนทราบขั้นตอนและวิธีการลงโทษสำหรับบุคคลที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดีงาม ด้วยการนำเสนอ

ผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองและสังคมในโลกนี้และโลกหน้า และการนำบทเรียนที่ได้จากประวัติศาสตร์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมาเป็นตัวอย่างเพื่อให้เกิดความสนใจและให้ความสำคัญต่อการมีอิศลาภที่ดี

ดังนั้นโรงเรียนจะต้องปลูกฝังอิศลาภให้กับเยาวชน ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ให้มีความประพฤติดี ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม เกิดความสมบูรณ์ทั้งปัญญา อุดมการณ์ต่อการพัฒนาตนเอง ตามความดีงามและความเหมาะสมของชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคม และเป็นกำลังสำคัญที่จะพัฒนาประเทศต่อไป

2.3.4.3 มัสยิด เป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา มีบทบาทในการปลูกฝังอิศลาภในอิสลาม ไม่น้อยกว่าสถาบันอื่น มัสยิดเป็นบ้านแห่งการแข่งขันทำความดี และรวมตัวกันเพื่อทำอิบาดะฮ์ในแต่ละวันจำนวน 5 เวลา มุสลิมจะมีความรู้สึกผูกพันกับมัสยิด พวกเขาจะใช้มัสยิดเป็นสถานที่ทำความรู้จัก แลกเปลี่ยน และตักเตือนกันให้ทำความดี โดยไม่มีการแบ่งความแตกต่างระหว่างสถานะภาพทางสังคม พวกเขาจะขัดเกลาจิตใจของตนเอง และมีความรู้สึกนอบน้อมถ่อมตน ให้เกียรติต่อพี่น้องมุสลิมและเพื่อนมนุษย์ ด้วยความตระหนักว่า ผู้มีเกียรติที่แท้จริง คือ ผู้ที่มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ดังที่พระองค์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (الحجرات : 13)

ความว่า “โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชาย และเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่า และตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์ ﷻ นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน” (อัลหุญรอต: 13)

Sābiq 'Aḥmad Ma'alūm (1993:58-59) กล่าวว่า “มัสยิด เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของอิสลาม เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ หรือวงการเรียนรู้ในอดีตจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ มีบ้านพักของบรรดาอาจารย์อยู่บริเวณรอบมัสยิด สามารถผลิตนักวิชาการศาสนา ไม่ว่าจะเป็นนักดาอีย์ (เรียกหรือเชิญชวนเพื่อศาสนา) นักฟื้นฟูศาสนา นักฟิสิกส์ และนักวิชาการต่างๆ”

มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการศึกษาศาสนาของเด็กและเยาวชนที่ดีที่สุด โดยเฉพาะการให้จัดการเรียนการสอนแบบกลุ่ม พวกเขาพร้อมตัวกันเรียนอัลกุรอาน อ่านกุรอาน ท่องจำอัลกุรอาน และเรียนวิชาศาสนาอื่นๆ เช่น วิชาอัลหะดีษ วิชาศาสนบัญญัติ และเรียนรู้ธรรมเนียม

สำหรับการดำเนินชีวิตในสังคม ตามความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ทรงกำหนดให้เป็นทางนำ และการนำแบบฉบับจากท่านเราะสูล ﷺ ไปใช้ ('Ibrāhīm Yāsīn al-Khaṭīb, 2000:96-97; 'Aḥmad 'Abd al-'Azīz 'abū Samak, 2000:15-177; 'Abd al-Raḥmān al-Nahlāwiy, 2003:133-134) นอกจากนี้ มัสยิด เป็นสถานที่สร้างศรัทธาแก่มุสลิม สร้างจิตวิญญาณที่ดี และพัฒนาการความคิดที่บริสุทธิ์ เป็นสถานที่สอนให้เด็กและเยาวชนมีความผูกพันกับอัลลอฮฺ ﷻ ในทุกมิติของการดำเนินชีวิต ซึ่งผลผลิตนี้จะกลายเป็นบ่าวของอัลลอฮฺ ﷻ ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ (อิคลาศ) ในวันข้างหน้า

ตามประวัติศาสตร์อิสลามมัสยิดเป็นสถานที่สำคัญมาก กล่าวคือ เป็นสถานที่แรกที่ท่านเราะสูล ﷺ ตั้งใช้ให้ผู้ศรัทธาสร้างขึ้นเมื่อเมื่ออพยพไปถึงนครมะดีนะฮฺ และเป็นศูนย์กลางสำหรับการสอนวิชาการทางศาสนาอิสลาม การบริหารบ้านเมืองและสังคม ซึ่งท่านเราะสูล ﷺ เคยใช้เป็นสถานที่ต้อนรับนักเดินทาง และเมื่อวงการวิชาการเริ่มมีการขยายเข้าสู่สังคม มุสลิมจำนวนมากภายหลังไหลเดินทางไปศึกษาศาสนาตามมัสยิดที่มีชื่อเสียงต่างๆ แต่ปัจจุบันการเดินทางไปมัสยิดนั้น ส่วนมาก คือเพื่อไปละหมาดญะมาอะฮฺ และสำหรับการใช้เป็นสถานที่ทำอิบาดะฮฺเท่านั้น

สรุปได้ว่าการปลูกฝังอัลลาคุในอิสลามมีลักษณะพิเศษด้านการยึดหลักการศรัทธาเป็นฐาน การให้ความสำคัญแบบองค์รวม การสนับสนุนความต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากสถาบันอันเป็นรากฐานของสังคม คือ ครอบครัว โรงเรียน และมัสยิด ตามลำดับ(Muḥammad ibn al-Luṭfiy al-Sibbāgh,1985:153-154) กล่าวคือ ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญต่อการสร้างสังคมที่ดี ครอบครัวที่ดีจะต้องตั้งมั่นอยู่บนฐานศรัทธาที่ถูกต้อง ด้วยการประพฤติปฏิบัติและการเอาใจใส่ต่อหลักการของศาสนา อันเป็นปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความกลมเกลียว ความสงสาร ความปรารถนาดี การดักเตือนช่วยเหลือกันทำความดี และการยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ มัสยิด เป็นสถานที่สำคัญของศาสนา และคือบ้านของอัลลอฮฺ ﷻ ที่สามารถหลอมจิตวิญญาณแห่งศรัทธาของมุสลิมให้เข้มแข็ง มุสลิมที่มีหัวใจบริสุทธิ์และมีความศรัทธาอย่างแท้จริง จะมีความรู้สึกผูกพันกับมัสยิดเป็นอย่างมาก พวกเขาจะมามัสยิดเพื่อทำอิบาดะฮฺอย่างสม่ำเสมอ ด้วยจิตสำนึกที่ว่า มัสยิด คือ บ้านแห่งการทำความดี บ้านแห่งการปรึกษาหารือและการตัดสินใจ บ้านแห่งการสอนและการศึกษา ขณะที่โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการหล่อหลอมพฤติกรรมและอัลลาคุของเยาวชน ปัจจุบันโรงเรียนถือเป็นเป้าหมายสำคัญของบรรดานักวิชาการอิสลามและนักฟื้นฟูสังคม ในการดำเนินการปลูกฝังอัลลาคุให้แก่เยาวชนมุสลิม

2.4 องค์ประกอบแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียน

นักวิชาการอิสลามได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน ในโรงเรียนไว้ในตำรามากมาย ภายใต้การให้ความสำคัญเรื่องการสร้างแบบอย่างที่ดี การสร้างแรงจูงใจ การคัดเตือน การนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม การจัดกิจกรรมปลูกฝังอัคลากอย่างสม่ำเสมอ และการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี (Muḥammad Sayyid Mursiy, 1997; ‘Usmān Qadriy Makāniy, 2001; Muṣṭāfa Muḥammad al-Tihān, 2002; ‘Abd al-Raḥmān al-Naḥlāwiy, 2003; ‘Aḥmad Farīd, 2004; Muḥammad Nūr ibn ‘Abd al-Ḥāfiẓ Suwīd, 2004; Miqdād Yāljin, 2007; Ḥaṣṣah bint Muḥammad ibn Fāliḥ al-Saghīr, 2008) ผู้วิจัยพอสรุปสาระสำคัญในแต่ละองค์ประกอบดังนี้

2.4.1 การสร้างแบบอย่างที่ดี

การปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนจะเกิดความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการเอาใจใส่ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ต่อพัฒนาการเจริญเติบโตของนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างทางร่างกาย จิตใจ ความคิด ความรู้สึก การรับรู้และการแสดงออกของพวกเขา ด้วยวิธีการเป็นแบบอย่างที่ดี ตามคุณลักษณะดีงามที่เห็นได้จากท่านเราะฮูลุ ﷺ และบรรดาศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ ที่ได้ถูกส่งมาเพื่อเป็นแม่แบบในเรื่องศาสนาและอัคลากดีงาม (Sayyid Ismā‘īl ‘Aliy, 1992:214-216; Muḥammad Quṭub, 1997:180-182; ‘Abd al-Raḥmān al-Naḥlāwiy, 2003:254-255)

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ .
بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴾

(النحل : 43-44)

ความว่า “และเราได้ส่งผู้ใดมาก่อนหน้าเจ้า นอกจากเป็นผู้ชายที่เราได้วะฮีย์แก่พวกเขา ดังนั้น พวกเจ้าจงถามบรรดาผู้รู้ หากพวกเขาเจ้าไม่รู้. ด้วยหลักฐานทั้งหลายที่ชัดเจน และคัมภีร์ต่างๆ ที่ศักดิ์สิทธิ์ และเราได้ให้อัลกุรอานแก่เจ้าเพื่อเจ้าจะได้ชี้แจง (ให้กระจ่าง) แก่มนุษย์ซึ่งสิ่งที่ได้ถูกประทานมาแก่พวกเขา และเพื่อพวกเขาจะได้ไตร่ตรอง” (อันนะหุล: 43-44)

‘Usmān Qadriy Makāniy (2001:31) กล่าวว่า “แบบอย่างของมุสลิม คือ ท่านเราะสูล ﷺ และบรรดาศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ ซึ่งทำหน้าที่เรียกร้องเชิญชวนมนุษยชาติสู่คุณธรรมและทางอันเที่ยงตรง นับตั้งแต่สมัยของท่านนบิอาดัม ﷺ ผู้เป็นบิดาของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ขณะที่ได้ถูกส่งลงมายังโลก โดยที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงให้ฮอกัย และกำหนดทางนำในการดำเนินชีวิตของท่านและบรรดาลูกหลานให้ดำเนินตามทางนำดังกล่าว เพื่อมิให้หลงทาง”

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ فَلَمَّا اهْبَطُوا مِنْهَا حَمِيحًا فِيمَا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾
(البقرة: 38-39)

ความว่า “เราได้กล่าวไว้ว่า พวกเจ้าจงออกไปทั้งหมดจากสวนนั้น แล้วหากมีคำแนะนำจากข้ามายังพวกเจ้าแล้ว ผู้ใดที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของข้า ก็ไม่มีความกลัวใด ๆ แก่พวกเขา⁸¹ และทั้งพวกเขาจะไม่เสียใจ. และบรรดาผู้ที่ปฏิเสธศรัทธาและไม่เชื่อบรรดาอายะฮ์ของเรา นั้น คนเหล่านี้คือชาวนรก โดยที่พวกเขาจะอยู่ในนรกนั้นตลอดกาล” (อัลบะเกาะเราะฮ์: 38-39)

จุดประสงค์ของการเรียกร้องให้ผู้ศรัทธามีอีกหลากหลายประการ คือ เพื่อให้ผู้ศรัทธาแสวงหาความโปรดปรานและความยินดีจากอัลลอฮ์ ﷻ ในโลกหน้า และการรับการตอบแทนสรรเสริญอันบรมสุข สามารถนำคุณลักษณะดังกล่าวเป็นสื่อ และแสดงเอกลักษณ์ของอิสลามให้ต่างศาสนิกเข้าใจแก่นแท้ของศาสนา (‘Usmān Qadriy Makāniy, 2001:31; Muṣṭāfa Muḥammad al-Tihān, 2002:107) รวมทั้งเพื่อเผยแผ่อิสลามสู่สายดาเพื่อนมนุษย์ โดยอาศัยแหล่งที่มาจากท่านเราะสูล ﷺ เป็นต้นแบบทางอัครกาล

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴾ (الأحزاب: 21)

⁸¹ เมื่อพวกเขาฟื้นคืนชีพในวันปรโลก พวกเขาจะไม่มี ความกลัวใด ๆ ที่จะถูกลงโทษ และจะไม่เสียใจในสิ่งตอบแทนที่พวกเขาจะได้รับ

ความว่า “โดยแน่นอน ในเราะสูลของอัลลอฮ์ ﷺ มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว”⁸² สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮ์ ﷻ และวันปรโลก และรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ อย่างมาก” (อัลอะหฺซาบ: 21)

และอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสแก่บรรดานบีเพื่อให้ทราบหน้าที่ของพวกเขาว่า

﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا . وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴾ (الأحزاب: 45-46)

ความว่า “โอ้นะบีเอ๋ย! แท้จริง เราได้ส่งเจ้ามาเพื่อให้เป็นพยาน และผู้แจ้งข่าวดี และผู้ตักเตือน . และเป็นผู้เรียกร้องเชิญชวนไปสู่อัลลอฮ์ ﷻ ตามบัญชาของพระองค์ และเป็นดวงประทีปอันแจ่มจรัส” (อัลอะหฺซาบ : 45-46)

การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นวิธีการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนที่ใกล้เคียงความสำเร็จ ในบรรดาวิธีการปลูกฝังอัคลากมากที่สุด ซึ่งหากไม่มีแบบอย่างแล้ว การอบรมสั่งสอนเพียงอย่างเดียวย่อมไม่มีประโยชน์เลย (‘Ahmad Farīd, 2004:301-305; Ḥaṣṣah bint Muḥammad ibn Fālih al-Saghīr, 2008:81) ด้วยเหตุนี้แบบอย่างของผู้ศรัทธา จะต้องมีความสอดคล้องกับสิ่งที่เขาสอนผู้อื่น อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ (البقرة: 44)

ความว่า “พวกเจ้าใช้ให้ผู้คนกระทำความดี⁸³ โดยที่พวกเจ้าลืมตัวของพวกเจ้าเอง กระนั้นหรือ? และทั้งๆ ที่พวกเจ้าอ่านคัมภีร์กันอยู่ แล้วพวกเจ้าไม่ใช้ปัญญากระนั้นหรือ?” (อัลบะเกาะเราะฮฺ : 44)

และในสุเราะฮฺ อัศศอฟ อายะฮฺที่ 2 และ 3 ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ . كَبِيرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴾ (الصف: 2-3)

⁸² คือแบบฉบับอันสูงส่งที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามในทุกคำพูด การปฏิบัติ และสถานะ เพราะท่านมิได้พูดและปฏิบัติตามอารมณ์ หากแต่เป็นวะฮีย์และการประทานให้ลงมา

⁸³ นักปราชญ์ของอิวาได้แนะนำให้บางส่วนของพวกเขาศรัทธาคือท่านนะบีมุฮัมมัด แต่พวกเขาเองไม่ยอมศรัทธา

ความว่า “ไอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย ทำไมพวกเจ้าจึงกล้าพูดในสิ่งที่พวกเจ้าไม่ปฏิบัติ . เป็นที่น่าเกลียดยิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ การที่พวกเจ้าพูดในสิ่งที่พวกเจ้าไม่ปฏิบัติ ⁸⁴” (อัลศอฟ : 2-3)

นอกจากนี้ แบบอย่างที่ดีของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อจิตใจ และพฤติกรรมของนักเรียนเป็นอย่างมาก ซึ่งผู้ปกครองต้องให้ความสำคัญในการสร้างพฤติกรรมของนักเรียนเช่นกัน Muḥammad Nūr ibn ‘Abd al-Ḥāfiẓ Suwīd (2004:90) กล่าวว่า “ผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังอัคลากแก่เด็ก โดยเฉพาะเด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมจากสิ่งที่ตนเห็นจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย นับตั้งแต่เยาว์วัย”

ท่านเราะสูล ﷺ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ และสนับสนุนให้ผู้ปกครองปฏิบัติตนต่อเด็กด้วยความจริงใจ และเป็นแบบอย่างที่ดี ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((مَنْ قَالَ لِيَصِيَّبِي تَعَالَ هَاكَ ، ثُمَّ لَمْ يُعْطِهِ شَيْئًا فِيهَا كَذِبَةٌ)) ⁸⁵

ความว่า “บุคคลใดกล่าวแก่เด็กว่า มานี่ซิเดี่ยจะให้ (บางสิ่ง) ต่อมาเขาก็ไม่ให้สิ่งใดแก่เด็ก (ลักษณะเช่นนี้) นี่คือการโกหก”

Zahīr Muḥammad Sharīf Kuḥālah (1982:192) กล่าวว่า “การโกหกลักษณะดังกล่าวเป็นการสอนให้เด็กปฏิบัติตาม ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงการล้อเล่นก็ตาม จะต้องล้อเล่นเฉพาะเรื่องที่เป็นจริงเท่านั้น” ท่านเราะสูล ﷺ ได้เตือนผู้ศรัทธาในเรื่องนี้ว่า

((لَا يُؤْمِنُ الْعَبْدُ الْإِيمَانَ كُلَّهُ حَتَّى يَتْرُكَ الْكُذْبَ فِي الْمَزَاحَةِ وَيَتْرُكَ الْمِرَاءَ وَإِنْ كَانَ صَادِقًا)) ⁸⁶

ความว่า “บ่าวคนหนึ่งจะยังไม่เป็นผู้ศรัทธาสมบูรณ์ จนกว่าเขาจะละทิ้งการโกหกในการพูดเล่น และละทิ้งการโต้เถียงถึงแม้จะเป็นความจริงก็ตาม”

⁸⁴ ไอ้บรรดาผู้ศรัทธาอัลลอฮ์และเราะสูลของพระองค์เอ๋ย ทำไมพวกเจ้าพูดสิ่งหนึ่งซึ่งใดด้วยลิ้นของพวกเจ้า แล้วพวกเจ้าไม่ปฏิบัติตามที่ได้พูดไว้ เป็นคำถามปฏิเสธเชิงประณาม ในอายะฮ์ต่อมาได้ขำถึงการปฏิเสธต่อพวกเขาว่า การกระทำของพวกเจ้านี้เป็นเรื่องใหญ่ คือเป็นที่เกลียดชังอย่างยิ่ง ณ ที่พระเจ้าของพวกเจ้า คือ พูดแล้วไม่ปฏิบัติตามคำพูดสัญญาแล้วไม่ปฏิบัติตามสัญญา กล่าวกันว่า คือการที่มนุษย์ใช้ให้พี่น้องของเขากระทำความคิดแต่เขาไม่ปฏิบัติ และห้ามคนอื่นมิให้กระทำความคิด แต่เขากระทำความคิด

⁸⁵ หะดีษบันทึกโดย ‘Abū Dawūd หะดีษหมายเลข 4991; al-Albānīy หะดีษหมายเลข 1319

⁸⁶ หะดีษบันทึกโดย Ibn Ḥanbal หะดีษหมายเลข 8615

Miqdād Yāljin (2007:223-224) กล่าวว่า “การเลียนแบบของเด็กจะมีผลต่อพฤติกรรมของพวกเขาในอนาคต เนื่องจากพัฒนาการการเติบโตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม มีอิทธิพลทำให้เกิดบุคลิกเฉพาะตัว เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่” ด้วยเหตุนี้เองการมีแบบอย่างที่ดีจึงถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก

จากความสำคัญดังกล่าวเป็นข้อสรุปได้ว่า การปลูกฝังอัลลากุแก่นักเรียนด้วยการเป็นแบบอย่าง เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบ เริ่มจากผู้ปกครองต้องตระหนักถึงบทบาทในการปลูกฝังอัลลากุแก่นักเรียน โดยจะต้องเอาใจใส่พวกเขาตลอดเวลาตั้งแต่พวกเขาตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะต้องเอาใจใส่ในเรื่องการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในช่วงเวลาที่พวกเขาเรียนรู้พฤติกรรมจากสังคมในโรงเรียน

2.4.2 การสร้างแรงจูงใจ

อัลกุรอานเป็นคัมภีร์ของผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลโลก ถูกประทานลงมาแก่ท่านเราะสูล ﷺ และประชาชาติของท่าน เพื่อเป็นคู่มือชี้ทางนำสู่ความถูกต้อง ด้วยการสร้างความกระตือรือร้นแก่แนวทางอันเที่ยงตรง และให้เกียรติสิ่งมีชีวิตต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องการค้ามนุษย์ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม อัลกุรอานได้อธิบายถึงข้อแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างสิ่งที่พึงปรารถนาและสิ่งที่ชั่วร้าย กล่าวถึงไฟฎเราะฮฺ (กมลสันดาน) ของมนุษย์ที่มีความชอบการทำความดี และได้แจ้งให้ทราบว่ามนุษย์ที่ได้กระทำความผิด เกิดจากความอ่อนแอและความเขลา ดังนั้นสรวงสวรรค์จึงเป็นสถานที่เหมาะสมสำหรับบรรดาผู้ที่ขอลงโทษ ซึ่งกลับเนื้อกลับตัวทำความดี และนรกเป็นสถานที่สำหรับผู้ฝ่าฝืน และปฏิเสธการปฏิบัติตามทางนำอันเที่ยงตรง

อัลลอฮฺ ﷻ ทรงรอบรู้ดีว่าจะทำอย่างไรให้มนุษย์เป็นบ่าวที่ดีต่อพระองค์ เนื่องจากพระองค์เป็นผู้ทรงสร้างและทรงกำหนดทางนำให้แก่พวกเขา การปลูกฝังอัลลากุในอิสลามจึงไม่มีการกำหนดเจาะจงขอบเขตระยะเวลา ตัวบุคคล หรือสถานที่ หากแต่เป็นการปลูกฝังภายใต้สำนึกแห่งความดีงามที่มีผลถาวร และมีความต่อเนื่อง

เป้าหมายของอัลกุรอานในการใช้สำนวนการสนับสนุนให้ทำความดี ^{الَّتْرِغِيْبُ} (อัลตริฆีบ) และการปรามเพื่อให้เกิดความหวาดกลัวในการจะกระทำความผิด ^{الَّتْرِهِيْبُ} (อัลตริฮีบ) เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมและอัลลากุดีงามแก่มนุษย์ ‘Usmān Qadriy Makāniy (2001:125-126) กล่าวว่า “การสนับสนุนให้ทำความดีและการปรามเพื่อให้เกิดความหวาดกลัวในการจะกระทำความผิดดังกล่าวมีจุดประสงค์เพื่อ 1) มนุษย์จะเกิดความต้องการทำความดี แสวงหาการตอบแทนในสรวงสวรรค์ และ 2) เมื่อบุคคลใดคิดจะกระทำความชั่ว เขาจะไม่กล้ากระทำสิ่งดังกล่าว เนื่องจากความรู้สึกหวาดกลัวต่อการลงโทษในโลกหน้า”

ส่วนหนึ่งได้แก่ตัวอย่างจากอัลกุรอานที่มีสำนวนการปรามให้ผู้ปฏิเสธเกิดความหวาดกลัว การลงโทษ อันเนื่องมาจากความดีริ้นของพวกเขา ด้วยการท้าทายพวกเขาเหล่านั้นต่อ ความมหัศจรรย์ของบรรดาอายะฮ์อัลกุรอาน ในซูเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 23 - 24 ที่ว่า

﴿ وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا ﴾ (1)

ความว่า “และหากปรากฏว่าพวกเจ้าอยู่ในความแคลงใจใด ๆ จากสิ่ง⁸⁷ ที่เราได้ลงมา แก่บ่าวของเราแล้ว⁸⁸”

﴿ فَاتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ ﴾ (2)

ความว่า “ก็จงนำมาสักซูเราะฮ์หนึ่งเยี่ยงสิ่งนั้น⁸⁹”

﴿ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ (3)

ความว่า “และจงเชิญชวนผู้ที่อยู่ในหมู่พวกเจ้าอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ หากพวกเจ้า เป็นผู้พูดจริง⁹⁰”

﴿ فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴾ (4)

ความว่า “แต่พวกเจ้าก็ยังมิได้ทำ และจะไม่กระทำตลอดไปแล้ว ก็จงระวังไฟนรก ซึ่งเชื้อเพลิงของมันนั่นคือ มนุษย์ และหิน⁹¹ โดยที่มันได้ถูกเตรียมไว้ สำหรับบรรดา ผู้ปฏิเสธศรัทธา”

‘Usmān Qadriy Makāniy (2001:127-128) กล่าวว่า “สองอายะฮ์นี้แจ้งให้เราทราบว่า พวกเขาไม่สามารถเขียนหรือแต่งบทกวีใดๆ ให้มีความทัดเทียมกับสำนวนโวหารอันมหัศจรรย์ของ อัลกุรอานได้ ถึงแม้จะเพียงอายะฮ์เดียว หรือแม้ให้ผู้มีความรู้ของพวกเขาช่วยเหลือก็ตาม พวกเขาก็

⁸⁷ จากอัลกุรอาน

⁸⁸ แก่ท่านนะบีมุฮัมมัด ﷺ

⁸⁹ คือจงประพันธ์มาสักซูเราะฮ์หนึ่ง เช่นเดียวกับอัลกุรอาน

⁹⁰ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้ให้พวกเขาชักชวนบรรดาผู้เชื่อชาวมุสลิมที่ร่วมอยู่ในหมู่พวกเขาให้ช่วยเหลือในการประพันธ์อีกด้วย ยกเว้นอัลลอฮ์ ﷻ องค์เดียวเท่านั้น หากพวกเขาพูดจริงตามที่อ้างไว้ และการที่ต้องยกเว้นอัลลอฮ์ ﷻ นั้นก็เพราะว่าพระองค์อยู่ในสภาพที่ร่วมอยู่กับพวกเขาด้วยและสามารถประพันธ์ได้ เพราะอัลกุรอานเป็นคำรัสของพระองค์

⁹¹ หมายถึงมนุษย์ที่ดื้อด้น และปฏิเสธศรัทธา ส่วนหินนั้นหมายถึงหินที่มนุษย์นำมาสลักเป็นเจดีย์สำหรับการสักการะ

ไม่สามารถจะแต่งสำนวนโวหารสวยงามเช่นเดียวกับอัลกุรอานได้ ทำให้พวกเขารู้ว่าอัลกุรอานนั้นมาจากอัลลอฮ์ ﷻ และการตอบแทนแก่บรรดาผู้ปฏิเสธเหล่านั้น คือ โปนรกที่ลุกโชน ด้วยเชื้อเพลิงที่มาจากก้อนหิน ซึ่งจากการปรามให้เกิดความหวาดกลัวการลงโทษนี้เอง ทำให้บรรดาผู้ที่มีสติปัญญาหวาดกลัวและคิดไตร่ตรองไม่กล้าที่จะทำทายนความมหัศจรรย์ดังกล่าว”

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้กำลังใจบรรดาผู้ศรัทธา เพื่อให้พวกเขาคลายความรู้สึกที่หดหู่ดังกล่าว เนื่องจากการศรัทธาของพวกเขา เป็นเหตุให้พวกเขาได้รับการตอบแทนสรรเสริญอันจริง พระองค์ตรัสในอายะฮ์สุดท้ายมาเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจสู่การทำความคิดว่า

﴿ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ﴾ (1)

ความว่า “และ(มุฮัมมัด)จงแจ้งข่าวดีแก่บรรดาผู้ศรัทธา และประกอบสิ่งที่ดีทั้งหลาย”

﴿ أَنْ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رُزِقُوا قَالُوا ﴾ (2)
هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ

ความว่า “แน่นอนพวกเขาจะได้รับบรรดาสวนสวรรค์ ซึ่งมีแม่น้ำหลายสายไหลอยู่ภายใต้สวนสวรรค์เหล่านั้น คราใดที่พวกเขาได้รับผลไม้จากสวนสวรรค์นั้นเป็นเครื่องยังชีพ พวกเขาก็กล่าวว่า นี่คือน้ำที่ได้รับเป็นปัจจัยยังชีพมาก่อนแล้ว”⁹²

﴿ وَأَتُوا بِهِ مُمْتَسِبِينَ ﴾ (3)

ความว่า “และสิ่งที่พวกเขาได้รับนั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกัน”

﴿ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ (4)

ความว่า “และในสวรรค์นั้น พวกเขาจะได้รับคู่ครองที่บริสุทธิ์”⁹³ และพวกเขาจะพำนักอยู่ในสวรรค์นั้นตลอดกาล”

⁹² โดยเข้าใจคิดว่า เป็นผลไม้ที่เหมือนกับที่พวกเขาเคยบริโภคมาก่อนแล้วในโลก ทั้งนี้เพราะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ความจริงนั้นเหมือนแต่เพียงรูปร่างและลักษณะเท่านั้น ส่วนรสชาตินั้นห่างไกลกันมาก

⁹³ คือคู่ครองที่บริสุทธิ์ทั้งจิตใจและร่างกาย และบริสุทธิ์จากการแตะต้องโดยมนุษย์และญิน เป็นคู่ครองที่อยู่กันเยี่ยงสามีภรรยา หากเป็นเพียงเพื่อนสนทนาอย่างที่พวกก้อดขานีเข้าใจไม่

‘Usmān Qadriy Makāniy (2001:128) กล่าวว่า “อายะฮ์นี้ได้แจ้งให้ทราบว่ารบรดา ผู้ศรัทธาและผู้ที่ทำความดีจะได้รับการตอบแทนสรรเสริญที่มีแต่ความบรมสุข และการดำรงชีวิตอยู่อย่างถาวร ซึ่งภายในมีลาธารไหลริน และผลไม้ที่มีรสชาติอร่อย ซึ่งความหอมหวานของมันไม่เหมือนผลไม้ที่มีอยู่ในโลกนี้”

การปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน ด้วยวิธีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดความต้องการมีพฤติกรรมที่ดีงาม เพื่อให้ได้รับการตอบแทนความดี และการปรามให้เกิดความหวาดกลัวต่อการลงโทษเมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ดีทั้งหลาย ประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับผู้ปลูกฝังอัคลากจะต้องใช้ความซื่อสัตย์และความจริงใจ ไม่ใช่การกล่าวเท็จเพื่อสร้างแรงจูงใจ เช่น ผู้ปลูกฝังอัคลากได้ใช้วิธีการผิดในการสร้างแรงจูงใจนักเรียนให้ละหมาด โดยสอนนักเรียนว่า ใครก็ตามที่ละหมาด เขาจะมีหน้าตาเหมือนดารา แต่เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติตามคำสอนนั้น ผลที่ออกมายังเหมือนเดิม คือ นักเรียนพบว่าตนเองยังมีหน้าตาเหมือนเดิม พวกเขา ก็จะเลิกละหมาด และไม่ยอมเชื่อฟังผู้ปลูกฝังอัคลากอีกต่อไป

รูปแบบการสร้างแรงจูงใจที่ถูกต้องได้มีระบุไว้ในอัลกุรอาน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสั่งใช้ท่านเราะสูล ﷺ ดำเนินการเชิญชวนประชาชาติของท่านสู่การศรัทธา พระองค์ตรัสว่า

﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾
(النحل: 125)

ความว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุขุม และการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า” (อันนะหฺลุ : 125)

Muhammad Sayyid Mursiy (1997:103) กล่าวว่า “การสร้างแรงจูงใจให้เด็กมีความสนใจทำความดี ไม่ใช่วิธีการปลูกฝังอัคลากด้วยการตอบแทนรางวัลอย่างเดียวนั้น หากแต่ผู้ปลูกฝังต้องให้ความสนใจต่อสื่อต่างๆ ในการสร้างความจูงใจนั้นด้วย เช่น วุฒิภาวะทางความคิด และอารมณ์ของเด็ก รวมทั้งการเรียกชื่อเด็กด้วยชื่อที่ไพเราะ และการเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ชักจูงให้เกิดความปรารถนาในการทำความดี”

การปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนจะไม่เกิดผล หากขาดการกำหนดกฎระเบียบ และเกณฑ์การลงโทษที่ชัดเจนสำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนในลักษณะรูปธรรม ซึ่งสามารถกระทำได้ตามขั้นตอน ดังนี้ (Muhammad Sayyid Mursiy, 1997:112)

- 1) การมองนักเรียนด้วยสายตาที่แสดงให้เขาทราบว่ากำลังทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
- 2) การกล่าวปรามการกระทำดังกล่าว

- 3) การกล่าวชื่นชมเด็กที่ประพฤติตนดีต่อหน้าเด็กที่มีพฤติกรรมไม่ดี
- 4) การแสดงความสนใจต่อเด็กที่มีพฤติกรรมไม่ดีเพื่อให้เกิดความสำนึกผิด
- 5) การจำกัดค่าใช้จ่าย หรืองดของใช้บางอย่างที่เขาชอบ
- 6) การกำหนดขอบเขตให้สำนึกผิดภายใน 3 วัน

Ḥaṣṣah bint Muḥammad ibn Fāliḥ al-Ṣaghīr (2008:95) และ Muḥammad Qutub (1997:189-190) กล่าวว่า “การลงโทษไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความผิดทุกคน หากแต่บางคนก็สามารถปรับปรุงตัวเองได้ด้วยการดูแลแบบอย่างที่ถูกต้อง หรือด้วยการดักเตือน และการแนะนำก็เพียงพอ ความจริงแล้วผู้ปลูกฝังจะต้องใช้วิธีการว่ากล่าวดักเตือนเป็นอันดับแรก และใช้ความอดทนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อหวังว่าเขาจะปรับปรุงตัวเอง” สิ่งดังกล่าวเป็นไปตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ แก่ท่านเราะสูลและบรรดาบ่าวของพระองค์

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا﴾ (المزمل: 10)

ความว่า “และจงอดทนต่อสิ่งที่พวกเขากล่าวร้าย และจงแยกตัวออกจากพวกเขา ด้วยการแยกตัวอย่างสุภาพ” (อัลมุซมิมิล: 10)

โดยสรุปแล้ว การปลูกฝังอัลลากุแก่นักเรียนในอิสลาม มีทั้งรูปแบบโน้มน้าวจิตใจที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่นการกล่าวชื่นชม การสนับสนุนส่งเสริม การยกย่องและการให้เกียรติ นักเรียนที่มีอัลลากุดีงามเป็นพิเศษ และรูปแบบการให้รางวัลตอบแทนซึ่งเป็นลักษณะรูปธรรมแก่นักเรียนที่ประพฤติตนดี สอดคล้องตามรูปแบบที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสร้างแรงจูงใจแก่บ่าวของพระองค์ ส่วนหนึ่งได้แก่ในสุเราะฮ์ อัซซุมร์ อายะฮ์ ที่ 9 ว่า บรรดาผู้ที่มีความรู้และมีความศรัทธา นั้นจะมีตำแหน่งฐานันดรที่สูง ณ พระองค์ ซึ่งต่างจากบุคคลทั่วไป อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ (الزمر: 9)

ความว่า “ผู้ที่เขาเป็นผู้ภักดีในยามค่ำคืน ในสภาพของผู้สujud และผู้ยืนละหมาดโดยที่เขาหวังเกรงต่อโลกอาคิเราะฮ์ และหวังความเมตตาของพระเจ้าของเขา (จะเหมือนกับผู้ที่ตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ ﷻ กระนั้นหรือ?) จงกล่าวเถิดมุฮัมมัด บรรดาผู้รู้

และบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกันหรือ?⁹⁴ แท้จริงบรรดาผู้มีสติปัญญาเท่านั้นที่จะ
ใคร่ครวญ” (อัซซุมัร: 9)

2.4.3 การตักเตือน

การตักเตือนเป็นวิธีการหนึ่งในการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาและ
ครูผู้สอนสามารถกระทำโดยผ่านกระบวนการทางจิตวิทยา และการให้เหตุผล โดยชี้นำข้อเท็จจริงสู่
สังขาร การตักเตือนเป็นวิธีการหนึ่งที่ท่านเราะฮูล ﷺ ใช้ในการเรียกร้องประชาชาติของท่านสู่
สังขารที่มาจากผู้ทรงอภิบาลแห่งสรรพสิ่งทั้งมวล 'Ahmad Farīd (2004:309-311) กล่าวว่า
“การตักเตือนเป็นวิธีการปลูกฝังอัคลากที่สามารถเอาชนะใจผู้รับการปลูกฝังได้ดีที่สุด เนื่องจากเป็น
วิธีการที่ยืดแนวทางให้ให้ผู้รับการตักเตือนเกิดความคิด และการไตร่ตรองหาเหตุผล
โดยเฉพาะการตักเตือนนี้มีอิทธิพลต่อการสร้างกลุ่มและสังคมที่ดีได้”

การปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียน ด้วยวิธีการตักเตือนและการสอนมีผลโดยตรงต่อจิตใจและ
พฤติกรรมของเด็ก (Muhammad Qutub .1997:187) สามารถเห็นผลได้ทันช่วงเวลา ผู้บริหาร
สถานศึกษาและครูผู้สอนต้องให้ความสำคัญควบคู่กับการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี Mustāfā
Muḥammad al-Tiḥān (2002,174-175) กล่าวว่า “การตักเตือนมีความสำคัญเช่นเดียวกับการ
ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยเฉพาะ การตักเตือนจะมีลักษณะเป็นการปลูกฝังอัคลากโดยใช้
คำพูด และการสอน ผู้ตักเตือนจะต้องใช้ความบริสุทธิ์ใจ คำนึงถึงวิธีการ เวลา สถานที่ และตัว
บุคคลผู้รับการตักเตือนด้วย” และเพื่อให้การตักเตือนมีประสิทธิภาพ ผู้ตักเตือนต้องตระหนักถึง
เรื่องต่อไปนี้ ได้แก่

- 1) บรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อความเข้าใจของผู้รับการตักเตือน
- 2) การใช้ตัวอย่างในการสนับสนุนให้ผู้รับการตักเตือนเกิดความรู้สึกร่วม และความ
ต้องการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี

นอกจากนี้การปลูกฝังอัคลากด้วยวิธีการเตือน ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ตามที่
Ḥaṣṣah bint Muḥammad ibn Fāliḥ al-Saghīr (2008:90) กล่าวว่า “การตักเตือนเป็นเรื่องที่
ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ หรือเด็ก เนื่องจากบางครั้งทุกคนก็ปฏิบัติตนบนความ
ถูกต้อง และบางครั้งก็ปฏิบัติตนไปตามอารมณ์”

⁹⁴ คือห้วงนครการลงโทษในวันอาคิเราะฮ์ และห้วงความเมตตา คือ ห้วงการตอบแทนด้วยสวนสวรรค์ แน่นอน สภาพของบุคคลสองจำพวกนั้นย่อมไม่เท่า
เทียมกัน อิมามอัลฟิรกอกล่าวไว้ในหนังสืออัลดัจริอัลอะบิรว่า ฟิงทราบเลิดว่า อาชะฮฺนี้เป็นการบ่งชี้ถึงเคล็ดลับที่ประหลาด ประการแรกก็คือ พระองค์ทรง
เริ่มด้วยการกล่าวถึงการกระทำ และจบลงด้วยการกล่าวถึงวิชาความรู้ ส่วนที่ว่าการกระทำนั้นก็คือ การกักตุน การสูญ และ การอื่นละหมาด ส่วนที่ว่าวิชา
ความรู้ก็คือ คำตรัสของพระองค์ที่ว่า “บรรดาผู้รู้กับบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกันหรือ” อันนี้เป็นการชี้บ่งว่าความสมบูรณ์ของมนุษย์นั้น อยู่ที่เป้าหมายทั้งสอง
คือ การกระทำและความรู้

การตักเตือนในภาษาอาหรับใช้คำว่า الْوَعْظُ (อัลวะอฺฮฺ) หมายถึง النَّصْحُ (อันนัศฺหฺ) การตักเตือน การชี้แนะ ชี้นำสู่สัจธรรมและความดีงาม ด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ใจ ถูกระบุไว้ในอัลกุรอานหลายแห่ง (‘Abd al-Rahmān al-Nahlāwiy, 2003:282) ส่วนหนึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ตรัสไว้ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴾ (يونس: 57)

ความว่า “โอ้มนุษย์เอ๋ย! แท้จริงข้อตักเตือน (อัลกุรอาน) จากพระเจ้าของพวกท่าน ได้มายังพวกท่านแล้ว และ (มัน) เป็นการบำบัดสิ่งที่มีอยู่ในทรวงอก⁹⁵ และเป็นการชี้แนะทาง และเป็นความเมตตาแก่บรรดาผู้ศรัทธา” (ยูนุส: 57)

และพระองค์ทรงแจ้งให้ทราบว่าบรรดาผู้ที่ได้รับความสำเร็จในทางนำ และการเตือนนี้สำหรับบรรดาผู้ที่มีความยำเกรง

﴿ هَذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴾ (آل عمران: 138)

ความว่า “นี่คือข้อชี้แจงอันชัดเจนสำหรับมนุษย์และเป็นคำแนะนำที่ถูกต้อง และเป็นคำตักเตือนสำหรับผู้ยำเกรงทั้งหลาย” (อาลิอิมรอน: 138)

และจากการสอนของท่านลูกุมานแก่บุตรของท่าน ในสุเราะฮฺ ลูกุมาน อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾ (لقمان: 13)

ความว่า “และจงรำลึกเมื่อลูกุมานได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า “โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์ โดยแน่นอน⁹⁶” (ลูกุมาน: 13)

⁹⁵ คือบำบัดสิ่งที่มีอยู่ในทรวงอก ให้พ้นจากการสงสัยหรืออวิชชา

⁹⁶ การตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ ﷻ นั้นเป็นที่น่าเกลียดและเป็นการอธรรมอย่างชัดเจน เพราะเป็นการวางของไม่ถูกที่ผู้ใดที่ให้ความเท่าเทียมกันระหว่างผู้สร้างกับสิ่งที่ถูกสร้าง แน่แน่นอนเขานั้นย่อมเป็นผู้บาปใหญ่

และการสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ ในสุเราะฮ์ อันนิสาอ์ อายะฮ์ ที่ 58

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴾ (النساء: 58)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้พวกเจ้าให้มอบคืนบรรดาของฝากแก่เจ้าของของมัน และเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าก็จะต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงแนะนำพวกเจ้าด้วยสิ่งซึ่งดีจริงๆ แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงได้ยินและได้เห็น” (อันนิสาอ์: 58)

จากตัวอย่างที่ผ่านมา เราจะเห็นได้ว่าอัลกุรอานได้ให้ความสำคัญในเรื่องการตัดเดือน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่มีความยำเกรง คือผู้ที่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ คือต้นแบบสำคัญในเรื่องการปลุกฝังอัลลาฮ์ด้วยวิธีการตัดเดือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดเดือนของท่านเราะฮ์ลุล ﷺ สามารถสร้างน้ำตา และความรู้สึกร่วม เนื่องจากวาตะของท่านที่มีความลึกซึ้ง ดังที่ได้มีรายงานจาก อัลอิรบาฏ บิน สารียะฮ์ ﷺ กล่าวว่า

((صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- الصُّبْحَ ذَاتَ يَوْمٍ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَوَعظَنَا مَوْعِظَةً بليغة ذرقت منها العيون ووجلت منها القلوب...))⁹⁷

ความว่า “มืออยู่วันหนึ่งท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ได้ทำละหมาดศุบฮ์ร่วมกับพวกเรา (หลังจากละหมาดเสร็จ) ท่านก็หันหน้ามาหาพวกเรา แล้วได้ตัดเดือนพวกเรา ด้วยการตัดเดือนที่ลึกซึ้ง ทำให้น้ำตา(ของพวกเรา)ไหล และหัวใจ(ของพวกเรา)รู้สึกหวาดหวั่น...”

และจากการแนะนำของท่านเราะฮ์ลุล ﷺ แก่บรรดาเยาวชนหนุ่มสาวในเรื่องการแต่งงาน เพื่อตัดเดือนให้พวกเขาป้องกันตนเองจากการปฏิบัติตามอารมณ์ใฝ่ต่ำ

ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ กล่าวว่า

((يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصْرِ وَأَخْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ))⁹⁸

⁹⁷ หะดีษบันทึกโดย 'Abū Dawūd หะดีษหมายเลข 4607; Ibn Mājah :40, 42

⁹⁸ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 5065, 5066; Muslim : 3464, 3466

ความว่า “ผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวทั้งหลาย ผู้ใดที่มีความสามารถ เขาก็จะแต่งงานเถิด แต่แท้จริงการแต่งงานจะทำให้ลดสายตาลงต่ำ และรักษาอวัยวะได้ดีที่สุด และผู้ใดที่ไม่สามารถแต่งงานได้ เขาก็จะถือศีลอด แต่จริงมันจะเป็นโล่ห์ป้องกัน (การละเมิดทางเพศ) ที่ดีที่สุดสำหรับเขา”

เราจะพบว่าท่านเราะฮ์ลุล ﷺ และบรรดาศาสนทูตก่อนหน้าท่าน (ขออัลอัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดปรานต่อพวกเขา) ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการตัดเตีอนและสอน ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นได้สั่งเสียแก่บรรดาลูกหลานของพวกเขาให้ตระหนักถึงความยำเกรง และถวายเป็นเอกภาพแด่อัลลอฮ์ ﷻ (Ḥaṣṣah bint Muḥammad ibn Fāliḥ al-Ṣaghīr, 2008:89; ‘Abd al-Raḥmān al-Naḥlāwiy,2003:143)

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَوَصَّي بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَيْنَهُ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ ﴾ (البقرة:132)

ความว่า “และอิบรอฮีมได้สั่งเสียแก่ลูก ของเขาให้ปฏิบัติตามแนวทางนั้น”⁹⁹ และยะอฺูบก็สั่งเสียด้วยว่า โอ้ลูกๆ ของฉัน แต่จริงอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงเลือกศาสนาให้แก่พวกเขาแล้ว ดังนั้น พวกเขาจึงอย่ายอมตายเป็นอันขาด นอกจากในขณะที่พวกเขาเป็นผู้สวามีภักดี (ต่ออัลลอฮ์ ﷻ) เท่านั้น¹⁰⁰” (อัลบะเกาะเราะฮ์: 132)

‘Abd al-Raḥmān al-Naḥlāwiy (2003:282) กล่าวว่า “การตัดเตีอนที่แท้จริง คือ การที่ผู้ตัดเตีอนมีความบริสุทธิ์ใจ และมุ่งหวังผลตอบแทนจากอัลลอฮ์ ﷻ ไม่ใช่การมุ่งหวังผลประโยชน์อำนาจ หรือชื่อเสียงใดๆ ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้แจ้งให้ผู้ศรัทธาทราบเกี่ยวกับเรื่องราวการตัดเตีอนระหว่างบรรดาศาสนทูตก่อนหน้าท่านเราะฮ์ลุล ﷺ กับประชาชาติของพวกเขาในอดีต เช่น ได้มีการกล่าวถึงเรื่องราวของนบีนุหฺ นบีสูด นบีสอลิห์ นบิลูฏ และนบิฮุอึบ (ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานความสันติมิแก่พวกเขา) ในสูเราะฮ์ อັซหฺุระรอฮ์ อายะฮ์ ที่ 109 ,127, 145, 164 และ 180 เพื่อเป็นการยืนยันความบริสุทธิ์ใจของพวกเขาในการเรียกร้องสู่ศาสนาของอัลลอฮ์ ﷻ เป็นจำนวนถึง 5 ครั้ง”

⁹⁹ คือแนวทางที่ท่านเรียกร้องและเชิญชวน

¹⁰⁰ ให้พยายามยึดมั่นในศาสนาที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงคัดเลือกไว้ให้ และถ้าเมื่อตายลงจะได้ตายในฐานะผู้สวามีภักดีต่อพระองค์

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

(الشعراء : 109, 127, 145, 164, 180)

ความว่า “และฉันมิได้ขอค่าตอบแทนในการนี้จากพวกท่าน หากแต่ค่าตอบแทนของฉันมิได้มาจากผู้ใดนอกจากพระเจ้าแห่งสากลโลก” (อิซซุรรอฮ์ : 109, 127, 145, and 164,180)

และอัลลอฮฺ ﷻ ทรงสั่งให้ท่านเราะสูล ﷺ ประกาศแก่บรรดาผู้ปฏิเสธทั้งหลายให้ทราบถึงความบริสุทธิ์ใจของท่าน ในสุเราะฮฺ อัลฟุรกออน อายะฮฺ ที่ 57 ว่า

﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ (الفرقان : 57)

ความว่า “จงกล่าวเถิดมุฮัมมัด “ฉันมิได้ขอค่าจ้างจากพวกท่านในการเผยแผ่เว้นแต่ว่าผู้ใดประสงค์ก็ให้เขายึดเป็นแนวทางไปสู่พระเจ้าของเขา”¹⁰¹” (อัลฟุรกออน:57)

Sulaymān ‘Abd al-Rahmān al-Huqīl (1996:103) กล่าวว่า “อิสลามเรียกร้องให้เชิญชวนกันสู่การทำความคิด ซึ่งจะได้รับผลการตอบแทนมากมาย ณ ที่อัลลอฮฺ ﷻ ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า” และอัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสเกี่ยวกับบรรดาผู้ที่ไม่ยอมรับฟังการตักเตือน หรือปฏิเสธการเรียกร้องสู่สัจธรรม ไว้ว่า

﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ

الْغَافِلُونَ﴾ (الأعراف : 179)

ความว่า “และแน่นอนเราได้บังเกิดสำหรับญะฮันนัม ซึ่งมากมายจากญิน และมนุษย์ โดยที่พวกเขาไม่ใส่ใจซึ่งพวกเขาไม่ใช้มันทำความเข้าใจ และพวกเขามีตาซึ่งพวกเขาไม่ใช้มันมอง และพวกเขามีหู ซึ่งพวกเขาไม่ใช้มันฟัง ชนเหล่านี้แหละ ประหนึ่งปศุสัตว์ ไซ้แต่เท่านั้น พวกเขาเป็นผู้หลงผิดยิ่งกว่า ชนเหล่านี้แหละ พวกเขาเป็นผู้ที่เผลอเผลอ” (อัลอะอูรอฟ: 179)

¹⁰¹ คือผู้ใดประสงค์จะถือเป็นแนวทางเพื่อความใกล้ชิดกับอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการศรัทธาและปฏิบัติความดี ก็จงกระทำเถิด

Hamīd Ṭāhā al-Sāmīrā'iy (1993:131) กล่าวว่า “สติปัญญาเมื่อขาดการใช้วิเคราะห์ทำให้เกิดความเข้าใจ สายตาเมื่อขาดการใช้มองและพิจารณา และหูเมื่อขาดการรับฟังและการไตร่ตรองให้ดี เจ้าของของมันก็ไม่ต่างกับสัตว์สี่เท้า หากแต่ว่าหลงผิดยิ่งกว่า”

ดังนั้นการตักเตือนเป็นวิธีการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากอิสลามสนับสนุนให้ผู้ศรัทธาตักเตือนระหว่างกัน ช่วยเหลือกันในเรื่องของความดีและห้ามปรามกันจากการทำความชั่ว ซึ่งผลบุญย่อมได้รับกับบรรดาผู้ตักเตือนและผู้ยอมรับการตักเตือน

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (آل عمران: 104)

ความว่า “และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งคณะหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่ความดี และใช้ให้กระทำการที่ชอบ และห้ามปรามกันมิให้กระทำการที่มิชอบ และชนเหล่านี้แหละ พวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ” (อาลิอิมรอน: 104)

2.4.4 การนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม

การนำเสนอวรรณกรรมและบทเรียนที่ได้จากประวัติศาสตร์ถือเป็นวิธีการปลูกฝังอัคลากที่มีเสน่ห์ และน่าสนใจ ผ่านยุคสมัยต่างๆ ผู้เขียนได้ถ่ายทอดเรื่องราวในยุคสมัยของเขา หรืออาจจะนำเสนอชีวประวัติส่วนตัวของเขาเอง ซึ่งมีทั้งที่มีที่มาและไม่มีที่มา ส่วนใหญ่จะเป็นการกล่าวถึงบุคคลสำคัญของพวกเขา ต่างจากการเล่าเหตุการณ์ในอัลกุรอานจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในอดีต (Muṣṭāfa Muḥammad al-Ṭihān, 2002:183) 'Aḥmad Farīd (2004:321) กล่าวว่า “การนำเสนอประวัติศาสตร์ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ในอดีต เป็นวิธีการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนที่มีลักษณะเป็นอุทาหรณ์ และการเตือนสอนใจ ซึ่งปกตินิสัยของมนุษย์จะมีความสนใจต่อเหตุการณ์ในอดีตอยู่แล้ว”

การปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนด้วยวิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลามในอดีต จึงนับเป็นวิธีการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนที่มีความน่าสนใจ โดยสามารถนำเหตุการณ์ต่างๆ จากการบอกเล่าในอัลกุรอานและอัลหะดีษมาใช้ 'Usmān Qadriy Makāniy (2001:362) กล่าวว่า “อัลกุรอานได้บอกเล่าเรื่องราวของบรรดาศาสนทูตก่อนหน้าท่าน

เราะฮูล رضي الله عنه และเหตุการณ์ของบรรพชนอิสลามผู้ซึ่งต่อสู้และเสียสละเพื่อศาสนาไว้มากมาย เพื่อให้เป็นสื่อในการสนับสนุนการใช้ความคิดและใคร่ครวญนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน”

ตัวอย่างเรื่องราวที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการปลูกฝังอศลากแก่นักเรียน ได้แก่ เรื่องราวของบรรดานบีต่างๆ และประวัติศาสตร์ของท่านเราะฮูล رضي الله عنه เช่น เหตุการณ์การช่วยเหลือท่านเราะฮูล رضي الله عنه ของอัลลอฮ์ ﷻ ให้รอดพ้นจากสายตาของพวกกุเรชในวันที่อพยพสู่นครมะดีนะฮ์ โดยให้นกพิราบมาทำรังและวางไข่หน้าประตูถ้ำ ต่อมาได้ทรงให้เมงมุมทักใยปิดประตูถ้ำ เหตุการณ์ความมหัศจรรย์ของท่านนบีอิสมาอีล عليه السلام ในวัยเยาว์ของท่าน เหตุการณ์การรอดพ้นของท่านนบีมูซา عليه السلام จากการตามล่าของพวกฟิรอูน ด้วยการใช้ไม้เท้าของท่าน และการจมน้ำที่ท้องทะเลของพวกฟิรอูน เรื่องราวเกี่ยวกับการต่อสู้เพื่ออิสลามของบรรดาเคาะลีฟะฮ์ رضي الله عنهم การดำเนินชีวิตของบรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم (Khālid Aḥmad al-Shantūt, 1996:39) และเหตุการณ์อื่นๆอีกมากมายที่จะสร้างความรู้สึกรักต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเราะฮูลของพระองค์ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีอศลากที่ดีงาม

Ḥaṣṣah bint Muḥammad ibn Fālih al-Ṣaghīr (2008:107) กล่าวว่า “ผู้ปลูกฝังสามารถนำเสนอประวัติของท่านนบีอาดัม عليه السلام เกี่ยวกับขั้นตอนการสร้างมนุษย์ การล่อลวงของชัยตอน ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านต้องออกจากสวรรค์ การตั้งตนเป็นศัตรูของชัยตอนกับลูกหลานของท่านนบีอาดัม และเรื่องราวความรัก ความเสียสละ และความศรัทธาที่มุ่งมั่นระหว่างท่านนบีอิบรอฮีม عليه السلام กับท่านนบีอิสมาอีล عليه السلام ความกล้าหาญของชาวอัศหาบูลกะฮ์ฟี (ชาวด้า) และความสามารถในการเข้าใจภาษามดและภาษานกของท่านนบีสุลัยมาน เป็นต้น”

ตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องราวการสร้างท่านนบีอาดัม عليه السلام ที่ได้มีกล่าวในอัลกุรอานอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾
(البقرة: 30)

ความว่า “และจงรำลึกถึงขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสแก่มะลาอิกะฮ์ว่าแท้จริงข้าจะให้มีผู้แทนคนหนึ่ง¹⁰² ในพิภพ มะลาอิกะฮ์ได้ทูลขึ้นว่าพระองค์จะทรงให้มีขึ้นในพิภพซึ่งผู้ที่บ่อนทำลาย และก่อการนองเลือดในพิภพกระนั้นหรือ ? ทั้งๆ ที่พวกข้าพระองค์ให้ความบริสุทธิ์พร้อมด้วยการสรรเสริญพระองค์ และเทิดทูนความ

¹⁰² คือนะบีอาดัม عليه السلام ซึ่งเป็นมนุษย์คนแรกและเป็นบิดาของมนุษยชาติ

บริสุทธิ์ในพระองค์ พระองค์ตรัสว่าแท้จริงข้ารู้ยิ่งในสิ่งที่พวกเจ้าไม่รู้”
(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 30)

Ḥaṣṣah bint Muḥammad ibn Fālih al-Saghīr (2008:114) กล่าวว่า “ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นกับท่านนะบีอาดัม عليه السلام นี้ แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของมนุษย์ เมื่อถูกทดสอบ ซึ่งบางครั้งพวกเขาก็ลืมสัญญาที่ให้ไว้กับอัลลอฮ์ ﷻ และปฏิบัติตามนัฟซุ (อารมณ์ใฝ่ต่ำ) ของตนเอง หรือพ่ายแพ้การล่อลวงของชัยตอนมารร้าย”

และตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับการปรามลูกของท่านนบีนูหฺ عليه السلام ให้ออกห่างจากการอยู่ร่วมกับบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธา แล้วรีบมาขึ้นเรือของท่าน ขณะที่น้ำได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ ﴾ (هود:42)

ความว่า “และมัน(เรือ)นั้น แล่นพาพวกเขาไปท่ามกลางคลื่นลูกเท่าภูเขา และนูหฺได้ร้องเรียกลูกชายของเขาซึ่งอยู่อย่างโดดเดี่ยว “โอ้ลูกของฉันเอ๋ย! จงมาโดยสารเรือกับเราเถิด และเจ้าอย่าอยู่ร่วมกับผู้ปฏิเสธศรัทธาเลย” ” (ฮุด:42)

และในเวลาต่อมา ถึงแม้ว่าลูกของท่านนบีนูหฺจะไม่เชื่อฟังการเตือนของท่าน ท่านก็ยังไม่สิ้นหวังจากการปรามเพื่อให้ลูกของท่านกลับตัวกลับใจ ท่านจึงขอคูอาฮ์ให้ลูก

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ ﴾ (هود:45)

ความว่า “และนูหฺได้ร้องเรียนต่อพระเจ้าของเขาโดยกล่าวว่า “ข้าแต่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของพระองค์แท้จริงลูกชายของข้าพระองค์เป็นคนหนึ่งในครอบครัวของข้าพระองค์ และแท้จริงสัญญาของพระองค์นั้นเป็นความจริง และพระองค์ท่านนั้นทรงตัดสินเที่ยงธรรมยิ่ง ในหมู่ผู้ตัดสินทั้งหลาย” (ฮุด:45)

และอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสเตือนการขอคู่อภัยของท่านนบีﷺ ในอายะฮ์ ถัดมาว่า

﴿ قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلِنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ
إِنِّي أَعْظُمُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴾ (هود: 46)

ความว่า “พระองค์ตรัสว่า “โอ้โนหฺเอ๋ย! แท้จริงเขาไม่ได้เป็นคนหนึ่งในครอบครัว
ของเจ้า แท้จริงการกระทำของเขาไม่ดี ดังนั้นเจ้าอย่าร้องเรียนต่อข้าในสิ่งที่เจ้าไม่มี
ความรู้ แท้จริงข้าขอเตือนเจ้าที่เจ้า(เกรงว่าเจ้า) จะอยู่ในหมู่ผู้มั่งมาย” (ฮุด: 46)

เป้าหมายของอัลกุรอานและอัลหะดีษในการนำเสนอประวัติศาสตร์ของบรรดาศาสนทูต
และบรรดาชนรุ่นก่อน นอกจากจะแฝงไปด้วยการปลุกฝังการศรัทธา และหล่อหลอมพฤติกรรมดี
งามของผู้ศรัทธาแล้ว ยังมีเป้าหมายอื่นๆที่สำคัญดังนี้ (‘Ahmad Farid, 2004: 331-333)

1) เพื่อให้ผู้ศรัทธาเกิดความเข้าใจเรื่องศาสนาได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเรื่องศาสนาที่ไม่
สามารถสัมผัสได้หรือเรื่องลึกลับ กับเรื่องที่สามารถสัมผัสได้ ตัวอย่างจากท่านอบูฮูร็อยเราะฮ์ ﷺ
กล่าวว่า ท่านได้ยื่นท่านเราะฮูล ﷺ กล่าวว่า

((أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِيَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ
هَلْ يَبْقَى مِنْ دَرْنِهِ شَيْءٌ؟ قَالُوا: لَا يَبْقَى مِنْ دَرْنِهِ شَيْءٌ. قَالَ: فَذَلِكَ مِثْلُ
الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ، يَمْحُو اللَّهُ بِهِنَّ الْخَطَايَا))¹⁰³

ความว่า “พวกท่านจะเห็นว่าอย่างไร หากมีลำธารไหลผ่านประตูหน้าบ้านคนใด
คนหนึ่ง ในหมู่พวกท่าน ซึ่งเขาได้ลงอาบน้ำในลำธารดังกล่าวทุกๆ วัน วันละห้า
ครั้ง แล้วจะเหลือขี้โคลนติดอยู่บนร่างกายเขาอีกหรือ?” บรรดาสะหาบะฮ์ได้กล่าว
ว่า “ไม่แน่นอนย่อมไม่เหลือขี้โคลนติดอยู่บนร่างกายเขาแน่นอน แล้วท่านเราะฮูล ﷺ
ก็กล่าวต่อไปว่า “เฉกเช่นลำธารนั้นแหละ คือการเปรียบละหมาดห้าเวลา ที่อัลลอฮ์
ﷻ ได้ใช้มันลบล้างความผิดทั้งปวง”

และตัวอย่างการเปรียบเทียบความจริงกับความเท็จ ซึ่งในบางครั้งความเท็จอาจอยู่เหนือ
ความจริงแต่ต่อมาก็สูญสลายไป ดังฟองน้ำที่ลอยอยู่บนผิวน้ำ

¹⁰³ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 528; Muslim: 667

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلُهٗ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ ﴾
(الرعد: 17)

ความว่า “พระองค์ทรงประทานน้ำลงมาจากฟากฟ้า แล้วลำนํ้าต่าง ๆ ก็ไหลไปตามปริมาณของมัน กระแสนํ้าได้พัดพาเอาฟองลอยอยู่เหนือนํ้า¹⁰⁴ และจากสิ่งทีพวกเขาหลอมลงไปใไฟ เพื่อหวังทำเครื่องประดับหรือเครื่องใช้จะมีฟองเช่นกัน ในทำนองนั้นอัลลอฮฺ ﷻ ทรงยกตัวอย่างความจริงและความเท็จสำหรับฟองนั้นก็จะออกไปเป็นสิ่งเหลือเดน ส่วนที่เป็นประโยชน์แก่นมนุษย์ก็คงจะอยู่ในแผ่นดิน¹⁰⁵ ในทำนองนั้น อัลลอฮฺ ﷻ ทรงยกอุทาหรณ์ทั้งหลาย” (อิรเราะฮุด: 17)

2) เพื่อเตือนให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ในฐานะที่เป็นบ่าวที่ศึของอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการใ้สำนวนอุปมาอุปมัย ส่วนหนึ่งได้แก่อายะฮ์ที่ว่า

﴿ مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا ﴾ (الجمعة: 5)

ความว่า “อุปมาบรรดาผู้ที่ได้รับคัมภีร์เตารอฮฺ แล้วพวกเขามิได้ปฏิบัติตามทีพวกเขาได้รับมอบ” (อัลญุมอะฮ์: 5)

Ahmad Farid (2004:331-333) กล่าวว่า “หมายถึง อัลลอฮฺ ﷻ ทรงบังคับให้พวกเขาปฏิบัติตามคัมภีร์ทีพวกเขาได้รับ” และพระองค์ก็ทรงเปรียบเทียบพวกเขาเหล่านั้นในอายะฮ์เดียวกันว่า

﴿ كَمَثَلِ الْجِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴾ (الجمعة: 5)

¹⁰⁴ อัญญูบรีซกล่าวว่ : นี้คืออุทาหรณ์ทีอัลลอฮฺ ﷻ ทรงยกมาเปรียบเทียบเกี่ยวกับความจริงกับความเท็จ และการอึมานกับการกุฬร

¹⁰⁵ สิ่งทีเป็นประโยชน์แก่นมนุษย์คือนํ้า และแร่ธาตูปริศทุธิ หลังจากทีได้เอาฟองหรือกากเดนทีลอยอยู่ข้างบนออกไป

ความว่า “ประหนึ่งเช่นกับลาที่แบกหนังสือจำนวนหนึ่ง (บนหลังของมัน) อุปมาหมู่ชนที่ปฏิเสธต่อสัญญาณต่างๆ ของอัลลอฮฺ ﷻ มันช่างซำซำจริงๆ และอัลลอฮฺ ﷻ จะไม่ชี้แนะทางแก่หมู่ชนผู้อธรรม¹⁰⁶” (อัลอุมมะฮฺ: 5)

3) เพื่อกระตุ้นให้เกิดการใช้ความคิดและสติปัญญาในการพิจารณาเรื่องต่างๆ ซึ่งอัลกุรอานได้ตีความหมายไว้เชิงนัย ส่วนหนึ่งได้แก่ตัวอย่างการเปรียบเทียบความความเท็จ เหมือนฟองน้ำที่ไร้ค่าลอยตัวอยู่บนผิวน้ำซึ่งเปรียบดังความจริง

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُتُ فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ﴾ (الرعد:17)

ความว่า “ในทำนองนั้นอัลลอฮฺ ﷻ ทรงยกตัวอย่างความจริงและความเท็จ สำหรับฟองนั้นก็ออกไปเป็นสิ่งเหลือเดน ส่วนที่เป็นประโยชน์แก่นมนุษย์ก็คงจะอยู่ในแผ่นดิน ในทำนองนั้น อัลลอฮฺ ﷻ ทรงยกอุทาหรณ์ทั้งหลาย” (อัมเรอะฮฺ:17)

4) เพื่อสนับสนุนให้ผู้ศรัทธาเกิดความต้องการทำความดี และปลีกห่างออกจากสิ่งที่ไม่ดีงามทั้งหลาย ทำให้มนุษย์ตรวจสอบตนเอง และเกิดความสนใจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีงามทั้งหลายเพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากการลงโทษในโลกหน้า

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจะต้องตระหนักความสำคัญของเรื่องราวที่จะนำมาเสนอเป็นอุทาหรณ์ในการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนด้วยว่ามีตัวอย่างที่ดีมากน้อยเพียงใด หรือมีความเหมาะสมกับนักเรียนหรือไม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการนำเสนอเรื่องราวต่างๆของอัลกุรอานตามวัตถุประสงค์ในการปลูกศรัทธาและอัคลากดีงามแก่พวกเขา ด้วยการบอกเล่าเรื่องราวของบรรดาศาสนทูต และประชาชาติก่อนหน้าเรา เพื่อเป็นการเตือนสอนใจและให้พวกเขาได้ตรองเรื่องราวดังกล่าว นำไปเป็นบทเรียนในการดำเนินชีวิตของพวกเขาในอนาคต

¹⁰⁶ อุปมาชาวอะฮฺลุคิฟาย์ที่ได้รับคัมภีร์อัลเคาะร็อฮฺ และถูกใช้ให้ปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นการใช้ข้อห้ามในคัมภีร์ โดยที่พวกเขาไม่ยอมปฏิบัติตามแนวทางและข้อบัญญัติ นั้น เหมือนกับลาที่แบกหนังสือที่เป็นประโยชน์จำนวนหนึ่งอยู่บนหลังของมัน มันจะไม่ได้รับประโยชน์อย่างใดจากหนังสือเหล่านั้น นอกจากความเหนื่อยยากและความหนักที่อยู่บนหลังของมันเท่านั้น แบบอย่างอันซำซำของชาวอะฮฺลุคิฟาย์ที่เราได้นำมาเล่านี้ เปรียบเสมือนหมู่ชนที่ปฏิเสธต่อสัญญาณต่างๆ ของอัลลอฮฺ ﷻ ที่บังชี้ถึงการเป็นนบีของมุฮัมมัด ﷺ

2.4.5 การจัดกิจกรรมปลูกฝังอศลาทุกอย่างสม่ำเสมอ

อิสลามเป็นศาสนาที่ตั้งอยู่บนฐานของความรู้และการปฏิบัติ การปฏิบัติความดีใดๆ จะไม่สมบูรณ์ ถ้าขาดความรู้ ขณะที่ความรู้จะไม่มีค่าเลย หากขาดการปฏิบัติที่สอดคล้อง ดังนั้นทั้งสองจะเชื่อมโยงกันเสมอ เกิดเป็นความเลื่อมล้ำระหว่างบุคคล ดังนั้นบุคคลที่มีความขำเกรง ปฏิบัติความดี และอับดะฮฺ โดยมีฐานมาจากความรู้ เขาก็มีฐานะสูงกว่าบุคคลที่ขาดความรู้ หรือมีความรู้น้อยกว่า ณ อัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งการปฏิบัติของเขาจะต้องยึดมั่นบนฐานคุณธรรมและอศลาทุกที่ดิงามเสมอ (Mustāfa Muḥammad al-Tiḥān, 2002: 215) อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾
(فصلت: 33)

ความว่า “และผู้ใดเล่าจะมีคำพูดที่ดีเลิศยิ่งไปกว่าผู้เชิญชวนไปสู่อัลลอฮฺ ﷻ และเขาปฏิบัติงานที่ดี และกล่าวว่า แท้จริงฉันเป็นคนหนึ่งในบรรดาผู้นอบน้อม¹⁰⁷”
(พุศศิลัต: 33)

การปลูกฝังอศลาทุกแก่นักเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อหล่อหลอมให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผ่านวิธีการปลูกฝังอศลาทุกที่มีลักษณะเป็นขั้นตอนและมีความสม่ำเสมอ เช่นเดียวกับวิธีการประทานอัลกุรอานลงมาในรูปแบบทยอยลงมาผ่านเหตุการณ์ และการกำหนดหุก่มต่างๆตามช่วงเวลา เป็นระยะเวลาจนถึง 23 ปี จนกระทั่งการเผยแผ่ศาสนาของท่านเราะสูล ﷺ เสร็จสมบูรณ์ (Mustāfa Muḥammad al-Tiḥān, 2002:177-178) ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานที่ หรือเวลาที่ผ่านมา 1,400 กว่าปี ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงความสัจธรรมที่แท้จริงของศาสนาที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงรับรองและโปรดปราน

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ (آل عمران: 19)

ความว่า “แท้จริงศาสนา ณ อัลลอฮฺ ﷻ นั้น คือ อัลอิสลาม” (อาลิอิมรอน: 19)

¹⁰⁷ ผู้ที่มีคุณลักษณะเป็นผู้ที่มีคำพูดดีเลิศนั้นจะต้องมีจิตใจสามประการ คือ เป็นผู้ที่เรียกร้องเชิญชวนไปสู่ความเป็นเอกภาพของอัลลอฮฺ ﷻ และการกระทำของเขา และสภาพของเขาเป็นผู้กระทำความดีเป็นมุสลิมมุอิมินที่มีความเชื่อมั่นต่อศาสนาอิสลาม

Ḥaṣṣah bint Muḥammad ibn Fāliḥ al-Ṣaghīr (2008:23-24) กล่าวว่า “วิธีการปลูกฝังอัลลาḡในอัลกุรอาน มีความลึกล้าอย่างยิ่ง โดยเฉพาะขั้นตอนการนำเสนอในอัลกุรอานที่ได้เริ่มการปลูกฝังจากความรู้สึกได้สำนึก ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกร่วม และคิดไตร่ตรองสิ่งที่อยู่รอบตัวต่างๆ เช่น ฝน ลม ดิน ฟ้า อากาศ ต่อมาก็ถึงความสนใจมนุษย์ให้ครุ่นคิดถึงการมีผู้สร้าง ความยิ่งใหญ่ ความเชซาอนุภาพ และบรรดาอัสมาอฺ (นาม) และศิฟาต (คุณลักษณะ) อันสมบูรณ์ของพระองค์ ซึ่งบางครั้งก็มีในรูปแบบที่ชัดเจน และบางครั้งก็คลุมเครือเพื่อให้อมนุษย์เกิดความต้องการแสวงหาความเข้าใจ จนเกิดความรู้ ความรัก และความนอบน้อมต่ออัลลอฮฺ ﷻ”

ดังนั้นการหล่อหลอมหลักการศรัทธา หลักการปฏิบัติ หลักคุณธรรม และอัลลาḡของอิสลามแก่มุสลิมในรุ่นแรกๆ จึงไม่ได้ใช้การกระทำเพียงครั้งเดียว หากแต่ต้องใช้ระยะเวลาเป็นขั้นตอน (Muḥammad Munīr Mursiy, 1993:75) เช่น การบังคับการละหมาดฟิรฎู การถือศีลอด การออกชะกาต การห้ามการดื่มสุรา และเรื่องอื่นๆเป็นไปโดยลักษณะเป็นขั้นตอน ซึ่งท่านเราะสูล ﷺ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ และท่านคือแบบอย่างที่ดีแก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่จะต้องศึกษาวิธีการปลูกฝังอัลลาḡ จากการเผยแพร่ศาสนาอิสลามแบบเป็นขั้นตอนแก่บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ของท่าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และมีการศรัทธาอย่างฝังลึก โดยสามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง

อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงนำเสนอขั้นตอนตัวอย่างการปลูกฝังศรัทธาในอัลกุรอาน ไว้ในสุเราะฮฺ อัลญุมอะฮฺ อายะฮฺ ที่ 2 ว่า

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ (الجمعة:2)

ความว่า “พระองค์ทรงเป็นผู้แต่งตั้งเราะสูลขึ้นคนหนึ่งในหมู่ผู้ไม่รู้จักหนังสือจากพวกเขาเองเพื่อสาธยายอายาตต่างๆ ของพระองค์แก่พวกเขา และทรงทำให้พวกเขาศุคผ่องและทรงสอนคัมภีร์และความสุขุมคัมภีร์ภาพแก่พวกเขาและแม้ว่าแต่ก่อนนี้พวกเขาอยู่ในการหลงผิดอย่างชัดแจ้งก็ตาม” (อัลญุมอะฮฺ :2)

Nabīl al-Samālūṭiy (1986:180) กล่าวว่า “อายะฮฺนี้แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการปลูกศรัทธา เริ่มจากการอ่านอายะฮฺต่างๆของอัลลอฮฺ ﷻ เพื่อเป็นการสร้างจิตวิญญาณและความรู้สึกครุ่นคิด ต่อมาก็ทำให้จิตใจพวกเขาบริสุทธิ์ แล้วทำการสอนหลักการศาสนา หลักการศรัทธา และการอิบาเดฮฺ ต่ออัลลอฮฺ ﷻ ตามลำดับ”

‘Abd al-Ghāniy ‘Ubūd (1985:106) กล่าวว่า “เมื่อท่านเราะสูล ﷺ ได้รับอาชะฮฺใด ๆ จากอัลลอฮฺ ﷻ ท่านจะทำความเข้าใจและปฏิบัติให้เห็นเป็นบุคลิกของท่านก่อนการเชิญชวน บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ของท่านปฏิบัติตาม” ส่วนหนึ่ง ได้แก่ ขั้นตอนการเผยแพร่ศาสนาของท่าน เราะสูล ﷺ ดังรายงานจาก อิบน์ อับบาส (رضي الله عنهما) ว่า

((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ :
ادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِدَيْكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ
اللَّهَ قَدْ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِدَيْكَ
فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْيَائِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى
فُقَرَائِهِمْ))¹⁰⁸

ความว่า “แท้จริงท่านนบี ﷺ ได้แต่งตั้งมูอาฮฺ ﷺ ให้ทำหน้าที่ (ผู้ปกครอง) ที่เมือง เยเมน ดังนั้นท่านนบี ﷺ กล่าวว่า: ท่านจงเชิญชวนพวกเขาสู่ชะฮาดะฮฺ (การรับ อีศลาม) คือ ให้ปฎิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ ﷻ และแท้จริงฉัน (มุฮัมมัด) คือเราะสูลของอัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นหากพวกเขายอมรับเรื่องดังกล่าว ท่าน จงสอนพวกเขาว่า แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงกำหนดฟิรฎุการละหมาดห้าเวลาแก่ พวกเขาในวันหนึ่งและคืนหนึ่ง ดังนั้นหากพวกเขายอมรับเรื่องดังกล่าว ท่านจง สอนพวกเขาว่า แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ ทรงกำหนดให้บรรดาผู้ที่มีความร่ำรวยบริจาคทาน (เศาะดะเกาะฮฺ) เอาจากทรัพย์สินของพวกเขา และบริจาคมันแก่บรรดาผู้ที่มีความ ขัดสนของพวกเขา”

และการเรียนของเศาะหาบะฮฺ ﷺ ตามที่ท่านญุศุบ บิน อับดุลลอฮฺ ﷻ กล่าวถึงขั้นตอน การทำความเข้าใจ ไว้ว่า

((كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ فِتْيَانٌ حَزَاوِرَةٌ فَتَعَلَّمْنَا الْإِيمَانَ قَبْلَ أَنْ
نَتَعَلَّمَ الْقُرْآنَ ثُمَّ تَعَلَّمْنَا الْقُرْآنَ فَازِدَدْنَا بِهِ إِيمَانًا))¹⁰⁹

¹⁰⁸ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 1395

¹⁰⁹ หะดีษบันทึกโดย Ibn Mājah หะดีษหมายเลข 60

ความว่า “ในช่วงเวลาที่เรายังอยู่ในช่วงวัยเด็ก ท่านนะบี ﷺ ได้สอนพวกเราเกี่ยวกับหลักการศรัทธาก่อนที่พวกเราจะเรียนอัลกุรอาน ต่อมาท่านก็จะสอนอัลกุรอาน ซึ่งทำให้การศรัทธาของเราเพิ่มมากยิ่งขึ้น ”

และการทำความเข้าใจอัลกุรอานของบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ดังที่ได้รายงานจาก อะบู อับดุลเราะหฺมาน ﷺ กล่าวว่า

((حَدَّثَنَا مَنْ كَانَ يُقَرِّئُنَا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنَّهُمْ كَانُوا يَقْتَرُونَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - عَشْرَ آيَاتٍ، فَلَا يَأْخُذُونَ فِي الْعَشْرِ الْآخَرَى حَتَّى يَعْلَمُوا مَا فِي هَذِهِ مِنَ الْعَمَلِ وَالْعِلْمِ))¹¹⁰

ความว่า “ส่วนหนึ่งจากบรรดาเศาะหาบะฮ์ของท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ ﷺ ของพวกเราที่ท่องจำอัลกุรอาน ได้เล่าให้เราฟังว่า แท้จริงพวกเขาได้เรียน(อัลกุรอาน) กับท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ของอัลลอฮ์ ﷺ สิบอายะฮ์ ดังนั้นพวกเขาก็จะไม่เอา(เรียน)เพิ่มเติมสิบอายะฮ์อื่น จนกว่าพวกเขาจะศึกษา (ทำความเข้าใจ) เกิดการปฏิบัติ และความรู้”

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจะต้องใช้วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอ็คลากอย่างสม่ำเสมอ และมีลักษณะแบบเป็นขั้นเป็นตอนในการปลูกฝังอ็คลากแก่นักเรียน โดยต้องตระหนักถึงความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนทุกเพศ ทุกวัย รวมถึงพัฒนาการการเจริญเติบโตของพวกเขา ซึ่งวิธีการปลูกฝังอ็คลากแก่นักเรียนที่ต้องการสนับสนุนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และเป็นขั้นตอนที่มีลักษณะสำคัญดังนี้ (Miqdād Yāljin, 2007:219-222)

1) ผู้ปลูกฝังอ็คลากสามารถทำให้กิจกรรมหรือเป้าหมายการปลูกฝังที่ยากสำหรับความเข้าใจของนักเรียนให้กลายเป็นเรื่องที่ย่างได้ ด้วยการให้นักเรียนฝึกฝน และใช้หลักความค่อยเป็นค่อยไป

2) ผู้ปลูกฝังอ็คลากสามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกมั่นใจ และเชื่อมั่นในการปฏิบัติของตนว่าถูกต้อง ช่วยขจัดความรู้สึกที่ไม่ดีออกไป เช่น ความอคติ ความท้อถอย และความขี้เกียจ เป็นต้น

3) ผู้ปลูกฝังอ็คลากสามารถทำให้นักเรียนค้นพบความสามารถ และความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง อันจะนำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินชีวิตในอนาคต

¹¹⁰ หะดีษบันทึกโดย Ibn Hanbal หะดีษหมายเลข 23529

4) ผู้ปลูกฝังอัลลาคสามารถปรับเปลี่ยนความเชื่อ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่ไม่ดีต่างๆ ของนักเรียนให้อยู่บนความถูกต้องได้ ทำให้ยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง และพยายามหาแนวทางพัฒนาตนเอง

5) วิธีการปลูกฝังแบบสม่ำเสมอจะทำให้เนื้อหา สาระ และข้อมูลของผู้ปลูกฝังอัลลาคเกิดความน่าเชื่อถือ ด้วยความรู้ที่มีพร้อมการปฏิบัติ

6) ข้อค้นพบที่ได้จากการปลูกฝังแบบสม่ำเสมอในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทำให้เกิดสารสนเทศทางวิชาการที่มีคุณค่า ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางแก่สาธารณะชน ในการปลูกฝังอัลลาคแก่นักเรียน

ดังนั้นการปลูกฝังอัลลาคด้วยวิธีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เป็นวิธีการที่อิสลามให้ความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากความเป็นขั้นตอนเป็นรูปแบบการประทานวะหฺยูของอัลลอส ﷺ และเป็นวิธีการที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ใช้ในการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม หากแต่การปลูกฝังอัลลาคของผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องใช้วิธีการแบบความค่อยเป็นค่อยไป ผ่านกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นสอดแทรกหลักการศาสนา และคำนึงความเหมาะสมทางพัฒนาการร่างกาย ความคิด และความรู้สึก พร้อมกับการประเมินผลความเปลี่ยนแปลงตามแต่ละขั้นตอน เช่นเดียวกับการประเมินผู้ศรัทธาด้วยวิธีการทดสอบศรัทธาของอัลลอส ﷺ เพื่อเป็นการยกระดับความเลื่อมล้ำในศรัทธาของแต่ละคน

อัลลอส ﷺ ตรัสว่า

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَنَّكُمْ﴾ (محمد: 31)

ความว่า “และแน่นอนเราจะทดสอบพวกเจ้าจนกระทั่งเราจะรู้ถึงบรรดาผู้ต่อสู้ค้ำประกันและบรรดาผู้หนักแน่นอดทนในหมู่พวกเจ้า” (มุฮัมมัด: 31)

2.4.6 การจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี

อิสลามให้ความสำคัญต่อเรื่องการกำหนดธรรมชาติหรือกมลสันดาน (ฟีฎเราะฮฺ) ของมนุษย์ นับตั้งแต่การสร้างของอัลลอส ﷺ ที่ทรงกำหนดให้มนุษย์มีฟีฎเราะฮฺ ตั้งอยู่บนฐานแห่งความศรัทธา การให้ความเป็นเอกภาพแก่พระองค์องค์เดียว และการดำรงมั่นบนการปฏิบัติความดีงามบนฐานศาสนาที่เที่ยงตรง

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ (الروم: 30)

ความว่า “ดังนั้น เจ้าจงผินหน้าของเจ้าสู่ศาสนาที่เที่ยงแท้¹¹¹ (โดยเป็น) ธรรมชาติของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งพระองค์ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมา¹¹² ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในการสร้างของอัลลอฮ์ ﷻ นั่นคือศาสนาอันเที่ยงตรง แต่ส่วนมากของมนุษย์ไม่รู้¹¹³” (อรรูม: 30)

และท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ))¹¹⁴

ความว่า “เด็กทุกคนเกิดมาบนกมลสันดานอันบริสุทธิ์ แต่แล้วผู้เป็นพ่อแม่ตนเองที่ทำให้เขาเป็นยิว หรือเป็นคริสต์ หรือเป็นมะญซีฮ์”

ปัญหาเร่สุตดังกล่าวคือการให้เอกภาพ และการศรัทธามั่นต่ออัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งเกิดภายหลังจาก การสอน การปลูกฝัง การเอาใจใส่ต่อความเชื่อ และการพัฒนาการต่างๆของเด็ก

ความสำคัญของสภาพแวดล้อม คือ อิทธิพลที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก โดยเฉพาะเด็ก กำลังอยู่ในช่วงอายุแห่งการเรียนรู้ และการซึมซับคุณลักษณะต่างๆ จากการมองหรือการสังเกต Muṣṭāfa Muḥammad al-Tiḥān (2002:104) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า التَّربِيَةُ وَدَوْرُهَا فِي تَشْكِيلِ السُّلُوكِ (การ تربีเยฮ์และระดับขั้นการ تربีเยฮ์ในการสร้างพฤติกรรม) ว่า “พฤติกรรมของเด็กจะมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เขาอาศัยอยู่ เช่นเดียวกับต้นไม้ที่งอกงามและเติบโตใหญ่แข็งแรงได้ด้วยกับการขึ้นอยู่บนพื้นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์” หากแต่สิ่งดังกล่าว ได้มีการแจ้งให้ผู้ศรัทธาทราบก่อนหน้านี้อแล้ว

¹¹¹ จงให้ความบริสุทธิ์ใจต่อศาสนาของเขาเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริง และผินหลังให้กับศาสนาจอมปลอม

¹¹² โดยให้อยู่ในธรรมชาติ คือการให้ความเป็นเอกภาพแก่อัลลอฮ์ ﷻ องค์เดียว

¹¹³ ไม่ใคร่ควรวญว่า สำหรับเขานั้นมีพระเจ้าผู้สร้าง สมควรแก่การเคารพภักดี

¹¹⁴ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 1296

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا﴾ (الأعراف: 58)

ความว่า“และเมืองที่ดีนั้น (มีดินดี) ผลผลิตของมันจะงอกออกมาด้วยอนุมัติแห่งพระเจ้า และเมืองที่ไม่ดีนั้น ผลผลิตของมันจะไม่ออกนอกจากในสภาพแกร็น” (อัลอะอฺรอฟ: 58)

นอกจากนี้ท่านเราะสูล ﷺ ได้เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างบุคคลที่อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ดีและสภาพแวดล้อมที่เสื่อมเสียว่ามีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ตามที่ท่านอบี บุรคฺฮะฮฺ บิน อบี มุซา ﷺ ได้รายงานจากบิดาของท่าน ﷺ กล่าวว่า

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า

((مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ كَمَثَلِ صَاحِبِ الْمَسْكِ وَكَبِيرِ الْحَدَّادِ لَا يَعْدُمُكَ مِنْ صَاحِبِ الْمَسْكِ إِلَّا مَا تَشْتَرِيهِ أَوْ تَجِدُ رِيحَهُ وَكَبِيرِ الْحَدَّادِ يُحْرِقُ بَدَنَكَ أَوْ ثَوْبَكَ أَوْ تَجِدُ مِنْهُ رِيحًا خَبِيثَةً))¹¹⁵

ความว่า “เปรียบเพื่อนที่ดี และเพื่อนที่เลว ดังเช่น คนขายน้ำหอม กับช่างตีเหล็ก คนขายน้ำหอมจะไม่ก่อผลเสียใดแก่ท่าน บางทีท่านจะซื้อน้ำหอม หรือ ท่านจะได้กลิ่นหอมจากเขา และช่างตีเหล็กที่ร่างกายของท่านอาจจะถูกไฟเผาไหม้ หรือ เสื้อผ้าของท่าน หรือท่านจะได้กลิ่นที่เหม็นจากเขา”

Muhammad Munir Mursiy (1993:206) กล่าวว่า “หะดีษนี้ชี้ให้ผู้ศรัทธาเห็นความสำคัญของสภาพแวดล้อมรอบตัว อิทธิพลที่ได้รับจากสังคมและการเลือกคบเพื่อน” โดยเฉพาะเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียนอย่างยิ่ง ท่านอบูสุร็อยเราะฮฺ ﷺ กล่าวว่า

ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مِنْ يُخَالِلُ))¹¹⁶

ความว่า “บุคคลนั้นจะดำเนินชีวิต (ศาสนาของเขา) ตามแนวทางของเพื่อนของเขา ดังนั้นจงพิจารณา (จะรู้จัก) คนหนึ่งของพวกท่านจากผู้ที่เขาเป็นเพื่อน”

¹¹⁵ หะดีษบันทึกโดย al-Bukhāriy หะดีษหมายเลข 2101,5534; Muslim : 6860

¹¹⁶ หะดีษบันทึกโดย al-Tirmiziy หะดีษหมายเลข 2378; 'Abū Dāwūd : 4193, 4835

นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีงามทั้งหลายขึ้นอยู่กับเรามีสภาพแวดล้อมรอบตัวที่ดี ดังที่ท่านเราะฮ์ลุได้เล่าเรื่องราวของชายผู้หนึ่งซึ่งเป็นฆาตกรฆ่าผู้อื่น จำนวนเก้าสิบเก้าคน และมีความต้องการขอกฎมัดคออัลลอฮ์ ﷻ ตามการรายงานของอบูสะอีด บิน สะอูด บิน มาลิก บิน ซินาน อัลคุดริยฺ ﷺ กล่าวว่า ท่านเราะฮ์ลุ ﷻ กล่าวว่า

((كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا . فَسَأَلَ عَنْ أَعْلَمِ أَهْلِ الْأَرْضِ فَدُلَّ عَلَى رَاهِبٍ فَأَتَاهُ فَقَالَ إِنَّهُ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ ؟ فَقَالَ : لَا . فَقَتَلَهُ . فَكَمَّلَ بِهِ مِائَةً . ثُمَّ سَأَلَ عَنْ أَعْلَمِ أَهْلِ الْأَرْضِ فَدُلَّ عَلَى رَجُلٍ عَالِمٍ . فَقَالَ : إِنَّهُ قَتَلَ مِائَةَ نَفْسٍ . فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ ؟ فَقَالَ : نَعَمْ . وَمَنْ يَحُولُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ التَّوْبَةِ ؟ أَنْطَلِقَ إِلَى أَرْضٍ كَذَا وَكَذَا . فَإِنَّ بِهَا أَنْاسًا يَعْبُدُونَ اللَّهَ فَاعْبُدِ اللَّهَ مَعَهُمْ . وَلَا تَرْجِعْ إِلَى أَرْضِكَ فَإِنَّهَا أَرْضٌ سَوْءٌ . فَأَنْطَلَقَ حَتَّى إِذَا نَصَفَ الطَّرِيقَ أَتَاهُ الْمَوْتُ . فَاخْتَصَمَتْ فِيهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ . فَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ : جَاءَ تَائِبًا مُقْبِلًا بَقَلْبِهِ إِلَى اللَّهِ . وَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الْعَذَابِ : إِنَّهُ لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا قَطُّ . فَأَتَاهُمْ مَلَكٌ فِي صُورَةِ آدَمِيٍّ . فَجَعَلُوهُ بَيْنَهُمْ . فَقَالَ : قَيْسُوا مَا بَيْنَ الْأَرْضَيْنِ . فِإِلَى أَيَّتِهِمَا كَانَ أَدْنَى ، فَهُوَ لَهُ . فَجَعَلُوهُ أَدْنَى إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي أَرَادَ فَفَقَبَضَتْهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ))¹¹⁷

ความว่า “ก่อนหน้านี้ได้มีชายผู้หนึ่ง เขาได้ฆ่าคนตายไป 99 ศพ เขาได้ถามหาผู้ที่มีความรู้ที่สุดในพื้นแผ่นดินนี้ แล้วมีคนบอกถึงนักบวชคนหนึ่ง เขาจึงไปหานักบวชผู้นั้น แล้วถามว่า “คนที่ฆ่าคนตาย 99 ศพ เขาสามารถเตาบะฮ์ได้หรือไม่?” นักบวชผู้นั้นตอบว่า “ไม่ได้” ดังนั้นเขาจึงได้ฆ่านักบวชผู้นั้นเป็นศพที่รื้อย หลังจากนั้น เขาได้ถามหาผู้ที่มีความรู้ที่สุดในพื้นแผ่นดินนี้ แล้วมีคนบอกถึงนักปราชญ์คนหนึ่ง เขาจึงไปหาแล้วถามว่า “คนที่ฆ่าคนตาย 100 ศพ เขาสามารถเตาบะฮ์ได้หรือไม่?” นักปราชญ์ผู้นั้นตอบว่า “ได้ซิ ใครล่ะจะขวางระหว่างท่านกับการเตาบะฮ์ ขอให้ท่านไปยังดินแดนนั้น ๆ ซิ (คือ บอกชื่อเมืองแห่งหนึ่งให้) แท้จริงที่นั่นมีผู้คนที่เคารพอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ แล้วขอให้ท่านเคารพอิบาดะฮ์อัลลอฮ์ ﷻ ร่วมกับพวกเขา แล้วอย่ากลับมายังดินแดนของท่าน เพราะว่ามันเป็นดินแดน

¹¹⁷ หะดีษบันทึกโดย Muslim หะดีษหมายเลข 4967, 7184

แห่งความชั่วร้าย” ดังนั้น ชายผู้นั้นจึงได้ออกเดินทางไปจนกระทั่งมาถึงครึ่งทาง มะลาอิกะฮ์แห่งความตายก็ได้มาหาเขา (คือได้เอาชีวิตเขาไป) หลังจากนั้น มะลาอิกะฮ์แห่งความเมตตาและมะลาอิกะฮ์แห่งการลงทัณฑ์ก็ได้โต้แย้งกัน เกี่ยวกับตัวเขา มะลาอิกะฮ์แห่งความเมตตาได้กล่าวว่า “เขาได้กลับเนื้อกลับตัว ด้วยหัวใจที่เข้าหาอัลลอฮ์ ﷻ” ส่วนมะลาอิกะฮ์แห่งการลงทัณฑ์ได้กล่าวว่า “เขาไม่เคยได้ทำดีใดๆ เลย” จากนั้นได้มีมะลาอิกะฮ์ท่านหนึ่งที่ปรากฏกายในรูปของ มนุษย์ ดังนั้นพวกเขาได้ขอให้มะลาอิกะฮ์ท่านนี้ช่วยตัดสิน มะลาอิกะฮ์ท่านนี้จึง กล่าวว่า “จงวัดระยะทางระหว่างดินแดนทั้งสองดินแดนไหนที่ใกล้กว่า เขาก็เป็น ของดินแดนนั้น” ดังนั้นพวกเขาจึงได้วัดดู ก็พบว่าชายที่เสียชีวิตนั้นอยู่ใกล้ ดินแดนที่เขาต้องการไปมากกว่า ดังนั้น มะลาอิกะฮ์แห่งความเมตตาจึงเอาเขาไป”

ดังนั้นการปลูกฝังอศลามด้วยวิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน มีความสำคัญต่อการปลูกฝังอศลามแก่นักเรียนเป็นอย่างมาก ซึ่งเราจะเห็นได้จากการสร้างบรรยากาศการศรัทธาของ อิสลามที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของชาวอาหรับในอดีต ที่มีแต่ความป่าเถื่อนและ โหดร้าย ให้กลายเป็นสังคมที่มีความสันติ และความสงบสุข ด้วยวิธีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อม อย่างเป็นขั้นตอน และใช้ความต่อเนื่อง จนกระทั่งสามารถเปลี่ยนแปลงหัวใจของพวกเขาให้เกิด ความรัก และความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ศรัทธาด้วยกัน ภายใต้หลักการศรัทธาที่เหนียวแน่น (Muḥammad Qutub ,1997:200; Muṣṭafā Muḥammad al-Ṭihān, 2002:237; Ḥaṣṣah bint Muḥammad ibn Fālih al-Ṣaghīr ,2008:121)

จากความสำคัญของสภาพแวดล้อมรอบตัวที่ดีมีผลต่อการปลูกฝังอศลามแก่นักเรียน แสดงให้เห็นว่าการที่นักเรียนอยู่ร่วมกับผู้ปกครอง และการคลุกคลีกับสังคมไม่ว่าจะเป็นในโรงเรียน ครู เพื่อนฝูง และชุมชน มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปลูกฝังอศลามดีงามและการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของนักเรียน โรงเรียนจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ดี เช่น จัดอาคารสถานที่ เรียนให้มีความสะอาดน่าอยู่ และเป็นระเบียบเรียบร้อย มีต้นไม้ร่มเย็น สดชื่น มีสิ่งต่างๆที่นักเรียน เห็นเป็นสิ่งดี มีคติข้อคิดเตือนใจ เช่น ป้ายคำขวัญ ป้ายคติธรรมติดตามต้นไม้ นักเรียนก็จะซึมซับใน สิ่งดีๆ ฟังลึกไว้ในจิตใจ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อการปลูกฝังอศลามแก่นักเรียน และยัง ไปกว่านั้นผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนต้องร่วมมือกันปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ว่าจะใน ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการปฏิบัติตน และด้านการปฏิบัติต่อบุคคล เพื่อให้ นักเรียนได้ซึมซับ อศลามดีงาม ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2.5 การสังเคราะห์กรอบแนวคิดการปลูกฝังอัคลากในอิสลาม

การสรรเสริญทั้งมวลนั้นลิตีขของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสร้างมนุษย์และญินเพื่ออิบาดะฮ์ต่อพระองค์ และทรงส่งบรรดาเราะสุล ทำหน้าที่ชี้แนะทางดีงาม ตักเตือน และเผยแผ่อัคลาก ให้บ่าวของพระองค์ประสบความสำเร็จในโลกนี้และโลกหน้า ดังเป้าหมายที่ตรัสไว้ว่า

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ (الذاريات:56)

ความว่า “และข้ามิได้สร้างญิน และมนุษย์เพื่ออื่นใดเว้นแต่เพื่อเคารพภักดีต่อข้า”
(อัซซารียาต:56)

อัคลาก ในอิสลามเป็นเรื่องเกี่ยวกับความดีงาม จริยธรรม มารยาท และเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินชีวิตของบุคคล มุสลิมสามารถศึกษาได้จากบรรดาอะฮะฮ์ต่างของอัลลอฮ์ ﷻ และแบบฉบับดีงามของท่านเราะสุล ﷺ อันเป็นเกณฑ์ในการประเมินระหว่างความดีและความชั่ว และเป็นสื่อนำไปสู่ความสุขของบุคคลและสังคม ทั้งในโลกนี้และโลกหน้าอยู่บนเส้นทางอันเที่ยงตรง
อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ (الأنعام: 153)

ความว่า “และแท้จริงนี่คือทางของข้าอันเที่ยงตรงพวกเจ้าจงปฏิบัติตามมันเถิด และอย่าปฏิบัติตามหลาย ๆ ทาง¹¹⁸ เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทางของพระองค์นั่นแหละที่พระองค์ได้สั่งเสียมันไว้แก่พวกเจ้า เพื่อว่าพวกเจ้าจะยำเกรง”
(อัลอันอาม:153)

อัคลาก เป็นพื้นฐานชีวิตความศรัทธาและความยำเกรงของมุสลิม มีความสัมพันธ์กับหลักการของศาสนาทุกด้าน ไม่ว่าจะ ด้านการศรัทธา ด้านการอิบาดะฮ์ และด้านหลักชะรีอะฮ์ รวมทั้งการปฏิบัติตนต่อตนเองและสังคม สามารถแบ่งออกได้สองประเภท ได้แก่ อัคลาก (พฤติกรรม) ที่นำสรรเสริญและอัคลาก (พฤติกรรม) ที่นำตำหนิ

¹¹⁸ คือทางอื่น ๆ ที่มนุษย์จัดริกำหนดขึ้นเองซึ่งมิใช่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ และเราะสุลของพระองค์

การปลูกฝังอัลลาคุดิงามในอิสลาม มีความครอบคลุมทุกด้านของชีวิตบุคคล เริ่มตั้งแต่การเอาใจใส่พัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา ความรู้สึก จิตวิญญาณ และพฤติกรรมดิงาม ให้มนุษย์เกิดการพัฒนาขึ้นทีละน้อย ในทุกๆด้าน ด้วยวิธีการที่สอดคล้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม เช่น การขัดเกลาจิตใจ การสอน การอบรม และการใช้ความต่อเนื่อง มีเป้าหมายเพื่อขัดเกลาหัวใจของมนุษย์ให้บริสุทธิ์ ปลูกฝังอุปนิสัยที่ดิงาม และขจัดจิตวิญญาณที่ไม่ดีทั้งหลาย แสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ และเราะฮฺสุลของพระองค์ รวมถึงการทะนุบำรุงสังคม ซึ่งผู้ปลูกฝังอัลลาคุดจะต้องมีความบริสุทธิ์ใจ ความขำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ ความรอบรู้ ความสุภาพ และความรู้สึกรับผิดชอบ คุณลักษณะพิเศษของการปลูกฝังอัลลาคุดที่ดิงามในอิสลาม ได้แก่ การปลูกฝังพื้นฐานสำคัญของการมีจิตใจและพฤติกรรมที่ดิงามด้วยหลักการศรัทธา การให้ความสำคัญทุกด้านของชีวิตแบบองค์รวม ไม่ว่าจะด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา และร่างกาย การปลูกฝังแบบต่อเนื่องไม่ได้จำกัดเพียงช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง และการให้ความสำคัญเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง สถานศึกษา และมัศยิด

การปลูกฝังอัลลาคุดตามแนวคิดและวิธีการต่างๆในอิสลาม ถือเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นงานที่ดี ซึ่งอัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสใช้บรรดาผู้ศรัทธาสร้างบรรยากาศความเป็นญะมาอะฮฺ ที่ร่วมมือกันกระทำความดีงาม และตักเตือนกันสู่สัจธรรม ไม่เช่นนั้นพวกเขาจะตกอยู่ในความขาดทุน ตามที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสไว้ในสุเราะฮฺอัลอัศรฺ ว่า

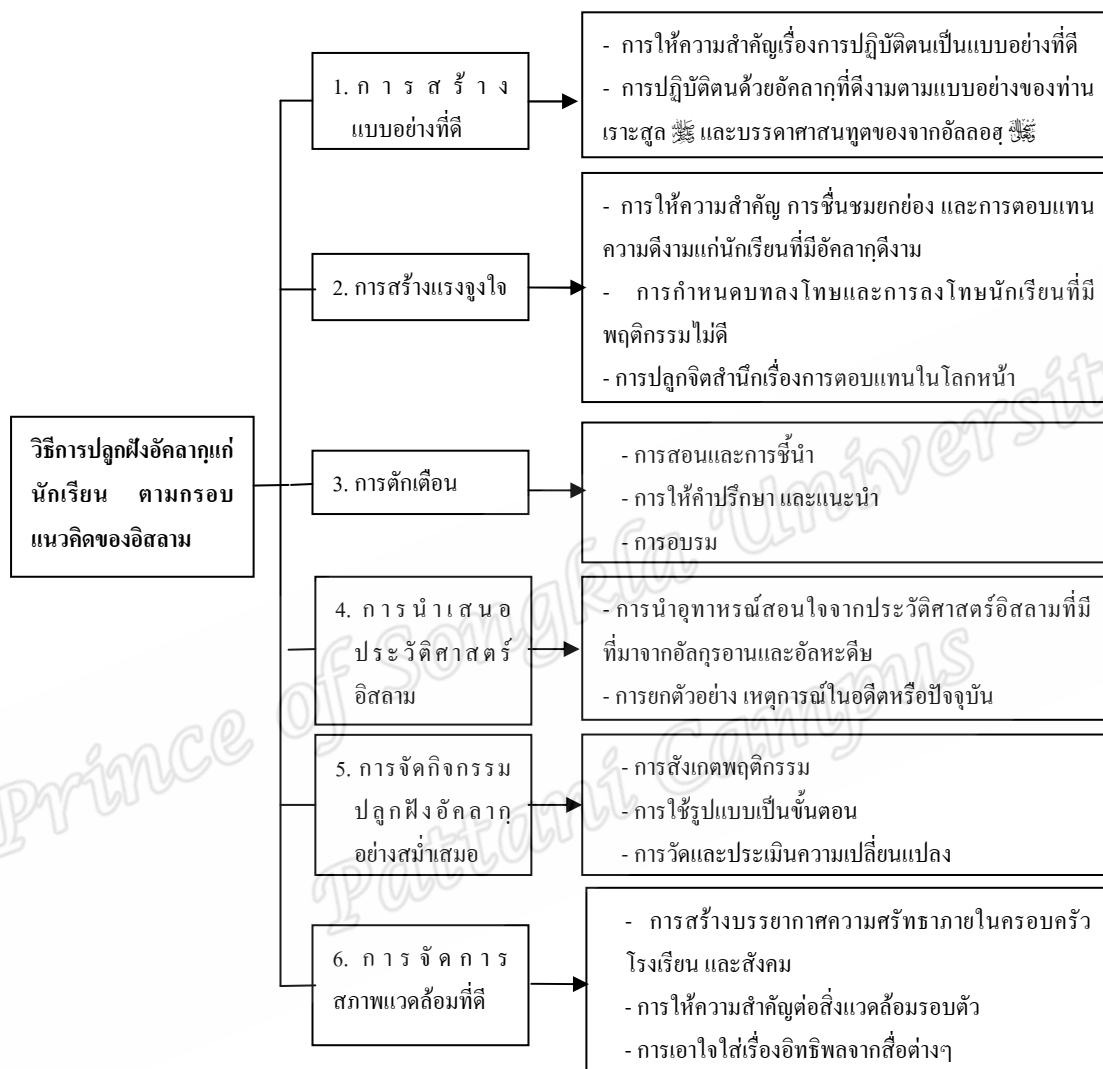
﴿ وَالْعَصْرِ . إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ . إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ ﴾ (العصر: 1-3)

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา. แท้จริงมนุษย์นั้นอยู่ในการขาดทุน .นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายและตักเตือนกันและกันในสิ่งที่เป็นสัจธรรม และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน”¹¹⁹ (อัลอัศร: 1-3)

การประมวลวิธีการปลูกฝังอัลลาคุดต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาอัลกุรอาน อัลหะดีษ วรรณกรรม และเอกสารวิชาการต่างๆของนักวิชาการอิสลาม โดยใช้หลักเกณฑ์คัดเลือกวิธีการที่มีความหมายหรือนิยาม และรูปแบบการดำเนินการปลูกฝังใกล้เคียงกัน สามารถจัดกลุ่มวิธีการปลูกฝังออกเป็น 6 วิธี ดังนี้ (ดูภาพที่ 2)

¹¹⁹ เว้นแต่บุคคล 4 ประเภท คือ ผู้ศรัทธา กระทำความดี สันติกันในสัจธรรม และสันติกันให้มีความอดทนบุคคลที่มีคุณลักษณะดังกล่าวเป็นผู้ประสบชัยชนะ หรือได้รับความสำเร็จ เพราะพวกเขาอมเสียสละสิ่งที่ไม่ดีด้วยสิ่งที่มีค่าหรือยอมแลกเปลี่ยนความโลภใฝ่ต่ำที่อยู่ใกล้มือด้วยความดีที่อยู่ขลอบไป และตักเตือนหรือตักเตือนซึ่งกันและกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรมซึ่งเป็นความดีทั้งหมดเช่น การศรัทธา การเชื่อมั่น การเคารพภักดีต่อพระผู้ทรงกรุณาปรานีและตักเตือนหรือตักเตือนซึ่งกัน และกันให้มีความอดทนต่อความยากลำบากการปฏิบัติสิ่งที่เป็นที่ตักเตือน

ภาพที่ 2 วิธีการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนตามกรอบแนวคิดของอิสลาม

จากภาพที่สอง จะเห็นได้ว่า วิธีการปลูกฝังอัคลากภายใต้กรอบแนวคิดของอิสลาม อยู่ภายใต้ 6 กลุ่มวิธีการ ซึ่งมีความครอบคลุมกัน ได้แก่ 1) วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดีตามคุณลักษณะดีงาม ซึ่งเห็นได้จากท่านเราะสูด ﷺ และบรรดาศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷻ 2) วิธีการสร้างแรงจูงใจ เป็นการปลูกฝังจิตใต้สำนึกเรื่องผลตอบแทนจากการพฤติกรรมที่ดีงามที่มาจากอัลกุรอาน และอัลหะดีษท่านเราะสูด ﷺ และการปรามด้วยเกณฑ์การลงโทษสำหรับบุคคลที่มีพฤติกรรมไม่ดีงาม 3) วิธีการตักเตือน เป็นกระบวนการทางจิตวิทยา และการให้เหตุผล เป็นการชี้นำบุคคลสู่สังขรณ์ที่มุ่งหวังผลตอบแทนจากอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ปลูกฝังอัคลากต้องคำนึงถึงวิธีการที่มีความเหมาะสมบุคคล เวลา และสถานที่ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ 4) วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวในประวัติศาสตร์อาศัยแหล่งที่มาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ หรือ

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเตือนใจ และเป็นตัวอย่างอุทาหรณ์ 5) วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัลลากุอย่างสม่ำเสมอ ด้วยวิธีการส่งเสริมการปฏิบัติจริงให้สอดคล้องกับความรู้ที่มีอย่างเป็นขั้นตอน มีความต่อเนื่อง และการประเมินอยู่ตลอดเวลา เพื่อศึกษาความสำเร็จในการปลูกฝังว่ามีมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการศึกษานำมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาวิธีการให้ดียิ่งขึ้น และ 6) วิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นการสร้างบรรยากาศการศรัทธาและการปฏิบัติความดี มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างยิ่ง

ผลการศึกษาวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า การปลูกฝังอัลลากุแก่นักเรียนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะสภาพสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยสื่อเลวร้ายและพฤติกรรมที่ไม่ดีงาม ขณะที่เยาวชนมุสลิมของเรากำลังเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นผลมาจากพื้นฐานครอบครัวที่ขาดความรู้และการเอาใจใส่ สถานศึกษาไม่ให้การสนับสนุนและปลูกฝังเยาวชนให้ถูกวิธี ขณะที่สภาพสังคมละเลยเรื่องการตักเตือนกันสู่ความดี และปรามกันให้ออกห่างความชั่วร้ายและการหลงผิดจากสื่อต่างๆ ที่มีลักษณะยุยงให้เยาวชนมุสลิมหลงผิดต่อหลักการของศาสนา ผู้วิจัยมีความตระหนักว่าทุกฝ่ายจะต้องลงมือปฏิบัติและดำเนินการอย่างจริงจังตามกรอบแนวทางของอิสลามที่ถูกต้อง ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงทฤษฎีที่เกิดจากการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการหรือรูปแบบ วิธีการ และแนวทางที่ขาดการนำไปใช้ การศึกษาต่อในระยะที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติจริงในสถานศึกษา จึงเป็นการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยถึงความสอดคล้องตามวิธีการปลูกฝังอัลลากุต่างๆ ที่ได้จากการศึกษา และเป็นการสำรวจปัญหาการดำเนินการปลูกฝังอัลลากุในสถานศึกษาว่ามีมากน้อยเพียงใด รวมทั้งเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหาและแนวทางการปลูกฝังอัลลากุที่มีอยู่ในสถานศึกษา ซึ่งผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอเสนอแนะต่อไป